

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study and Support Foundation

แนวทางเจริญวิปัสสนา

เล่ม ๒๐๑ ตอนที่ ๒๐๐๑ – ๒๐๑๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

แนวทางเจริญวิปัสสนา

๒๐๐๑

สนทนาธรรมที่ทัชมาฮาล เมืองอาครา

วันที่ ๒๕ ตุลาคม ต่อวันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๓๓

ส. สำหรับศีลบารมี ก็ทราบอยู่แล้วว่า ศีลมี ๒ อย่าง คือ การวิริยอุตสาหะ เป็นวริตศีลอย่างหนึ่ง และการกระทำสิ่งที่ควรเป็นจาริตศีลอีกอย่างหนึ่ง

บารมี ๑๐ ทั้งหมดเหล่านี้ ก็ได้กล่าวไปแล้ว ซึ่งทุกท่านจะต้องอบรมจริง ๆ เพราะถ้าเราเป็นผู้สนใจในการฟัง ในการเรียน แต่ไม่ได้ปฏิบัติ ธรรมนั้นก็เปรียบเสมือนอยู่ในตำรา

การที่เราเดินทางมานมัสการสังเวชนียสถาน เป็นโอกาสจริง ๆ ที่จะได้บำเพ็ญบารมีทั้ง ๑๐ ครบถ้วนทั้งทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี ปัญญาบารมี วิริยบารมี ขันติบารมี สัจจบารมี อธิษฐานบารมี เมตตาบารมี และอุเบกขาบารมี

บารมีมีถึง ๑๐ ถ้าเห็นว่าตัวท่านเองยังขาดตกบกพร่องในบารมีใด ก็ควรที่จะสะสมบารมีนั้นยิ่งขึ้น เพราะถ้าเราไม่สะสมในขณะนี้คือทุก ๆ วัน เราจะเริ่มสะสมเมื่อไร เราอาจจะผิดไปรอไปว่า ตอนนั้นยังไม่สะสมบารมีข้อนี้ ๆ ถ้าวันนั้นผิดไปวันต่อไปเราก็คงผิดอีก บารมีข้อนี้เราก็คงยังไม่สะสมอีก

เพราะฉะนั้น ถ้าทราบว่าบารมีข้อใดขาด หรือยังน้อย หรือยังไม่สามารถกระทำได้ ก็เป็นโอกาสที่ดี ในเมื่อระลึกถึงพระคุณของพระผู้มีพระภาคและดินแดนที่พระองค์ประสูติ ทรงตรัสรู้ ทรงแสดงพระธรรม ทรงดับขันธปรินิพพาน ซึ่งพระผู้มีพระภาคเสด็จไปสู่ที่ต่าง ๆ ด้วยพระมหากรุณาเพื่อให้สัตว์โลกได้ฟังพระธรรม เพื่อขัดเกลากิเลส และอบรมเจริญปัญญาของตนเองยิ่งขึ้น สำหรับผู้ที่เป็นพุทธสาวก หรือพุทธบริษัท นอกจากจะเป็นผู้ที่ฟังพระธรรมแล้ว ยังต้องเป็นผู้ที่ว่าง่ายด้วย คือเป็นผู้ที่อยู่ในโอวาทของพระบรมศาสดาโดยการประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันจริง ๆ

บารมีทั้ง ๑๐ เป็นสิ่งที่จำเป็นมาก ถ้าขาดข้อหนึ่งข้อใดจะไม่สามารถรู้แจ้ง อริยสัจจธรรมได้ หรือความที่จะเป็นคนดีจะไม่ครบถ้วนสมบูรณ์

ถ. ขอให้ท่านอาจารย์ให้ความกระจ่างเกี่ยวกับอุเบกขาบารมีสำหรับ ชีวิตประจำวันว่า จะอบรมบารมีนี้ได้อย่างไร

ส. อุเบกขาบารมี หมายถึงความไม่หวั่นไหว ความวางเฉย ไม่คล้อยตาม ไปโดยง่ายในอารมณ์ที่น่าพอใจด้วยโลภะ และไม่คล้อยตามไปโดยง่ายในอารมณ์ที่ ไม่น่าพอใจ คือ โทสะ

ถ. จะเริ่มอย่างไร

ส. ขณะนี้เอง มีอารมณ์ที่น่าพอใจ มีอารมณ์ที่ไม่น่าพอใจ เพราะฉะนั้น ต้องมีโสภณเจตสิกคือเจตสิกที่ตึงาม เช่น สติ การระลึกได้ ที่จะพิจารณา ที่จะรู้ ที่จะ เข้าใจลักษณะของสภาพธรรม

ถ. อภัยทาน กับเมตตา เหมือนกันไหม

ส. เมตตา คือ การคิดถึงบุคคลอื่นด้วยความเป็นมิตร พร้อมทั้งจะทำ ประโยชน์ให้คนนั้น เพราะฉะนั้น ท่านก็มีเมตตาเป็นพื้นฐาน

บารมีทั้ง ๑๐ นี้ เกื้อกูลกันทั้งหมด ไม่ได้แยกจากกัน เพราะแม้แต่ท่านก็ต้อง อาศัยขันติ ความอดทนด้วย ต้องอาศัยวิริยะ ความเพียรด้วย ถ้าขาดวิริยะท่าน ก็สำเร็จไปไม่ได้ หรือบางครั้งขาดความอดทน ท่านก็เกิดขึ้นไม่ได้เหมือนกัน

อย่างเมื่อก็มีคนให้ขนมเด็ก ก็ต้องมีทั้งความอดทนที่จะคอยกาลที่สมควร ที่จะให้ ซึ่งเขาจะไม่ตีกัน

แต่ละข้อ ขอให้ถามเป็นข้อ ๆ ดีกว่า เพราะว่าได้บรรยายไปแล้ว ใครสนใจ ข้อไหนเป็นพิเศษ

ถ. ขอเรียนถามเรื่องเนกขัมมะ

ส. เนกขัมมะ หมายความว่า การละคลายกิเลส เพราะฉะนั้น ต้องเป็น กุศลทุกประการ

ถ. ... (ได้ยินไม่ชัด)

สุ. แล้วแต่เพศ ถ้าเนกขัมมะอย่างบรรพชิต หมายความว่าสละวัตรุกาม สำหรับคฤหัสถ์ก็มีเนกขัมมะโดยไม่จำเป็นต้องมีข้อปฏิบัติอย่างบรรพชิต เพราะว่าชีวิตของคฤหัสถ์ต่างกับชีวิตของบรรพชิต ชีวิตของบรรพชิตนี้แสดงชัดเจนเลยว่า เนกขัมมะคือการออกห่างจากวัตรุกาม โดยประพฤติตามพระวินัยบัญญัติ เริ่มตั้งแต่ สละอาคารบ้านเรือนที่อยู่อาศัย สละวงศาคนาญาติ สละความสะดวกสบาย ความคุ้นเคยกับกิเลส โดยประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยโดยครบถ้วน นั่นคือ บรรพชิต

สำหรับคฤหัสถ์ เนกขัมมะ คือ ขณะใดที่รู้สึกจะคลายจากกิเลสโดยกุศลจิตเกิด และที่จะเป็นไปได้ คือ ด้วยการอบรมเจริญมรรคมรรคมีองค์ ๘ มิฉะนั้นแล้วก็ยังเป็นเพียงชั่วคราวชั่วคราวเท่านั้น

ถ. การกระทำแบบนี้สัมพันธ์กับสติปัฏฐาน หรือสัมพันธ์กับองค์ธรรมอื่น ๆ เกี่ยวกับพละต่าง ๆ อินทรีย์ต่าง ๆ อย่างไรบ้าง คงจะปนเปกันไปหมด จะทำในขณะเดียวกันได้หรือไม่

สุ. สติปัฏฐาน กับอริยมรรคมีองค์ ๘ เป็นเรื่องเดียวกัน เพราะว่า อริยมรรค มรรค คือ หนทางที่จะทำให้เป็นผู้เจริญถึงขั้นดับกิเลสเป็นสมุจเฉท

คำว่า อริยะ ที่ภาษาไทยเอามาใช้ว่า อารยะ หมายความว่าถึงเจริญ เพราะฉะนั้น ผู้ที่เจริญจริง ๆ ต้องเป็นผู้เจริญทางจิตใจ ทางกุศล

เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงตรัสรู้เป็นพระอริยเจ้า คือ เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว และได้ทรงแสดงธรรม สาวกทั้งหลายที่ได้อบรมเจริญบารมีมา ก็ได้รู้แจ้งอริยสัจธรรม และเพราะรู้แจ้งอริยสัจธรรมคือธรรมที่เป็นความจริง จึงทำให้ผู้รู้แจ้งเป็นพระอริยบุคคล คือ เป็นผู้ประเสริฐถึงขั้นที่ดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉทตามลำดับ

เพราะฉะนั้น อริยะ ต้องเข้าใจว่า หมายความว่าถึงเป็นผู้เจริญจนกระทั่งดับกิเลสได้ ซึ่งอริยมรรคมีองค์ ๘ ก็คือการเจริญสติปัฏฐานนั่นเอง เพราะการที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ต้องเข้าใจว่า ขณะนี้ทุกอย่างเป็นธรรม

ถ้าไม่เข้าใจว่าขณะนี้ เป็นธรรม ปัญญาไม่สามารถรู้แจ้งได้ และเมื่อรู้ว่าเป็นธรรมอยู่ที่ไหน ปัญญาจะค่อย ๆ อบรมจนกระทั่งเจริญและสามารถรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ เมื่อรู้ว่าเป็นธรรม ปัญญาคือความเข้าใจที่ถูกต้องในลักษณะของธรรมต้องเกิดพร้อมสติสัมปชัญญะ ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวว่า การเจริญสติปัฏฐานเป็นการเจริญมรรคมีองค์ ๘

ถ. ในขณะที่เราเจริญบารมีใดบารมีหนึ่งนั้น จะสงเคราะห์อยู่ในการเจริญสติปัฏฐานด้วยหรือเปล่า

ส. ถ้าสติไม่เกิด ไม่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมในขณะนี้ ไม่ใช่ชื่อว่าเจริญสติปัฏฐาน

ถ. เจริญบารมีก็ยังมีความเป็นตัวเป็นตนอยู่

ส. เป็นผู้ที่ยังไม่รู้ สติปัฏฐานเป็นหนทางเดียวที่จะทำให้ปัญญาสามารถรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ แต่ทั้ง ๆ ที่รู้อย่างนี้ สติไม่เกิดเพราะอะไร เพราะกิเลสมีมาก เพราะฉะนั้น ต้องมีการละคลายขัดเกลากิเลสด้วยการเจริญกุศลทุกประการเป็นเครื่องประกอบ ไม่ใช่เพียงแต่รู้ว่าหนทางอยู่ที่นี่ ไปทางนี้ แต่ไม่มีกำลัง ไม่มีเรี่ยวแรงที่จะเดิน เป็นผู้ทพพลภาพด้วยกิเลส เจ็บไข้ได้ป่วยจนกระทั่งไม่สามารถเดินไปได้เพราะกิเลสหนักหนา ถ้าเป็นโดยวิธีนั้น แม้จะรู้หนทางก็ไปไม่ได้

ถ. ถ้าสรุปอย่างนี้ จะเป็นไปได้ใหม่ว่า ทุกขณะที่เรามีความเข้าใจและมีการอบรมเจริญ คงจะไม่พ้นจากการอบรมเจริญสติปัฏฐาน

ส. แล้วแต่ว่าเป็นผู้เข้าใจหนทางหรือเปล่า ถ้าเป็นผู้ที่ไม่รู้เรื่องเลย แต่มีการให้ทาน มีความเห็นผิดก็ได้ บุคคลนั้นก็ได้ไม่ได้เจริญสติปัฏฐานเลย

เรื่องของทานไม่ใช่จำเพาะในพุทธศาสนา มีทั่วไปในโลก เพราะฉะนั้นบุคคลใดให้ทานโดยที่ไม่มีปัญญา ไม่รู้หนทางที่จะทำให้ปัญญาเจริญจนดับกิเลสได้ ทานของบุคคลนั้นก็ไม่ใช่ทานบารมี

ถ. ในศาสนาอื่น ๆ เมื่อพูดถึงบารมี ๑๐ ก็คงจะขาดมาก

สุ. ในศาสนาอื่นไม่มีบารมี ไม่มีอริยสังขธรรม ไม่มีการรู้แจ้งอริยสังขธรรม

นิน่า เมื่อวานนี้พูดกันมากเรื่องการเห็น คือ สิ่งที่ปรากฏทางตา แต่เวลาอยู่ในรถบัส ดิฉันสนุกรมาก คุณก คุณอย่างอื่น อยากจะดูหมด ไม่มีความตั้งใจเจริญสติ ดิฉันทราบลักษณะความโลภด้วย ดิฉันแน่ใจว่าดิฉันขาดเนกขัมมบารมี อริยฐานบารมีทุกอย่าง ที่อาจารย์บอกว่า ถ้าขาดบารมีหนึ่งบารมีใด ไม่สามารถเจริญปัญญาได้ถึงจุดประสงค์

สุ. ที่คุณนิน่าพูด คุณนิน่าไม่ได้มีความตั้งใจที่จะไม่เจริญกุศล ใช่มั้ย แต่เพราะว่าคุณนิน่ายังมีกิเลส นี่เป็นจุดที่สำคัญมาก ทุกคนยังมีกิเลสอยู่ แต่ขอให้มีความตั้งใจที่จะเจริญกุศลด้วย และทั้ง ๆ ที่ตั้งใจแล้ว ก็ใช่ว่ากุศลจะเกิดตลอดเวลา

เมื่อยังมีกิเลส มีอริชชา มีโลภะ มีโทสะ ก็เป็นปัจจัยให้บางขณะจิตเป็นอกุศล แต่คนนั้นก็ยังคงมีอริยฐานบารมี มีความตั้งใจมั่นที่จะบำเพ็ญหรือเจริญกุศล ต่างกับคนอื่นซึ่งยังไม่เห็นประโยชน์ของบารมี เพราะฉะนั้น เขาก็ไม่มีความตั้งใจมั่นที่จะเจริญกุศล เขาบอกว่าเจริญไม่ได้ สำหรับเขา ขอผัดไปก่อน แต่สำหรับคนที่ว่าง่าย เวลาที่อกุศลจิตเกิด สติสัมปชัญญะยังสามารถระลึกได้ และยังคงมีความตั้งใจที่จะบำเพ็ญบารมี จะมากจะน้อยนั่นก็เป็นเรื่องกำลังของแต่ละบุคคล

เพราะฉะนั้น คุณนิน่าไม่ได้หมายความว่าตัวเองตั้งใจที่จะไม่เจริญกุศล ใช่มั้ย แต่อดไม่ได้เพราะยังมีกิเลส ในรถบัสจึงมองเห็นคนน่ารัก หรืออะไรก็แล้วแต่ แต่สติสัมปชัญญะสามารถเกิดได้

ถ. ฟังดูแล้วชีวิตฆราวาส บำเพ็ญเนกขัมมบารมี ถ้าไม่เข้าใจจริง ๆ คิดว่าบำเพ็ญไม่ได้ ประการแรกการบำเพ็ญเนกขัมมบารมีนี้ ต้องมีสติเกิดทุกครั้ง

ส. ข้อความตอนหนึ่งกล่าวว่า กุศลทุกประการเป็นเนกขัมมะ เพราะว่าขณะนั้นออกจากอกุศล เพราะฉะนั้น เราต้องเข้าใจความหมายของเนกขัมมะเป็นขั้น ๆ ด้วย

ธรรมมีหลายระดับ ถ้ากล่าวถึงเนกขัมมะตามข้อความที่ว่า กุศลทุกประเภทเป็นเนกขัมมะ เพราะว่าขณะนั้นออกจากอกุศล ถ้าเราเข้าใจอย่างนี้ก่อน และขณะที่ออกจากอกุศล ก็ออกจากอกุศลโดยระดับขั้นของกุศลที่กระทำขณะนั้นด้วย จนกระทั่งถึงขั้นที่สละวัตถุกำเป็นเพศบรรพชิต แต่สำหรับคฤหัสถ์ไม่สามารถละอาคารบ้านเรือน สละวัตถุกำอย่างเพศบรรพชิตได้ เพราะฉะนั้น คฤหัสถ์ก็มีเนกขัมมะอีกอย่างหนึ่ง คือ การอบรมเจริญสติปัฏฐาน เป็นการอบรมหนทางที่จะทำให้ออกจากกิเลสจนกระทั่งสามารถดับกิเลสเป็นสมุจเฉทได้

ถ. ผมเข้าใจว่า การที่เรามีโอกาสหลีกเลี่ยงจากวัตถุกำบางครั้งบางคราวเป็นการเจริญเนกขัมมบารมีแล้ว เช่น บางครั้งเราเห็นโทษของรส และตั้งใจสักครั้งว่าวันนี้ไม่ต้องไปแสวงหาของอร่อย ๆ จนเดือดร้อน เพียงแต่เรารับประทานธรรมดา ๆ โดยตั้งใจว่าจะเป็นการขัดเกลา อย่างนี้ก็เป็นเนกขัมมบารมีด้วย ใช่ไหม

ส. ธรรมเป็นเรื่องลึกลงไปถึงใจ เพราะฉะนั้น ในขณะนั้นที่ทำอย่างนั้นแต่ยังอยากอยู่ก็มี ใช่ไหม อุตส่าห์อดกลั้น อย่างบางคนอาจจะชอบหมูสะเต๊ะก็อาจจะอดกลั้นสักไม่สองไม้ ลดลงไปก็ได้ อะไรอย่างนี้ แสดงถึงความอดทน ความอดกลั้น คือ บารมีทุกอย่างต้องประกอบกัน อย่างมาแยกเป็นอัน ๆ และขีดเส้นตายเป็นบรรทัด เพราะว่าสังขารชั้นละเอียดมาก และสะสมปรุงแต่งกันอย่างวิจิตร ยากที่ใครจะไปแยกออกมาเป็นเฉพาะส่วนเดียวได้

ถ. จึงจะเป็นบารมี

ส. ทุกอย่างที่เป็นกุศล และมีความเข้าใจหนทาง รู้ว่าการเดินไปสู่หนทางนี้ต้องอาศัยกุศลทุกประการ

ถ. เรื่องทานบารมี อีกชื่อคือจาคะ เพราะว่าจาคะเป็นเรื่องของการขัดเกลา
กิเลส ไขไหม แต่ทำไมเป็นทานบารมี น่าจะเป็นจาคบารมี จาคะนั้นบ่งชัดเจนเลยว่า
ให้เพื่อเป็นการขัดเกลากิเลส

ส. บารมีทั้งหมดก็เพื่อสิ่งนี้อยู่แล้ว

ถ. สรุปได้ว่า บารมีแล้วต้องเกี่ยวข้องกับปัญญาทั้งนั้น

ส. บารมีอื่นเป็นบริวารของปัญญาบารมี

ถ. ทานบารมีขึ้นมาเป็นบารมีแรก มีความสำคัญ หรือมีความหมาย
อย่างไรบ้าง

ส. เป็นสิ่งซึ่งไม่ยากนักสำหรับผู้ที่มีอุปนิสัย เพราะว่าชีวิตประจำวันของ
ชาวพุทธก็ให้ทานกันอยู่เป็นประจำ

ถ. แต่บางท่านแปลความหมายว่า ทานบารมีมีความสำคัญเพราะถ้าผู้ใด
ได้บำเพ็ญทานมาก ๆ แล้ว โอกาสที่จะบำเพ็ญบารมีอื่นก็ง่ายขึ้น เป็นอย่างนั้น ไขไหม

ส. ไข เพราะถ้ายังไม่สามารถสละแม้วัตถุ จะสละการยึดถือสภาพธรรมว่า
เป็นตัวตน เป็นเราได้อย่างไร เพราะว่าสิ่งที่รักและห่วงแหนมากกว่าวัตถุก็ต้องเป็น
ตัวเอง การยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นของเรา เพราะฉะนั้น ถ้าค่อย ๆ สละวัตถุภายนอก
ออกไป ในที่สุดจะทำให้สามารถสละการยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นตัวตนได้

ถ. เป็นความจริง เรื่องทาน เพราะว่าเห็นง่าย เข้าใจง่าย รู้สึกว่าจะถนัด
ด้วยกันทุกคน

ถ. ทำไมพระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญพระบารมีนั้น ๆ ต้องเป็นชาติ ๆ และ
บอกว่า ทานบารมีเป็นเรื่องสำคัญจึงบำเพ็ญในชาติสุดท้าย คล้ายกับว่าต้องทำ
เป็นช่วงเป็นตอนของชีวิต สำหรับชีวิตประจำวัน วันนี้เราตั้งใจจะทำเฉพาะเรื่องนี้
วันพรุ่งนี้จะทำเรื่องนั้น จะติดต่อกันได้หรือไม่ อย่างไร

ส. คุณพัฒนังคงไม่ได้หมายความว่า ชาติก่อน ๆ พระพุทธเจ้าไม่ได้
บำเพ็ญทานเลย มาบำเพ็ญชาติเดียว ไขไหม

ถ. อย่างพระเวสสันดร ทานบารมีอย่างสูง

ส. เน้นเฉพาะบารมีนั้น เป็นปรมัตถบารมี แต่ชาติก่อน ๆ ท่านต้องมีทาน
ทั้งนั้น จะไม่มีทานเลยและไปบำเพ็ญชาติเดียวได้อย่างไร

ทาน คือ การให้วัตถุ หรืออภัยทาน หรือธรรมทาน จากะ คือ การสละกิเลส

ถ. จากะ คือ การสละกิเลส อาจารย์ช่วยลงไปในรายละเอียดชนิดหนึ่ง

ส. ให้ทานไปแล้ว และรู้สึกว่าเป็นคนดีมากที่ให้ทาน และหวังผลว่า
ทานที่เราทำจะทำให้เราเกิดบนสวรรค์ หรือมีรูปร่างสวยงาม มีทรัพย์สมบัติมากมาย
ขณะนั้นสละกิเลสหรือเปล่า

ถ. ขณะนั้นเป็นการพอกพูนกิเลสไปในตัวด้วย

๒๐๐๒

สนทนาธรรมที่สังกัสสะ

วันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๓๓

ถ. มีสมาธิขอยกให้อาจารย์อธิบายเรื่องอธิฐานบารมี

สุ. อธิฐาน หมายความว่าความตั้งใจมั่นในการเจริญกุศล เพราะว่าจิตใจของคนส่วนใหญ่อกุศลทั้งนั้น ทั้งวัน โอกาสของกุศलों้อยมาก เพราะฉะนั้นผู้ที่มีอธิฐานบารมีเป็นผู้รู้ตัวว่ากิเลสยังมาก ต้องอาศัยความตั้งใจมั่นจริง ๆ ในการเจริญกุศล มิฉะนั้นแล้วจะพลาดให้กุศลทุกที

แสดงให้เห็นว่า ต้องเห็นความสำคัญของการที่จิตใจจะไม่หวั่นไหว เมื่อมีความตั้งใจที่จะเจริญกุศล และมีโอกาสที่จะทำกุศล ความตั้งใจมั่นนั้นก็ป้จจัยทำให้กุศลนั้นเกิดและสำเร็จได้ แต่บางคนอยากทำกุศล หรือทั่ว ๆ ไปก็อยากได้กุศลมากกว่าอยากเป็นกุศล แสดงให้เห็นถึงความละเอียดที่จะต้องพิจารณาว่า สำหรับผู้ที่อยากเป็นกุศล มีฉันทะ มีความพอใจที่จะขัดเกลากิเลส นั้นเป็นผู้ที่ไม่ได้อยากได้กุศล

ถ้าอยากได้กุศล ก็อยากจะมีมาก ๆ เยอะ ๆ เพื่ออะไร ก็เพื่อผลดี เพราะว่ากุศलय่อมเป็นเหตุให้เกิดกุศลวิบากที่ดี เพราะฉะนั้น ต้องเป็นผู้ที่ละเอียดจริง ๆ จึงจะเข้าใจในบารมี และเป็นผู้ที่ตรงต่อการสะสมบารมีด้วย แม้แต่อธิฐานบารมี

อธิฐาน ไม่ได้หมายความว่า ขอ แต่หมายความว่าความไม่หวั่นไหว ความมั่นคงในการเจริญกุศล เพราะถ้าไม่มีความมั่นคง บางทีคิดที่จะให้ทาน แต่ไม่ให้ ง่ายที่สุด การไม่ให้ไม่ยากเลย แต่การที่จะให้มันสำเร็จลงไปได้ยากกว่า ถ้าเพียงคิดที่จะทำ แต่ไม่มีความมั่นคงคือไม่มีอธิฐานบารมี การให้ก็สำเร็จไม่ได้ หรือแม้แต่บารมีอื่นก็สำเร็จไม่ได้ด้วย ด้วยเหตุนี้อธิฐานบารมีจึงเป็นสิ่งที่อุปการะเกื้อกูลบารมีอื่น ๆ มาก

ถ. บำเพ็ญอย่างไรจึงจะเรียกว่า บำเพ็ญบารมี ถ้าบุคคลให้ทานและหวังว่าจะได้ไปสวรรค์ หรือหวังจะมีโภคสมบัติมาก หรือหวังที่จะมีร่างกายที่แข็งแรง อย่างนี้ก็ไม่ใช่ อย่างไรจะเรียกว่าเป็นบารมี

ส. บารมี คือ การถึงฝั่ง ขณะนี้ทุกคนอยู่คนละฟากฝั่งกับพระนิพพาน ไม่ใช่อยู่ฝั่งเดียวกันเลย คนละฝั่ง เพราะวณิพพานเป็นธรรมที่ดับกิเลส แต่คนที่อยู่อีกฝั่งหนึ่ง เป็นฝั่งกิเลสทั้งนั้น ไม่ว่าจะไปทางไหนอย่างไรในชีวิต เมื่อมีอวิชชา จึงเกิดมา และมีโลภะพอใจในสภาพของขันธ์ที่เกิด ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นปรากฏ เพราะฉะนั้น ความคิดในวันหนึ่ง ๆ ก็ต้องเป็นไปตามอวิชชาและโลภะทั้งสิ้นโดยไม่รู้ตัว ซึ่งบางคนอาจจะคิดว่าเป็นกุศล แต่ความจริงแล้วเป็นเรื่องละเอียดที่จะต้องเข้าใจว่า ขณะใดเป็นกุศลจิต ขณะใดเป็นอกุศลจิต ถ้าเป็นกุศลจิตขณะนั้นไม่มีอวิชชา ไม่มีโลภะ ไม่มีโทสะ นี่ก็แสดงให้เห็นความต่างกันของชีวิตประจำวันว่าเป็นอกุศล เพราะฉะนั้น เมื่อยังมีความต้องการในผลของท่านก็หมายความว่า ยังอยู่ฝั่งของกิเลส ไม่ได้ต้องการข้ามไปสู่อีกฝั่งหนึ่งซึ่งตรงกันข้าม เป็นฝั่งของการดับกิเลส

ถ. จะไม่ให้ผลเลย หรือให้ผลน้อย

ส. ต้องทราบว่าเป็นผลอะไร ต้องการผลอะไร

ถ. ผล หมายถึงไปถึงจุดที่เราต้องการ

ส. จุดอะไร

ถ. เห็นธรรม

ส. ขณะนี้มีธรรม จะเห็นได้อย่างไร

ถ. อาจารย์บอกว่า อย่างให้ทานโดยมีกิเลสชนิด ๆ หน่อย ๆ หรือทำอะไร ไม่ค่อยจะถูกหลัก ต้องให้มีจุด ๆ เดียวที่ปฏิบัติแล้วจึงจะได้ ซึ่งพวกเราโดยมาก ปฏิบัติไม่ถึงจุดนั้น ที่เราปฏิบัติกันมาก จะมีผลนิดหน่อยบ้างไหม

ส. พวกที่ปฏิบัติกันอยู่ ถ้าไม่มีปัญญาไม่มีทางถึง เพราะว่าต้องการให้ทานที่ทำอยู่ถึงนิพพาน ให้ศีลที่รักษาถึงนิพพาน แต่ไม่เข้าใจว่า ปัญญาถึง ไม่ให้ทานหรือศีลถึง ต้องเป็นปัญญาที่สามารถรู้แจ้งลักษณะของสภาพธรรมตามความ

เป็นจริง คือ ไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ซึ่งให้ท่านสักเท่าไรก็ไม่สามารถ
ประจักษ์แจ้งลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังเกิดดับในขณะนี้ได้ เพียงแต่ว่าท่าน
เป็นอุปการณ์ เป็นเครื่อง เป็นธรรมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้มีกำลังพอที่จะสละกิเลสได้
เพราะว่ากิเลสเหนียวแน่นเหลือเกิน มีกำลังเหลือเกิน มีแรงที่จะจุดทุกคนไปสู่กุศล
ทุกขณะจิต

เพราะฉะนั้น มีธรรมอะไรที่จะเกื้อกูล ที่จะทำให้เป็นผู้ที่มีกำลังพอที่จะสลัด
หรือสละกิเลสได้ แต่ต้องเป็นผู้มีปัญญา ไม่ใช่เพียงหวังว่าท่านที่ให้จะทำให้ถึงนิพพาน
หรือหวังว่าศีลจะทำให้ถึงนิพพาน ซึ่งนั่นไม่ใช่ปัญญาเลย ต้องเป็นผู้ที่เข้าใจหนทาง
และในขณะเดียวกันก็รู้ว่า ถ้าไม่มีบารมีก็ไม่สามารถดำเนินไปตามหนทางนั้นได้
เพราะกิเลสยังมีกำลังมากเหลือเกิน

ถ. หมายความว่า ทำให้วิชาเกิดขึ้น อวิชชาดับไป ก็จะถึงนิพพานเอง

ถ. เนกขัมมบารมี กับปัญญาบารมี ต่างกันอย่างไร

สุ. เนกขัมมะ คือ กุศลทุกประเภท สละอกุศล ปัญญาเป็นการละอวิชชา

ถ. ขอกราบเรียนถามท่านอาจารย์ถึงเหตุที่เกิดขึ้น ณ สถานที่แห่งนี้ คือ
เมื่อครั้งที่ท่านพระสารีบุตรมากราบลาปรินิพพานกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ขณะนั้น
พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ประทับอยู่ที่พระคันธกุฎีนี้ ท่านพระสารีบุตรได้พิจารณา
ปลงอายุสังขารและท่านก็ทราบว่าจะมีอายุอีก ๗ วัน ท่านได้พิจารณาถึงผู้ที่มีพระคุณ
ของท่านว่า นางพราหมณ์สารีมีบุตรเป็นพระอรหันต์ถึง ๗ องค์ แต่ยังไม่ได้รับประโยชน์
อะไรเลย และพิจารณานางควรจะได้ฟังพระธรรมของผู้ใดจึงจะได้รับประโยชน์

ขอกราบเรียนถามท่านอาจารย์ว่า สำหรับพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า
นอกจากไม่กล่าวสรรเสริญ หรือกลัวผู้อื่นจะหาว่าเป็นการสนับสนุน หรือห่วงเหนียว
แต่พระพุทธเจ้าทรงทราบจุดประสงค์ที่เป็นประโยชน์สูงสุด โดยท่านตรัสว่า
สารีบุตร เธอจงรู้ประโยชน์ คำว่า ประโยชน์ ในที่นี้ ผมสงสัยว่า จะให้ท่านรีบกลับไป
ยังนาลกคาม

ส. ครั้งนั้นพระผู้มีพระภาคประทับที่นี้ และธรรมดาของอัครสาวกต้องปรินิพพานก่อน ถ้าทบทวนดู ก็คงเป็นในระยนี้ที่เรามาถึงสถานที่ที่ท่านพระสารีบุตรได้ทูลลาพระผู้มีพระภาค เพราะวันนี้เป็นวันที่ ๒๔ ต.ค. และวันเพ็ญเดือน ๑๒ ท่านพระสารีบุตรปรินิพพาน เพราะฉะนั้น ก็ใกล้เคียงมากกับวันที่เรามาที่นี่ ซึ่งเป็นวันที่ท่านพระสารีบุตรได้มากราบทูลพระผู้มีพระภาคเพื่อทูลลาไปปรินิพพานที่บ้านเกิดของท่าน

คิดว่าฟังแทบจะดีกว่า เพราะว่าเป็นเรื่องสถานที่นี้จากพระไตรปิฎก

(เสียงท่านอาจารย์สุจินต์จากเทป)

วันมาฆบูชาเป็นวันที่ท่านพระสารีบุตรบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ในขณะที่ถวายอยู่งานพัดพระผู้มีพระภาคที่ถ้ำสุกขาตา ขณะที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมแก่ที่ชนขปริพาชกซึ่งเป็นหลานของท่าน เพราะฉะนั้น วันสำคัญทางศาสนาจะเป็นอนุสสติได้หลายอย่าง คือ นอกจากจะระลึกถึงความสำคัญของวันมาฆบูชาแล้วยังระลึกถึงเหตุการณ์ในตอนบ่าย ตอนเย็น ซึ่งขณะนั้นที่ชนขปริพาชกได้ไปหาท่านพระสารีบุตรเพื่อไต่ถามทุกข์สุขที่ท่านได้อุปสมบทในพระธรรมวินัยของพระผู้มีพระภาค และท่านพระสารีบุตรก็ได้พาท่านซึ่งเป็นหลานไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค และในขณะที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรม ท่านพระสารีบุตรก็ถวายอยู่งานพัดขณะที่ฟังพระธรรมนั่นเอง ท่านก็ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์

กาลเวลาก็อล่งผ่านไป หลังจากที่ท่านได้เป็นพระอรหันต์แล้วประมาณ ๔๕ ปี ชีวิตของพระอรหันต์ทั้งหลายไม่มีทุกข์ใจ แต่มีทุกข์กาย แม้พระผู้มีพระภาค พระอัครสาวก และพระอรหันต์ทั้งหลาย ก็ไม่พ้นจากอดีตอกุศลกรรมที่ได้กระทำไว้ซึ่งอกุศลกรรมย่อมมีปัจจัยที่จะให้ผลได้ตราบที่ยังไม่ปรินิพพาน

ขอกล่าวถึงการปรินิพพานของท่านพระสารีบุตร หลังจากที่ท่านบรรลุพระอรหันต์ในวันมาฆบูชา ล่องเลยไปประมาณ ๔๕ ปี ซึ่งข้อความใน **อรรถกถาสังยุตตนิกาย มหาวารวรรค อรรถกถาจุณทสุตตร** มีว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่าน อนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้กรุงสาวัตถี ก็ในสมัยนั้น ท่านพระสารีบุตรอยู่ ณ บ้านนาลกคาม ในแคว้นมคธ อาพาธ เป็นไข้หนัก ได้รับทุกขเวทนา สามเณรจุนทะ เป็นอุปัฏฐากของท่าน ครั้งนั้น ท่านพระสารีบุตรปรินิพพานด้วยอาพาธนั้นแหละ

ถ้าย้อนระลึกไปถึงที่แคว้นมคธ หรือเมืองสาวัตถี หรือแม้บ้านนาลกคาม ในอดีตก็มีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แม้ใน ๔๕ ปีนั้น มีทั้งสุข ทั้งทุกข์ ทั้งกุศลกรรม อกุศลกรรม มีเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งแต่ละขณะที่เกิดขึ้นนั้นจะไม่ย้อนกลับมาเกิดอีกเลย ไม่ว่าใครจะเกิดอยู่ ณ สถานที่นั้น ก็เกิดขึ้นเป็นไปตามเหตุตามปัจจัย

ข้อความใน **อรรถกถา** มีว่า

ตำบลนาลกะเป็นที่อยู่ของสกุลของท่านพระสารีบุตร ท่านสามเณรจุนทะ เป็นน้องชายของท่านพระสารีบุตร เวลาที่ท่านยังไม่ได้อุปสมบท ภิกษุทั้งหลายเรียก ท่านว่า สามเณรจุนทะ แม้เวลาที่ท่านเป็นพระเถระแล้วก็ยังเรียกอย่างนั้นเหมือนกัน เพราะเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า สามเณรจุนทะ

ท่านสามเณรจุนทะเป็นผู้อุปัฏฐากท่านพระสารีบุตรด้วยน้ำล้างหน้า ไม่สีฟัน และน้ำฉัน กวาดบริเวณ นวดหลัง และรับบาตรจีวร

ท่านพระสารีบุตรปรินิพพานในปีที่พระผู้มีพระภาคปรินิพพาน แต่ปรินิพพาน ก่อนท่านพระมหาโมคคัลลานะ และก่อนพระผู้มีพระภาค

ข้อความในอรรถกถาโดยย่อมีว่า

ทราบว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอยู่จำพรรษาแล้ว เสด็จออกจากหมู่บ้าน เวฬุวะไปเมืองสาวัตถี และประทับ ณ พระวิหารเชตวัน

ท่านพระสารีบุตรแสดงวัตรถวายพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วไปที่พักกลางวัน เพื่อนเหล่าอันเตวาสิกในที่นั้นแสดงวัตรหลีกไปแล้ว ท่านจึงกวาดที่พักรับประทาน ปูแผ่นหนัง ล้างเท้าแล้วนั่งคู้บัลลังก์เข้าผลสมาบัติ

ลำดับนั้น เมื่อท่านออกจากผลสมาบัตินั้นตามกำหนดแล้ว เกิดความปริวิตก
นี้ว่า พระพุทธเจ้าทั้งหลายจักปรินิพพานก่อนหรือหนอ หรือว่าพระอัครสาวก
ปรินิพพานก่อน แต่นั่นรู้แล้วว่า พระอัครสาวกปรินิพพานก่อน แล้วจึงตรวจดูอายุ
สังขารของตน รู้แล้วว่า อายุสังขารของเราจักเป็นไปได้เพียง ๗ วันเท่านั้น จึงคิดว่า
เราจะปรินิพพานที่ไหน

ลำดับนั้นจึงคิดแล้วคิดอีกว่า พระราหูลปรินิพพานในดาวดึงส์พิภพ
พระอัญญาโกณฑัญญะเถระปรินิพพานที่สระอ้นทนต์ เราจะปรินิพพานที่ไหน ดังนี้
จึงเกิดความสังเวชปรารภมารดาว่า มารดาของเราก็คือมารดาของพระอรหันต์ถึง
๗ องค์ ยังไม่เลื่อมใสในพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์เลย ท่านมีอุปนิสัย
หรือไม่หนอ

เมื่อท่านได้เห็นอุปนิสัยแห่งพระโสดาปัตติมรรคของมารดาของท่าน จึงตรวจดู
ว่า มารดาของท่านจักบรรลุด้วยเทศนาของใคร ทราบว่าจักบรรลุด้วยธรรมเทศนาของ
ท่านเท่านั้น มิใช่ของใครอื่น และคิดต่อไปว่า ถ้าท่านพึงชวนชวายน้อย ก็จักมีผู้กล่าวว่า
พระสารีบุตรเถระเป็นที่พึ่งของคนทั้งหลาย แต่ไม่อาจจะเปลื้องแม่เพียง
ความเห็นผิดของมารดาของตนได้ ท่านจึงตกลงใจจักเปลื้องมารดาของท่านจาก
ความเห็นผิด แล้วปรินิพพานในท้องที่เกิดขึ้นแหละ

ท่านให้ท่านสามเณรจุนทะไปบอกภิกษุบริษัท ๕๐๐ รูปของท่าน ให้ทราบว่า
ท่านจะไปบ้านนาลกะ ภิกษุทั้งหลายจึงเก็บเสนาสนะถือบาตรและจีวรไปสำนักของ
ท่านพระสารีบุตร

ท่านพระสารีบุตรเก็บเสนาสนะ กวาดที่พักกกลางวัน และยืนที่ประตูพักกกลางวัน
ตรวจดูที่พักกกลางวันคิดว่า บัดนี้เป็นการเห็นครั้งสุดท้าย จะไม่มีการกลับมาอีกแล้ว

ท่านพระสารีบุตรพร้อมด้วยภิกษุ ๕๐๐ แวดล้อม เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า
ถวายบังคมแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตข้าพระองค์
ขอพระสวคตทรงอนุญาต นี่เป็นกาลปรินิพพานของข้าพระองค์ อายุสังขารข้าพระองค์
ปลงลงแล้ว

ก็เพราะพระพุทธเจ้าทั้งหลายเมื่อตรัสว่า เธอจงปรินิพพาน ก็เลยกลายเป็น
สรรเสริญความตาย เมื่อตรัสว่า เธออย่าปรินิพพาน คนผู้เป็นมิจฉาทิฎฐิก็จะยกโทษ
ว่า กล่าวสรรเสริญคุณของวิญญูะ ฉะนั้น จึงไม่ตรัสคำแม้ทั้งสอง เพราะเหตุนี้
พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า เธอจักปรินิพพานที่ไหน สารีบุตร

เมื่อท่านพระสารีบุตรกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์
จักปรินิพพานในท้องที่ข้าพระองค์เกิดในบ้านนาลกะ แคว้นมคธนั้น จึงตรัสว่า
สารีบุตร เธอจงสำคัญเวลาในบัดนี้ ก็การเห็นภิกษุเช่นเธอ ของภิกษุผู้เป็นทั้งพี่และ
น้องของเธอจักหาได้ยากในบัดนี้ เธอจงแสดงธรรมแก่ภิกษุเหล่านั้น

ท่านพระสารีบุตรทราบบว่า พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์ให้ท่านแสดงธรรม
หลังจากที่ได้แสดงอิทธิฤทธิ์แล้ว ท่านจึงถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วเหาะขึ้นไป
แสดงปาฏิหาริย์หลายร้อยอย่าง แล้วปรารภธรรมกถา

ท่านพระสารีบุตรกล่าวธรรมกถาด้วยกายที่ปรากฏบ้าง ไม่ปรากฏบ้าง
ด้วยกายเบื้องบน เบื้องล่าง หรือครึ่งกาย บางทีก็แสดงเป็นรูปพระจันทร์โดยไม่มีใคร
เห็น บางครั้งก็เป็นรูปพระอาทิตย์ บางครั้งก็เป็นรูปภูเขา บางทีก็เป็นรูปทะเล บางที
ก็เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ บางทีก็เป็นเวสวัณมหาราช บางทีก็เป็นท้าวสักกมหาราช
บางทีก็เป็นท้าว महाพรหม

เมื่อแสดงปาฏิหาริย์หลายร้อยอย่าง อย่างนี้ ท่านพระสารีบุตรจึงกล่าว
ธรรมกถา ชาวพระนครทั้งสิ้นประชุมกันแล้ว ท่านเหาะลงแล้ว ได้ยืนถวายบังคม
พระบาทพระผู้มีพระภาค

ลำดับนั้น พระศาสดาได้ตรัสกะพระเถระนั้นว่า

สารีบุตร ธรรมปริยายนี้ชื่ออะไร

ท่านพระสารีบุตรกราบทูลว่า

ชื่อสินทรีพิตะ พระเจ้าข้า

ท่านพระสารีบุตรได้เหยียดมือมีสี่นิ้วชี้ขึ้น แล้วจับที่ข้อพระบาทเช่นกับ
ลายเต้าทองของพระผู้มีพระภาค พลังกราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์บำเพ็ญบารมีมาหนึ่งอสงไขยแสนกัปก็เพื่อถวายบังคมพระบาททั้งสองนี้ของพระองค์ มโนรชของข้าพระองค์ถึงที่สุดแล้วบัดนี้ แต่จะไปการประชุมกันในที่เดียวกันด้วยอำนาจปฏิสนธิจะมีได้อีกแล้ว

คือ จะไม่มีการเกิดมาพบกันอีก

สมาคมก็จะมีได้มี ความคุ้นเคยกันได้ขาดแล้ว ข้าพระองค์จักเข้าสู่พระนิพพานที่ไม่แก่ ไม่ตาย เกษม มีสุข เย็นสนิท ไม่มีภัย ที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายเสด็จไปแล้ว ถ้าว่าพระองค์ไม่ทรงชอบพระทัยโทษไร ๆ ของข้าพระองค์ที่เป็นไปทางกายหรือทางวาจา ขอพระองค์ทรงอดโทษนั้นด้วย ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า นี่เป็นการไปของข้าพระองค์แล้ว

๒๐๐๓

สนทนาธรรมที่พระวิหารเชตวัน เขตพระนครสาวัดดี

วันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๓๓

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

สารีบุตร เราอดโทษต่อเธอ ก็โทษไร ๆ ของเธอที่เป็นไปทางกายหรือทางวาจา ที่ไม่ชอบใจเรา ไม่มีเลย สารีบุตร บัดนี้เธอจงสำคัญกาลอันควรเกิด

พระผู้มีพระภาคเสด็จลุกขึ้นจากที่พึงธรรม เสด็จมุ่งหน้าต่อพระคันธกุฎี ได้ประทับยืน ท่านพระเถระทำประทักษิณ ๓ ครั้ง ถวายบังคมในที่ ๔ แห่ง กราบทูลแล้วว่า

ข้าแต่พระผู้มีพระภาค เลยไปหนึ่งอสงไขยแสนกัปแต่กัปนี้ ข้าพระองค์ หมอบลงที่ใกล้พระบาทของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่า อโนมทัสสี ปรารถนาเห็นพระองค์ ความปรารถนาของข้าพระองค์นั้นสำเร็จแล้ว ข้าพระองค์เห็น พระองค์แล้ว เป็นการเห็นครั้งแรก นี่เป็นการเห็นครั้งสุดท้าย การได้เห็นพระองค์ ไม่ได้มีอีกแล้ว ดังนี้ แล้วประคองอัญชลี หันหน้าเฉพาะตราบเท่าที่ที่จะเห็นได้ ถอยกลับ แล้วถวายบังคม แล้วหลีกไป

มหาปฐพีไม่อาจจะทรงไว้ได้ ไหวจนถึงน้ำรองรับแผ่นดิน

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะเหล่าภิกษุที่ยืนแวดล้อมว่า

ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงติดตามพี่ชายของพวกเขาเถิด

ขณะนั้นบริษัท ๔ ละพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้พระองค์เดียวในพระเชตวัน ออกไปไม่เหลือเลย

ฝ่ายชาวพระนครสาวัดดีพากันพูดว่า ข้าว่า ท่านพระสารีบุตรเถระทูลลา พระผู้มีพระภาคแล้ว ประสงค์จะปรินิพพานออกไปแล้ว พวกเราจะไปนมัสการท่าน พากันถือเอาของหอมและพวงมาลัยเป็นต้นออกไปจนแน่นประตูเมือง สยายผม ร้องให้ คร่ำครวญ โดยนัยเป็นต้นว่า บัดนี้พวกเราเมื่อถามว่าท่านผู้มีปัญญามาก

นั่งที่ไหน พระธรรมเสนาบดีนั่งที่ไหน ดังนี้ จะไปสำนักของใคร จะไปวางสักการะ
ในมือของใคร

เมื่อท่านพระเถระหลีกไปแล้ว จึงได้ติดตามพระเถระไป

ท่านพระสารีบุตรเถระเพราะความที่ท่านดำรงอยู่ในปัญญามาก คิดแล้วว่า
ทางนี้คนทั้งหมดไม่ควรก้าวเลยมา แล้วโอวาทมหาชนว่า

ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย แม้พวกท่านจงหยุด อย่าถึงความประมาทใน
พระผู้มีพระภาคเลย แล้วให้พวกภิกษุกลับ หลีกไปกับบริษัทของตน

พวกชนเหล่าใดต่างคร่ำครวญว่า ครึ่งก่อน พระผู้เป็นเจ้าสารีบุตรเที่ยวจาริกไป
แล้วกลับมา บัดนี้ การไปนี่เป็นการไปเพื่อไม่กลับมาอีก จึงพากันติดตามอยู่อย่างนั้น

พระเถระก็กล่าวกะชนเหล่านั้นว่า ท่านทั้งหลาย พวกท่านจงเป็นผู้ไม่ประมาท
ชื่อว่าสังฆารทั้งหลาย ย่อมเป็นอย่างนี้ แล้วได้ให้ชนเหล่านั้นกลับไป

ท่านพระสารีบุตรทำการแสดงธรรมสงเคราะห์ชนทั้งหลายตลอดเจ็ดวัน
ในระหว่างทางพักแรมคืนเดียวในที่ทุกแห่ง ได้ถึงบ้านนาลกะเวลาเย็น

ถ. แสดงพระธรรมเทศนากับนางสาวรี เท้าที่ฟังดูเป็นการพรรณนาถึงคุณของ
พระพุทธเจ้าเท่านั้น ไซ้ไหม แต่เวลาที่ท่านพระสารีบุตรแสดงนั้น ทั้งคืน คงจะมีอะไร
มากกว่านั้น ไซ้ไหม

สุ. พระคุณไม่มีผู้ใดสามารถพรรณนาได้หมด ถ้าทราบว่ามี เพราะเหตุนี้
แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคทรงเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยทรงตรัสรู้
สภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง ประจักษ์การเกิดดับ รู้ว่าอะไรเป็นทุกข์
อะไรเป็นทุกข์สมุทัย อะไรเป็นทุกข์นิโรธ อะไรเป็นทุกข์นิโรธคามินี ไม่พ้นจาก
พระธรรมทั้งหมดในส่วนอื่น ๆ เลย เพราะฉะนั้น ไม่มีการเจาะจงธรรมข้อใดโดยเฉพาะ
แต่ธรรมที่ทำให้พระผู้มีพระภาคทรงเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าและ
ได้ทรงแสดงธรรม ก็พอที่จะให้พุทธบริษัทได้ทราบว่า ทุกกาลสมัย ไม่ว่าจะเมื่อ
๒,๕๐๐ กว่าปี หรือในสมัยนี้ ธรรมก็ยังคงเป็นธรรม สัจธรรมก็เป็นสัจธรรม

สำหรับการฟังพระสูตรนี้ สำหรับดิฉันเองมีความรู้สึกยกย่องถ้อยคำไปถึง
เมื่อ ๒,๕๐๐ กว่าปี มีโอกาสได้ทราบถึงรายละเอียดกิจวัตรของท่านพระสารีบุตร

แม้แต่การที่ท่านมากราบทูลลาพระผู้มีพระภาค และรายละเอียดต่าง ๆ ซึ่งถ้าไม่อาศัยพระสูตรนี้ จะไม่ทำให้ย้อนไประลึกถึงว่า พระเชตวันในอดีต พระอัครสาวกทั้งหลายได้อยู่กับพระผู้มีพระภาค และทำให้ได้ย้อนระลึกไปถึงความเป็นไปของท่านพระเถระแต่ละท่าน อย่างการที่ท่านพระสารีบุตรจะปรินิพพาน ท่านก็ได้มากราบทูลลา และพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่หน้าพระคันธกุฏี ได้ทรงกล่าวเป็นการเตือนภิกษุทั้งหลายให้ติดตามท่านพระสารีบุตรไป ก็เป็นเหมือนกับได้ผ่านเหตุการณ์ครั้งนั้นมาอีกครั้งหนึ่งให้เราได้เห็นละเอียดขึ้น

ถ. ผมขอกลับไปเรื่องการเจริญสติปัฏฐาน ตามที่อาจารย์บอกว่า การเจริญสติปัฏฐานก็คือการเจริญอริยมรรค อยากทราบว่า สัมปชัญญะ ปัญญินทรีย์ วิริยินทรีย์ และธัมมวิจยะ กับสัมมาทิฐิ มีความสัมพันธ์กันอย่างไร แตกต่างกัน หรือเหมือนกันอย่างไร

ส. สภาพธรรมกำลังปรากฏในขณะนี้ เพราะฉะนั้น สติปัฏฐานหรือ สติสัมปชัญญะ ก็คือ ขณะนี้ระลึกที่ลักษณะของสภาพธรรม สภาพธรรมไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล สภาพธรรมอย่างหนึ่งเป็นสภาพรู้ ส่วนสภาพธรรมอีกอย่างหนึ่งไม่ใช่สภาพรู้

ปัฏฐาน หมายความว่าถึงสิ่งที่สติกำลังระลึก

สติสัมปชัญญะ หมายความว่า มีความรู้รอบ คือ รู้ในลักษณะของสิ่งที่สติกำลังระลึก แม้ในขั้นต้นปัญญายังไม่สามารถรู้ชัดว่าลักษณะใดเป็นนามธรรม ลักษณะใดเป็นรูปธรรม แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้เลยในขั้นการศึกษาว่า นามธรรมไม่ใช่รูปธรรม เพราะฉะนั้น เมื่อมีความเข้าใจซาบซึ้งจริง ๆ อย่างนี้ ก็เป็นสังขารขั้นที่จะปรุงแต่งให้สติในขณะนี้ระลึก ซึ่งก็ไม่พ้นไปจากสติสัมปชัญญะ สติปัฏฐาน และเมื่อระลึกเนื่อง ๆ บ่อย ๆ ความรู้ค่อย ๆ เพิ่มขึ้น เป็นอินทรีย์ เป็นพละ เป็นโพฆณค์ ตามลำดับขั้นของปัญญา

แต่ถ้าในขณะนี้สติไม่เกิดเลย ก็ไม่สามารถเข้าใจลักษณะของอินทรีย์ ๗ และโพชฌงค์ เพราะว่ายังไม่เกิด ด้วยเหตุนี้จึงต้องเริ่มระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏที่ละเล็กทีละน้อยไปเรื่อย ๆ

ถ. ตามที่ท่านอาจารย์อธิบายนั้น หมายความว่าทั้งวิริยะและสติองค์ธรรมต่าง ๆ ทั้ง ๓๗ ที่เกี่ยวกับการตรัสรู้ นั้น ก็คงมีความสัมพันธ์กันเช่นเดียวกันใช่ไหม

ส. จะต้องมีส่วน ทั้งสติปัฏฐาน ๔ สัมมปปธาน ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘ และต้องเป็นไปตามลำดับขั้น

ก่อนอื่น ขณะนี้มีสภาพธรรมกำลังปรากฏ เพียงเท่านี้ สภาพธรรม คำเดียวเท่านั้น แต่ต้องรู้จริง ๆ ว่า ที่ใช้คำว่า สภาพธรรม ก็เพราะมีสิ่งที่กำลังปรากฏ ซึ่งไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล และแต่ละสภาพธรรมก็มีเหตุปัจจัยปรุงแต่งให้เกิดขึ้นจึงปรากฏ แต่อวิชชาไม่สามารถรู้ความจริงของสภาพธรรมใด ๆ เลย จึงต้องอาศัยการฟังเป็นขั้นต้นที่จะให้รู้ โดยฟังอย่างละเอียดว่า เพราะเหตุใดจึงไม่ใช่ตัวตน เพื่อสติจะได้ระลึกได้ถูกต้อง ไม่อย่างนั้นทั้ง ๆ ที่ขณะนี้มีสภาพธรรมก็ยังคงเป็นสภาพธรรม แต่สติไม่ระลึก จึงไม่รู้ ได้แต่เพียงฟังเรื่องของสภาพธรรม ต่อเมื่อใดสติเริ่มระลึก เมื่อนั้นจึงจะค่อย ๆ รู้ในลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ

ถ. องค์ธรรมอื่น ๆ ในอริยมรรค เช่น วิรตีกดี สมาธิก็ดี เหล่านี้จะมี ความสัมพันธ์หรือเอาไปใช้ตอนไหน อย่างไร ขณะที่เจริญสติปัฏฐาน

ส. ส่วนมากจะใช้คำว่า เอาไปใช้ แต่ไม่มีตัวตนที่จะเอาอะไรไปใช้เลย ขอให้เข้าใจว่า สภาพธรรมมีเหตุปัจจัยจึงเกิดขึ้น เพราะฉะนั้น ในขณะนี้มีสภาพธรรมที่มีเหตุปัจจัยปรุงแต่งเกิดขึ้นแล้ว เพียงแต่ให้เข้าใจถูก สัมมาทิฐิ คือ มีความเห็นถูก มีความเข้าใจถูกในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ไม่ใช่ให้ทำอะไรอื่นเลย ไม่มีอะไรจะใช้ ไม่มีอะไรจะทำ ไม่มีความเป็นตัวตน แต่ต้องมีความเข้าใจลักษณะของสภาพธรรมโดยสติระลึกได้ว่า ขณะนี้มีสภาพธรรมทางหนึ่งทางใด และค่อย ๆ เข้าใจขึ้นหรือยัง ถ้ายังไม่เข้าใจอะไรเลย ก็ต้องฟังอีก เพื่อที่เมื่อสติระลึก

จะได้เข้าใจว่า สภาพธรรมนั้นเป็นนามธรรมเพราะอย่างนั้น ๆ หรือเป็นรูปธรรมเพราะเหตุนี้ ๆ ต้องอาศัยการฟังและการเข้าใจเรื่องลักษณะของสภาพธรรมอย่างมากทีเดียว เพื่อที่เมื่อสติระลึกรู้จะได้ค่อย ๆ รู้ขึ้น เข้าใจขึ้น

ถ. หมายความว่า องค์ธรรมอื่น ๆ นั้น จะปรากฏขึ้นเอง เช่น สมาธิ หรือ วิรตีกก็ตาม จะปรากฏขึ้นในการเจริญสติปัฏฐานนั่นเอง

ส. สภาพธรรมจะเกิดขึ้นอย่างเดียวไม่ได้ เวลาที่กล่าวถึงสติระลึกลักษณะของสภาพธรรม สติเป็นเจตสิกต้องเกิดพร้อมจิต และต้องเกิดพร้อมเจตสิกอีกมากมาย ซึ่งในขณะนั้นมีวิริยะเกิดร่วมด้วย และมีความเห็นถูกในหนทางประพจน์ปฏิบัติที่ถูกต้องด้วย ต้องมีวิตกเจตสิก มีสภาพธรรมอื่นซึ่งพระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้โดยละเอียด แต่สติจะระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ สภาพธรรมใดไม่ปรากฏ ก็ไม่ต้องไปใช้สติหรือทำสติ หรืออะไรทั้งสิ้น เพราะว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะใช้สติ เช่น ผัสสเจตสิกไม่ปรากฏ เพราะฉะนั้น ไม่ต้องพยายามตัดไม่ให้สภาพธรรมอื่นเกิด ให้มีแต่ผัสสะเท่านั้น ไม่ให้ไปถึงเวทนา ไม่ให้ไปถึงโลภะหรือตัณหา ไม่ใช่การทำ แต่เป็นการรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดขึ้นแล้วปรากฏแล้วในขณะนี้ โดยอาศัยการฟังให้เข้าใจจริง ๆ ก่อน และเมื่อสติระลึก จึงเข้าใจได้

ถ. ความสงบบางอย่างที่เกิดขึ้นตอนทำสติปัฏฐาน อย่างเช่น ปัสสัทธิ จะปรากฏได้หรือไม่ หรือไม่ปรากฏเลย

ส. แล้วแต่ ขณะใดที่กุศลจิตเกิด ขณะนั้นมีทั้งกายปัสสัทธิและจิตตปัสสัทธิ เมื่อสักครู่นี้มีการนมัสการพระรัตนตรัย ขณะที่จิตเป็นกุศล ขณะนั้นมีปัสสัทธิ ทั้งกายปัสสัทธิและจิตตปัสสัทธิ เพราะฉะนั้น แล้วแต่ว่าจะปรากฏหรือไม่ปรากฏ แต่ให้ทราบว่า ขณะใดที่กุศลจิตเกิด ต้องมีโสภณสาธารณเจตสิกเกิดร่วมด้วยอย่างน้อยที่สุด ๑๙ ดวง คิดดู ๑๙ ดวง ยังไม่รู้จักหน้าตาชื่อเสียงทั้งสิ้น เพราะฉะนั้น จะปรากฏไหม

ถ. ขณะที่ทำประทักษิณนั้น สิ่งปรากฏ คือ ความเย็นปรากฏที่เท้า ทำให้ทราบว่าด้านขวามือเย็นกว่าด้านซ้ายมือ ทางด้านซ้ายมือร้อนกว่า สำหรับผู้ที่

ไม่เคยเจริญสติปัฏฐานมาเลย ความรู้สึกอย่างนี้ เปรียบเทียบกับผู้ที่เจริญสติปัฏฐาน มีอะไรแตกต่างกันบ้าง

ส. สภาพธรรมปรากฏตามปกติ ไม่ติดปกติเลย ไม่ว่าจะอ่อน จะแข็ง หรือจะเย็น จะร้อน แต่สติปัฏฐาน คือ ขณะที่ระลึกที่ลักษณะ ซึ่งก่อนที่สติจะเกิด คือ ขณะที่หลงลืมสติ ก็ผ่านไป หรืออาจจะเป็นกุศลอื่น ทั้ง ๆ ที่ลักษณะของสภาพธรรม ก็ต้องปรากฏ ในขณะนี้ทางตากำลังปรากฏ ทางหูขณะที่ได้ยินก็ปรากฏ ทางกาย ที่กระทบสัมผัสก็ปรากฏ แต่ขณะที่มีสติ คือ ขณะที่สติเกิดนั้น ไม่ใช่เพียงแต่รู้แข็ง หรือรู้เย็น แต่ขณะนั้นรู้ลักษณะที่เป็นเพียงสภาพธรรม ไม่ใช่ตัวตน

ถ. ก็ต้องมีโยนิโสมนสิการ

ส. ขณะใดที่กุศลจิตเกิด ไม่ใช่เราโยนิโส แต่เพราะโยนิโสมนสิการทำกิจ จึงเป็นกุศล

ถ. แต่กุศลบางชนิด ดูเหมือนเราตั้งใจโยนิโสมนสิการ

ส. ดูเหมือนว่า เรา แต่ความจริงเป็นเจตนาเจตสิก ไม่ใช่เรา

ถ. เช่น เราเห็นเด็ก ๆ อินเดียน อยู่ในสภาพอย่างไรท่านก็คงจะทราบ มองเห็นเด็กอย่างนี้แล้ว เจริญเมตตาที่เจริญไม่ได้ กว่าที่จะเจริญได้ก็ต้องหาอุบาย หาเหตุผลใคร่ครวญคิดอยู่นานทีเดียว

ส. เรื่องคิดทั้งนั้นเลย แต่กุศลจิตจะเกิดก็เพราะเหตุปัจจัย ในขณะนั้น ไม่ต้องคิด กุศลจิตก็เกิด ไม่จำเป็นต้องคิด เกิดแล้วเพราะมีเหตุปัจจัยที่จะเกิดก็เกิด แต่เมื่อมีปัจจัยที่จะเพียงคิด ก็คิดไป

ถ. แต่เมื่อคิดอย่างถูกต้องแล้ว ก็ทำให้จิตใจอ่อนโยนได้ ดูเหมือนว่ามีตัวตนที่จะไปเจริญ

ส. ตราบใดที่ไม่ใช่สติปัฏฐาน ตรานั้นยังเป็นเรา

นิน่า เมื่อวานนี้เราสนทนาธรรมเป็นภาษาอังกฤษ เรื่องนามและรูป อาจารย์ สุจินต์บอกว่า ต้องเจริญความเข้าใจมากขึ้นเรื่องความต่างของนามและรูป ดิฉันบอกว่า สูงไป เพราะว่าป็นวิปัสสนาญาณที่ ๑ แต่อาจารย์สุจินต์บอกว่า

ถ้าไม่เริ่มเดี๋ยวนี้ ถึงวิปัสสนาญาณที่ ๑ ไม่ได้เลย ไม่ได้ยากไป แต่จะยากไปเสมอ ถ้าไม่เจริญเลย

ถ. เรื่องนี้ผมก็คิดอย่างคุณนี้น่าเหมือนกัน คือ การที่จะไปเห็นความแตกต่างของนามรูปนั้นเป็นปัญญาขั้นสูงทีเดียว แต่อาจารย์สุจินต์บอกว่า ถ้าไม่เริ่มเดี๋ยวนี้จะถึงญาณนั้นได้อย่างไร จะเป็นอย่างนั้นหรือเปล่า

บางครั้งสติเกิด ดูเหมือนว่าก็เกิดไปอย่างนั้น โดยที่ไม่ได้พิจารณาว่า อะไรเป็นนาม อะไรเป็นรูป สติเกิดก็เกิดไป เหมือนกับว่าไม่ได้เจริญอะไรเลย อย่างนี้ก็มีบ่อย ๆ สำหรับคุณนี้น่าอาจารย์คงให้เจริญสูงขึ้น ไซ้ใหม่ สำหรับผมขั้นเบสิกมาก ๆ คงจะไม่ถึงขั้นนั้น ไซ้ใหม่

สุ. ทุกคนที่เป็นผู้เริ่มเจริญสติปัฏฐาน จะเหมือนกันทั้งหมด ไม่มีความต่างกันเลย แม้แต่ท่านพระสารีบุตร ท่านพระมหาโมคคัลลานะ หรือท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี ท่านวิสาขามิคารมารดา ในชาติหนึ่งชาติใดที่ท่านเป็นผู้เริ่มการเริ่มของทุกคนเหมือนกัน

เพราะฉะนั้น ต้องเข้าใจว่า การเริ่ม คือ การเริ่ม เมื่อเริ่มระลึกและจะให้เหมือนท่านที่ได้อบรมจนกระทั่งปัญญาของท่านคล่องแคล่วที่จะรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมทั่วทั้ง ๖ ทวารโดยละเอียดได้อย่างไร

นี่เป็นความต่างกัน เพราะว่าขั้นต้นก็คือขั้นต้น ขั้นที่ได้อบรมแล้วก็คือขั้นที่อบรมแล้ว แต่โดยมากจะสังเกตได้ว่า บางท่านมีความต้องการมากเกินไป เช่น ท่านที่สติระลึกก็อยากรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมทันที ซึ่งแต่ละคนก็ต้องรู้ว่า เป็นไปไม่ได้ อวิชชามี จึงได้มีการเกิดขึ้น เมื่อมีสภาพธรรมเกิดและมีอวิชชา ก็ทำให้เกิดความยินดีติดข้องในสภาพธรรมนั้น ไม่ว่าจะคิดจะทำอะไรก็เป็นไปตามอวิชชาและโลภะทั้งวัน ทั้งเดือน ทั้งปี เพราะฉะนั้น เวลาสติระลึก จะให้รู้โดยที่ไม่มีอวิชชาเลย ให้มีแต่วิชชาทันที ย่อมเป็นสิ่งที่ไปไม่ได้

แต่ละคนต้องเป็นผู้ที่รู้ว่า ขณะใดที่ยังไม่รู้ก็คือยังไม่รู้ และเพราะยังไม่รู้จึงต้องระลึกเนื่อง ๆ บ่อย ๆ เมื่อมีความเข้าใจเพิ่มขึ้นทีละเล็กทีละน้อย ก็สะสมไปเรื่อย ๆ

จนกว่าจะมีความรู้ชัด เมื่อเหตุสมควรแก่ผล ผลก็ต้องเกิด ถ้าทำเหตุไว้และจะไม่ให้
ผลเกิด ก็เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ แต่โดยมากทำเหตุชนิดเดียว ช่วงขณะสองขณะ
แต่อยากรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมชัดเจน นี่ก็เป็นสิ่งที่เป็นไปได้เลย

๒๐๐๔

สนทนาธรรมที่พระวิหารเชตวัน เขตพระนครสาวัดดี

วันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๓๓

ถ. ตอนที่เดินทักษิณาวัตร เรากำหนดเฉพาะสัมปชัญญะอย่างเดียว จะถือว่าเป็นสติปัฏฐานใหม่ คือ รู้สึกว่า ก้าวก็ก้าว เดินก็เดิน หันก็หัน

สุ. โดยมากมักจะถามเรื่องถือ ถือว่าเป็นอย่างนั้น ถือว่าเป็นอย่างนี้ใหม่ สภาพธรรมเป็นความจริงอย่างไรก็ต้องเป็นความจริงอย่างนั้น ซึ่งผู้นั้นจะต้องอบรมปัญญาจนรู้ด้วยตัวเองถึงความต่างกันของขณะที่หลงลืมสติกับขณะที่สติเกิด และขณะที่สติเกิดปัญญายังน้อยแสนน้อย คือ ไม่ทันจะรู้ว่าสภาพธรรมนั้นเป็นอะไร แต่ก็รู้ว่านี่เป็นหนทางที่จะทำให้ปัญญาค่อย ๆ รู้ขึ้นได้เมื่อสติเกิด ก็เป็นเรื่องที่แต่ละคนจะรู้จักปัญญาของตนเองตามระดับขั้น

ถ. วันนี้เลิกพูดกับคุณป้าสงวนเกี่ยวกับกรรมดีหรือกรรมชั่วที่เราทำไว้เมื่อชาติก่อน จะส่งผลมาถึงชาตินี้หรือชาติถัด ๆ ไปอย่างไร

สุ. ก่อนอื่นต้องทราบ ว่าทุกคนมีจิตเกิดขึ้นเพียงทีละขณะเดียว เพราะฉะนั้น ที่ดูเหมือนว่า ทุกคนมีจิตและยังคงมีจิตอยู่ ไม่เห็นการดับไปของจิตเลย ก็เพราะว่าจิตเกิดดับอย่างรวดเร็วมาก การดับไปของจิตขณะก่อนเป็นปัจจัยให้จิตขณะต่อไปเกิดขึ้น เพราะฉะนั้น จิตขณะต่อไปซึ่งเกิดต่อ มีทุกอย่างทุกอย่างของจิตขณะก่อนที่ดับไป เพราะว่าเกิดจากจิตขณะก่อนเป็นปัจจัย

เราจะไม่มีการเกิดมาในโลกนี้เลย ถ้าเราไม่ตายจากชาติก่อนเสียก่อน เพราะฉะนั้น ชาติก่อนเราจะทำกรรมอะไรไว้มากมายก็ตาม ปฏิสนธิจิตซึ่งเกิดต่อจาก จุติจิตก็มีทุกอย่างทุกอย่างครบถ้วน ไม่ได้หายไปไหนเลย จากชาติก่อนสืบต่อมาในชาตินี้

และถ้าย้อนไป เลยชาติก่อน ๆ ไปอีก การบำเพ็ญพระบารมีของ พระผู้มีพระภาคพระองค์นี้ ตั้งแต่สมัยพระที่บังกรສັມมาສັມพุทທเจ้า ก็แสดงให้เห็นถึง

การเกิดดับสลับต่อมาเรื่อย ๆ จนถึงสมัยที่พระผู้มีพระภาคทรงตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ฉันทใด เราจำชาติก่อนไม่ได้ เรากำลังรู้เรื่องของชาตินี้ ซึ่งถ้าจิตเกิดและดับไปทำให้เราสิ้นสภาพความเป็นบุคคลนี้ขณะใด เราจะลืมเหตุการณ์ของชาตินี้ทั้งหมดว่า ครั้งหนึ่งหรือวันนี้เราได้นั่งสนทนารธรรมที่พระวิหารเชตวัน เพราะว่าเมื่อจิตเกิดทำให้สิ้นสภาพความเป็นบุคคลนี้ ปฏิสนธิจิตเกิดต่อทันทีตามกรรมหนึ่งซึ่งแล้วแต่ว่าจะเป็นกรรมในปัจจุบันชาตินั้น หรือในชาติก่อน หรือในอดีตอนันตชาติก็เป็นปัจจัยที่จะทำให้ปฏิสนธิจิตเกิดได้ และเราก็ไม่รู้ว่ ทำไมเราถึงเกิดมาเป็นคนนั้น แต่ต้องมีกรรมที่ทำให้เกิดเป็นคนนั้น

นอกจากจะทำให้เกิดเป็นคนนั้นแล้ว ก็ยังจะทำให้เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส รู้สิ่งที่กระทบสัมผัสแต่ละขณะตามกรรมด้วย นี่เป็นการให้ผลของกรรม ถ้าไม่มีการเห็น ไม่มีการได้ยิน ไม่มีการได้กลิ่น ไม่มีการลิ้มรส ไม่มีการรู้สิ่งที่กระทบสัมผัส กรรมจะให้ผลได้อย่างไร ก็ไม่มีทางที่กรรมจะให้ผล เพราะฉะนั้น ตราบใดที่ยังไม่ปรินิพพาน กรรมที่ทำแล้วย่อมมีโอกาที่จะให้ผล อย่างท่านพระสารีบุตรท่านก็อาพาธหนักก่อนที่จะปรินิพพาน

ถ. เวลาฟังธรรมแล้วเกิดปิติ ร้องไห้ อาจารย์ช่วยบอกความแตกต่างได้ไหม

ส. จิตเกิดดับสลับกันเร็วมาก เพราะฉะนั้น บุคคลนั้นเองจะเป็นผู้ที่รู้ว่า ขณะใดเป็นกุศลจิต ขณะใดเป็นอกุศลจิต ขณะใดเป็นวิบากจิต

อย่างทางตาที่กำลังเห็น ต้องแยกออกจากทางใจ หรือความรู้สึกที่ดีใจ หรือเสียใจ ปัญญาต้องละเอียดขึ้นพร้อมสติสัมปชัญญะ และเป็นเรื่องเฉพาะแต่ละบุคคลจริง ๆ ที่จะรู้ว่า ขณะนั้นสภาพของจิตเป็นกุศลหรือเป็นอกุศล เพราะเพียงเวทนาอาจจะไม่สามารถรู้ได้ว่า ขณะนั้นเป็นกุศลหรือเป็นอกุศล

ถ. เวลาที่เราเห็นอะไร เป็นสีก่อน และแปลว่าอันนี้คืออะไร ใช่ไหม

ส. เป็นเรื่องของคำที่พยายามให้เข้าใจว่า จิตเห็นไม่ใช่จิตที่คิดนึก จะใช้คำอะไรก็แล้วแต่ จะใช้คำว่า แปล จะใช้คำว่า นึก ก็ได้ คือ จิตเห็นเป็นชั่วขณะ

ที่เห็น แต่ขณะที่รู้ว่าสิ่งที่เห็นเป็นอะไร ขณะนั้นไม่ใช่จิตเห็น แต่เป็นสภาพของจิตที่รูปร่างลักษณะและนึกถึงเรื่องราว

ถ. ขอให้อธิบายตัตรมฺชฌัตตตาอีกครั้งหนึ่ง

ส. ตัตรมฺชฌัตตตา เป็นโสภณสาธารณเจตสิก เป็นสภาพที่เป็นกลาง ไม่ตกไปในฝ่ายอกุศลทั้งโลภะโทสะใด ๆ เลยทั้งสิ้น ขณะนั้นเป็นสภาพที่เที่ยงตรง เป็นกุศล

ถ. วันนั้นก็สนทนาธรรมกันเรื่องตัตรมฺชฌัตตตา เป็นเจตสิกประเภทโสภณเจตสิก ผมสงสัยว่า การที่จะมีจิตประเภทนั้นโดยที่ไม่มีอคติ และไม่ตกไปในอกุศล น่าจะต้องมีปัญญาทุกครั้ง แต่จริง ๆ แล้วกุศลจิตที่ไม่ประกอบด้วยปัญญา ก็มีเจตสิกนี้อยู่ด้วย ใช่ไหม

ส. ใช่ เจตสิกตัวนี้จะเจริญขึ้น ๆ จนกระทั่งปรากฏสภาพของความเป็นอุเบกขา แล้วแต่ว่าจะเป็นสัมโพชฌงค์ หรือแม้แต่อุเบกขาพรหมวิหารก็ได้แก่ตัตรมฺชฌัตตตาเจตสิก

ถ. สูงขึ้นไป ยิ่งเข้าใจยาก แต่ฟังดูแล้ว น่าจะมีปัญญาประกอบด้วย

ส. คิดถึงสภาพความเป็นผู้ตรง

ถ. ความเป็นผู้ตรง สมมุติว่า ผมได้ฟังผู้ใดแสดงธรรม เฝื่อนผมไม่ชอบผู้นั้นเลย แต่เมื่อผมมีตัตรมฺชฌัตตตา ผมเคารพในธรรม ไม่คิดถึงตัวบุคคลนั้น ผมฟังแต่ธรรมว่า เขาแสดงธรรมโดยถูกต้อง อย่างนั้นใช่ไหม

ส. ขณะนั้นเป็นกุศลจิต มีตัตรมฺชฌัตตตา

ถ. อย่างนั้นต้องมีปัญญาประกอบด้วย ถ้าไม่มีปัญญาจะวินิจฉัยได้อย่างไร

ส. แล้วแต่ว่าขณะที่คุณธงชัยกำลังฟัง ปัญญาของคุณธงชัยมีขึ้นไหน

ถ. สรุปว่า ถ้ามีปัญญาก็ต้องมี ...

ส. กุศลจิตเกิด คือ ไม่เลือกว่าผู้พูดเป็นใคร

ถ. แต่กุศลบางอย่างก็ไม่เห็นเจตสิกตัวนี้เด่นชัด เช่น ให้ทาน จะมีเจตสิกตัวนี้ด้วยหรือเปล่า

ส. ก็เหมือนกับเวลาให้ทาน คุณคงชยทราบใหม่ว่า ขณะนั้นเป็นสติที่กำลังให้ ต้องมีสติด้วย

ถ. สติเห็นชัด เพราะว่าให้ทาน

ส. บางคนไม่รู้เลย ถ้าไม่ได้ศึกษาจะบอกว่ามีสติไม่ได้ ให้ไปเลย เพราะฉะนั้น ทั้งสติ ทั้งศีลธรรมฆัตตตา ทั้งอโลกะ อโทสะ มี แต่ไม่รู้ จนกว่าจะได้ทรงแสดง และเมื่อทรงแสดงแล้ว ปัญญาที่เคยได้ยินได้ฟังเรื่องอโลกะว่า ตรงกันข้ามกับโลกะก็พอจะเข้าใจได้ อโทสะตรงกันข้ามกับโทสะก็พอจะเข้าใจได้ แต่พอถึงคำพิเศษซึ่งไม่เคยฟังมาก่อน หรือลักษณะอย่างนี้คิดว่าเคยรู้จัก แต่ลักษณะสภาพนี้ก็ต้องมี เพราะฉะนั้น ไม่ใช่ว่าทุกครั้งที่ถูกสลจิตเกิด เราจะสามารถเข้าใจ โสภณเจตสิกได้ทั้งหมด แต่ว่ามี

ถ. วันนี้ได้คุยกับคุณศุกลเรื่องปัญญา ๓ สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา ภาวนามยปัญญา อยากให้ท่านอาจารย์ช่วยให้ความเข้าใจเพิ่มเติม

ส. สุตมยปัญญา คือ ปัญญาที่สำเร็จจากการฟัง ในขณะที่กำลังฟัง ปัญญาเกิด เข้าใจเพราะได้ฟัง นั่นคือปัญญาที่สำเร็จจากการฟัง

สำหรับจินตามยปัญญา ฟังแล้ว และยังมีปัญญาพิจารณาให้กว้างขวาง ให้เข้าใจละเอียดขึ้น ขณะนั้นก็เป็นจินตามยปัญญา

ภาวนามยปัญญา ภาวนา คือ การอบรมเจริญให้มีขึ้น ได้แก่ สมถภาวนา และวิปัสสนาภาวนา แต่สำหรับการที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม ต้องเป็นวิปัสสนาภาวนา เพราะว่าขณะที่สติปฏิฐานเกิด ขณะนั้นสงบเป็นสมณะด้วย

ส. บางคนเขาอาจจะเรียนพระอภิธรรมเข้าใจ แต่การปฏิบัติไม่สอดคล้อง ก็เลยยุ่งมาก คือ ขันปริยัติ กว่าจะได้มาเรียนก็พวกหนึ่ง และเมื่อเรียนไปแล้ว เวลาปฏิบัติก็ยังไปอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งก็ถึงยุคนี้จริง ๆ

ผู้ฟัง คิดว่าที่พระพุทธศาสนาเสื่อมไป เพราะว่าตัวที่จะเข้าไปทำความเข้าใจ นียาก ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่เข้าใจยาก คนที่จะเดินทางเข้าไป เหมือนกับเดินทาง

มา ๑๐ ก้าว หรือ ๔-๕ กิโลเมตร เดินลำบากแล้ว ก็ถอยหลังกลับ มีแต่คนถอยหลัง ๆ คนที่จะเดินหน้าก็เหลือน้อยเต็มที

ผู้ฟัง ไม่เห็นผลอะไร เห็นผลนิด ๆ หน่อย ๆ

ส. ผลคืออะไร ถ้าเราเป็นคนตรง คือ ปัญญา ไข่มุม เราก็ต้องอดทน เหมือนจับด้ามมีด ไม่อย่างนั้นจะทรงแสงได้ไหม คือ ใจของพวกเราจนกระทั่งต้องทรงแสงพระสูตรนี้ว่า การเจริญปัญญาเหมือนกับการจับด้ามมีด จะให้สึกเร็ว ๆ ได้อย่างไร

ขณะนี้ก็เป็นสภาพธรรม เป็นจิต เป็นเจตสิก เป็นรูป อีก ๑,๐๐๐ ปี ไม่รู้ อยู่ตรงไหนแล้ว ไม่ต้อง ๑,๐๐๐ ปี ลดลงมาเหลือ ๑๐๐ ปี ก็ไม่อยู่แล้ว ก็ห้ามไม่ได้ จิต เจตสิก รูป รูปจะเป็นอย่างไรก็ต้องเป็นอย่างนั้น ต้องแก่ ต้องตาย จิตเกิดแล้ว ก็ดับ และดำรงภพชาติสืบต่อไปอีก ไม่เป็นคนนี้อีกต่อไปอีก เราหลีกเลี่ยงไม่ได้

ถ. สติถ้าเกิดเร็วขึ้น แสดงว่าเราดีขึ้น ไข่มุม

ส. หมายความว่ามัจฉะจิตที่จะให้สติเกิด แต่พระพุทธเจ้าท่านก็ให้เรา ละความเป็นตัวตน แม้แต่กุศลจิตที่เกิดก็ไม่ให้ติดในกุศล ต้องขัดไปอย่างชนิดที่ ละเอียดยิ่ง ๆ เรื่อย ๆ จากอกุศลเป็นกุศล และยังต้องละความติดในกุศล เพราะว่า ตัวตน ไข่มุม จึงอยากเป็นคนดี ก็มาอีกตอนหนึ่ง

ถ. ความติดในกุศล ส่งผลอย่างไร

ส. ก็แล้วแต่ ถ้ากุศลเป็นปัจจัยก็ทำให้เกิดกุศลวิบาก แต่ตัวจิตก็ตามไป ยึดมั่นอยู่นั่น ก็ชาติ ๆ ก็ยึดมั่นอยู่ ด้วยเหตุนี้ถึงแม้จะถึงอุปพรม ก็ยังดับความเป็นตัวตนไม่ได้ แม้แต่กำลังอ่านหนังสือ เป็นความรู้สึกของคนนี้ พระเอก นางเอก ผู้ร้าย ก็เรานึกเอา ความรู้สึกเราเกิดขึ้น กลายเป็นความรู้สึกของคนนี้ ของคนนั้น สลับ เดี่ยวพระเอก เดี่ยวนางเอก เดี่ยวพ่อ เดี่ยวแม่ เดี่ยวเพื่อน

ผู้ฟัง เรื่องในละคร ก็ยังดีกว่านิทานคน

ส. แสดงให้เห็นว่า ใจของเราวิปลาสอย่างไร แต่ทำอย่างไรเราจึงจะรู้ว่าเป็นใจเราที่นึก นี่สำคัญที่สุด และที่นึกนี้ นึกได้สารพัดเรื่อง ไข่มุม เรื่องของตัวเอง

เรื่องของคนอื่น คือ คิดแล้ว สภาพธรรมมีอย่างเดียว คือ คิดเรื่อง เป็นเรื่องราวทั้งหมด แม้แต่ตัวเราเองก็ไม่มี เพราะว่าชั้นแต่ละชั้นเกิดและดับเร็วมาก แต่ความทรงจำว่ามีเรา เมื่อมีเราก็มีคนอื่น ก็เลยเป็นความคิดเรื่องสัตว์ บุคคล แม้แต่ฝันก็คือการคิดเรื่อง

อย่างเวลานี้เราจำเลยว่ ใครกำลังนั่งอยู่ และเวลาเราฝัน ก็มีคุณนี่น่า มีคุณใจนาธาน มีใคร ๆ แต่เสื้อสีอะไร ผ้าสีอะไร ในฝันไม่มี มีแต่เรื่องว่า คนนี้พูดอย่างนี้ คนนี้บอกอย่างนั้น แปลว่าทันทีที่ตาเห็น ทางทวารตาดับไปแล้ว เรื่องเข้ามาเลย เพราะฉะนั้น เราไม่สนใจหรือไม่จำสี แต่จำเรื่องทันที อย่างเวลานี้ถ้าจำสีเราตายแน่ ตั้งมากมายจะจำได้อย่างไร เราฝันไม่ทันหรรอก ไข่มุข ถ้าเรามัวไปจำสี แต่เพราะว่าเราจับเรื่องมาเลยทันทีที่เห็น ความทรงจำเรื่องราวต่าง ๆ เข้ามาฝันของเราจึงได้เป็นเรื่องทั้งหมด เหมือนฝันเห็น แต่ความจริงเป็นคิดเรื่องทั้งหมด เพราะว่ารู้เรื่อง ไม่ใช่เห็น รู้เรื่องเลย เป็นการจำเรื่องเลย

ถ. บางครั้งเวลาฝัน เหมือนกับเห็นเป็นสี

ส. น้อยครั้ง แสดงว่าขณะนั้นเราจำสี ความจำเรามีทั้งจำสีและจำเรื่อง แต่ส่วนใหญ่จะจำเรื่อง ส่วนจำสีน้อย อย่างเวลานี้เราจำสีน้อยกว่าจำเรื่อง บันไดสีอะไร ราวบันไดสีอะไร โคมไฟสีอะไร กรอบรูปสีอะไร เสื้อคุณสุวัณณสีอะไร กระเป๋าสีอะไร เราไม่ได้จำแต่เราเห็น เราจำเรื่อง เพราะฉะนั้น จำสีน้อยกว่าเรื่อง

ถ. บางทีเวลาฝัน ก็ฝันถึงสี

ส. แล้วแต่บุคคล บางคนก็จำสี แน่นนอน จำสีนั้นจำด้วย แต่ส่วนใหญ่เรารู้เรื่องโดยที่ไม่มีสี อย่างเวลานี้คุณณรงค์หลับตาและนึกเรื่อง จะไม่มีสี แสดงว่าทันทีที่สิ่งปรากฏทางตาทำให้เรามีสมมติบัญญัติ คือ จำเรื่อง แต่สีเราไม่จำ เพียงแต่ปรากฏเป็นเรื่องเป็นราวเท่านั้นเอง สีเราจำน้อย ไม่ใช่ไม่จำเลย อย่างเช่นเราจะนึกถึงสีอะไรสักสี เราก็นึกได้ แต่ส่วนใหญ่แล้วเราจำเรื่อง

ถ. เสียง กลิ่น รส ก็ทำนองเดียวกัน

ส. เหมือนกัน เราจึงแยก ๒ โลกออกจากกันได้ โลกของปรมาตมธรรม มีจริง ๆ กระทบจริง ๆ ปรากฏจริง ๆ แต่เราไม่รู้การเกิดดับ เพราะอวิชชาไม่รู้ได้ และหลังจากปรมาตมธรรมแล้ว ก็มีการคิดนึกเรื่องราว เราจึงจับได้ว่า สมมติสัจจะ หลังจากปรมาตมสัจจะ ต่างจากปรมาตมสัจจะ เพราะว่าสมมติสัจจะไม่กระทบทาง ทวารทั้ง ๕ เลย เพราะไม่มีปรมาตมธรรม ไม่ใช่สภาพธรรม แต่เป็นความคิดนึก หลังจากสภาพธรรมปรากฏ เราจึงสามารถเข้าใจพระธรรมที่ทรงแสดงทั้งสมมติสัจจะ และปรมาตมสัจจะ และยังรู้ด้วยว่า ทวารไหนเริ่มสมมติสัจจะ ทวารไหนปรมาตมสัจจะ เพราะว่าบัญญัติเข้ามาไม่ได้ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย

ถ. เราจะ estimate ได้ใหม่ว่า วันหนึ่ง ๆ สติของเราเกิดขึ้นสักกี่เปอร์เซ็นต์ ขอดถามคุณนี่น้า

นิน้า สติเกิดน้อย แต่ว่ารู้ขึ้น สติเกิดน้อยทุกวัน น้อยที่สุด และไม่แน่ใจว่า สติเป็นอย่างไร เป็นสติที่ถูกต้องหรือเปล่า เพราะมีความคิดมากกว่า ต้องมีสัจจะบารมี ต้องรู้ตัวเองจริง ๆ

ถ. ที่ยกปัญหานี้ขึ้นมาก็เป็นเพราะว่าเราเอง ในชีวิตประจำวันเราอยู่ใน กรุงเทพฯ ๆ จริง ๆ เราเข้าใจเราเป็นอย่างไร เช่น วันนี้เรายุ่งกับธุรกิจมากเลย เรียกว่า หลงเข้าไปเลย แทบจะไม่มีสักนิดเดียว ...

นิน้า ดีมาก ต้องพูดคำของอาจารย์สุจินต์ว่า เป็นชีวิตประจำวันของทุกคน สำหรับใจนาธานด้วยที่ทำธุรกิจ

ถ. และวันไหนที่เราโอเค ถ้าธุรกิจมีช่วงที่ให้คลายตัวได้บ้าง เราจะมีโอกาส ระลึกได้เป็นครั้งเป็นคราว

ผู้ฟัง ขอบอกว่า เครื่องขวางกั้นสติมีหมกมุ่นในการทำงาน ชอบกิน ชอบนอน ชอบคลุกคลีหมู่คณะ ไม่สำรวจอินทรีย์

๒๐๐๕

สนทนาธรรมที่โรงแรมโบบินน่า เมืองโครักขปุรี

วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๓๓

ผู้ฟัง เดิมทีผมไม่ได้มาทางด้านนี้เลย คือ เริ่มมาจากด้านภาวนา แบบนั่งภาวนา

นิน่า ไม่ต้องนั่ง ไม่ใช่ธรรมชาติ

ผู้ฟัง เมื่อผมมาฟังจากท่านอาจารย์ รู้สึกว่าช่วยได้เยอะ

นิน่า เพราะไม่งั่ง

ผู้ฟัง ผมว่านั่งก็ไม่ผิดอะไร เพราะว่าหลายสถานที่เป็นอย่างนี้หมด มีแต่ของอาจารย์เท่านั้น เพราะฉะนั้น เราต้องผ่านประตูเหล่านี้มาก่อนจึงจะมาเจออันนี้เข้า

ผู้ฟัง ในเมื่อพระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้แล้ว เราไม่ควรจะหลง มีหนทางที่จะเดินทางแล้ว ไม่จำเป็นต้องไปที่ยาก ๆ และไม่ได้มรรคผลอะไร วิธีนี้พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้แล้ว ไม่จำเป็นต้องหาทางอื่น ทางนี้เป็นทางเดียว มีวิธีเดียว คือ มรรคมงคล ๘

สุ. เพื่อไม่ให้เสียเวลา เริ่มเป็นการสนทนาธรรมจริง ๆ ระหว่างพวกเรา ไม่ใช่ตอบปัญหาธรรม ได้ทราบว่าการสนทนากันแล้วก่อนเวลานี้ อยากให้ช่วยพูดซ้ำที่สนทนา เพื่อให้ผู้อื่นได้ฟังด้วย

นิน่า พูดเรื่องการเจริญสติและการคิด เพราะเราอาจจะไม่แน่ใจ มีความคิดมากกว่าเรื่องนามและรูป แต่มีสติเมื่อได้สนทนาธรรมมาก ๆ เรื่องลักษณะของสติปัฏฐาน เพราะดิฉันเองและทุกคนมีความสงสัยเรื่องนี้ ถ้าไม่ถามก็ไม่รู้ เลยสนทนาธรรมเรื่องชีวิตประจำวัน ทุกคนมีงานทำ ลืมสติ แต่ต้องรู้ด้วยว่า หลงลืมสติเพราะเป็นความจริง มีสติน้อย มีโลภะ โทสะ โมหะมากกว่า ถ้าไม่รู้ขณะที่ไม่มีสติด้วย ไม่รู้ตัวเองจริง ๆ ไม่ใช่สัจจบารมี เพราะว่าสัจจบารมีสำคัญมาก คิดว่ามีประโยชน์กับทุกคน พูดเรื่องปัญหาในชีวิตประจำวัน มีความคิดเห็นอะไรเรื่องการเจริญสติปัฏฐานเวลาทำงาน

ถ. อยากจะทราบการพิจารณาที่ว่า ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน อย่างทางตามองไปที่ไหน ทุกครั้งก็ยังเห็นเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตน เป็นเขา เป็นเรา เป็นผู้หญิง เป็นผู้ชายอยู่อย่างนั้น และพยายามที่จะมองไม่ให้ เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตน ไม่ให้เป็นเขา เป็นเรา ไม่ให้เป็นหญิง เป็นชาย มองไปแล้วก็คิดว่าเป็นภาพ เป็นสิ่งที่ปรากฏ พยายามนึกอย่างนี้ แต่มองที่ไรก็ยัง เป็นสัตว์ บุคคล ตัวตนอยู่ตลอดเวลา จึงมองผ่าน ๆ เพื่อไม่ให้เกิดเป็นสัตว์ เป็นบุคคลตัวตนขึ้น ก็มีปัญหากเกิดขึ้นว่า เมื่อเป็นอย่างนั้นแล้ว ทำให้เราขาดความ ละเอียดถี่ถ้วน เพราะพยายามที่จะไม่ให้มองเป็นสัตว์ เป็นบุคคลตัวตน

เสียงก็เช่นเดียวกัน อย่างเพลงพยายามฟังไม่ให้มีความหมาย สักแต่ว่าเสียง เดิมที่ฟังเพลงรู้สึกเพราะมาก ก็พยายามแบ่งเสียงออกไปเป็นเสียง ๆ ไม่ให้เอามา ประกอบกันเข้า ก็รู้สึกได้เหมือนกันว่า เพลงที่เคยฟังเพราะก็หมดความไพเราะไป แต่เวลาเผลอก็ไม่วายที่จะฟังและยังเพราะต่อไปอีก เมื่อไรกำหนดลงไปว่านี่เพียงเสียง และเสียงต่อเนื่องกันก็ทำให้รู้สึกเพราะ ยิ่งฟังยิ่งคำนึงต่อไปอีกก็ยิ่งเพราะมากขึ้นอีก สิ่งเหล่านี้ทำให้ผมนึกคิดอยู่เรื่อยว่า ทำไมเราไม่เข้าใจตรงนี้ มองอย่างไรรู้สึกยังเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตนอยู่อย่างนั้น ตรงนี้ละที่จะพยายามทำอย่างไรให้มองเป็นอย่างที่ อาจารย์ว่า

สุ. นี่เป็นผลของการฟังพระธรรม และสิ่งที่คุณประสิทธิ์ศักดิ์กำลังเพียร พยายามก็เป็นความถูกต้อง เพราะได้ฟังมาว่า ขณะนี้สิ่งที่ปรากฏทางตาไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน แต่ก็จะรู้อย่างนี้ ผู้ที่เริ่มต้นทุกคนต้องรู้สึกเหมือนกันว่า จะมีบางขณะที่รู้สึกเหมือนนั้นก็พยายาม แต่ก็ยังเห็นเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตน นี่เป็นความจริง เพราะขณะนี้ทุกคนกำลังเหมือนจับด้ามมีด ต้องคิด อย่างนั้น เพราะฉะนั้น ที่ถามว่า เมื่อไร และทำอย่างไรจึงจะเห็นว่าสิ่งที่ปรากฏทางตา ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ก็ต้องอาศัยกาลเวลา และต้องอาศัยการฟัง พระธรรม ต้องอาศัยความเข้าใจจริง ๆ ซึ่งผู้ที่เป็นพระอริยบุคคล ท่านดับ สิ้นลัทธิพราหมณ์เสีย

แสดงให้เห็นว่า ระหว่างที่ยังอบรมเจริญปัญญา ยังไม่ถึงความเป็นพระอรหันต์ ยังไม่ได้ประจักษ์ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ทั้งหมดที่กระทำไป ปัญญาต้องพิจารณารู้ว่าขณะไหนเป็นสัพพัตตปราคาส แม้เพียงนิดเดียว เช่น กำลังพยายามในขั้นต้น แสดงให้เห็นว่าปัญญาไม่ได้พิจารณาจนทั่ว ยังไม่ทั่ว เพราะถ้าทั่วจริง ๆ ก่อนที่จะเป็นพระโสดาบันหรือเป็นพระอรหันต์ แม้คิด แม้พยายาม ในขณะนั้นก็ต้องรู้ว่า เป็นเพียงนามธรรม แสดงให้เห็นว่า ในวันหนึ่ง ๆ ของเรา มีนามธรรมและรูปธรรมมากเหลือเกินผ่านไปโดยไม่เคยรู้ อย่างเมื่อเข้ามาจนกระทั่งถึงเดี๋ยวนี้ ไม่ใช่ตัวตนเลย แต่ถ้าย้อนไปจะเห็นความไม่รู้ทั้งหมดว่า เห็นเป็นสัตว์ เป็นบุคคล และสติปัญญาก็ไม่เกิด ปัญญาก็ยังไม่ได้พิจารณาแต่ละทาง เพราะฉะนั้น วันนี้ล่วงไป จนกว่าจะถึงเวลารับประทานอาหารกลางวัน ขณะนี้ ๑๑ โมง แสดงว่าตั้งแต่ ๖ โมงเช้าที่ตื่น หรืออาจจะตื่นก่อนหน้านี้ ล่วงมาถึง ๑๑ โมง มีแต่ความไม่รู้ ขณะที่สติไม่เกิด

ด้วยเหตุนี้สติปัญญานี้จะเกิดเมื่อมีความเข้าใจลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม และสติปัญญานี้จะเกิดโดยสภาพที่เป็นอนัตตา แม้ในขณะนี้ บังคับบัญชาไม่ได้ แต่เริ่มจะระลึก มีสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ เกือบจะครบ เพราะฉะนั้น แล้วแต่สติจริง ๆ ในขณะที่กำลังฟังเรื่องนามธรรม และรูปธรรมทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ แล้วแต่สติของบุคคลใดมีเหตุปัจจัยสะสมมาที่จะระลึกเพียงนิดเดียวและสติก็ดับ และเมื่อเป็นผู้ใหม่เป็นผู้เริ่มต้น เวลาสติระลึก ความรู้จะชัดไม่ได้ อย่างทางตา กำลังฟังไป เข้าใจไป ระลึกไป พยายามที่จะรู้ว่าขณะนี้สิ่งที่กำลังปรากฏทางตาเป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่ง มีจริง ๆ กำลังปรากฏ และถ้าศึกษาโดยละเอียดจะทราบว่า จักขุสัทธารูปเล็กนิดเดียว อยู่ตรงกลางตา มีอายุเพียง ๑๗ ขณะของจิต รวมทั้งรูปที่กระทบก็มีอายุเพียง ๑๗ ขณะของจิต เมื่อกระทบกันเป็นปัจจัยให้จิตเห็นเกิดขึ้นชอบไม่ชอบในสิ่งที่กำลังปรากฏโดยรวดเร็วเหลือเกิน

เพราะฉะนั้น การฟังอย่างนี้มีประโยชน์ เป็นอุปการะ เริ่มทำให้เห็นความเป็นอนัตตาของสภาพธรรม และชี้ให้เห็นอวิชชาความไม่รู้ว่ามีมาก เพราะว่าเห็นเกิดขึ้นนิตติเดียวโดยผู้ที่ได้ประจักษ์แจ้งในสภาพของเห็นและดับ เพราะฉะนั้น ผู้ที่ยังไม่ได้ประจักษ์แจ้งต้องอาศัยการฟังพระธรรม เมื่อเข้าใจแล้วก็ระลึกจนกระทั่งสามารถรู้ได้จริงๆ ว่า สภาพที่ปรากฏทางตาเป็นของจริง ไม่เหมือนอ่อนหรือแข็ง ไม่เหมือนเสียง ไม่เหมือนกลิ่น เป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทางตา และก็นึกคิดถึงรูปร่างสัณฐานซึ่งไม่ใช่จิตเห็นแล้ว ด้วยเหตุนี้จึงสามารถแยกโลกของปรมาตมกับโลกของสมมติสัจจะออกได้ว่า ทวารไหนเป็นสมมติสัจจะ ทวารไหนเป็นปรมาตม

ทางตาเห็นโดยไม่คิด เพียงเห็น มีสีกำลังปรากฏ และมีเห็น นั่นคือปรมาตม แต่ขณะที่รู้ว่าเป็นสิ่งนั้นสิ่งนี้ นี่เป็นบัญญัติ เป็นมโนทวารวิถีจิต เพราะฉะนั้น มโนทวารวิถีจิตแทรกคั่นปัญจทวารแต่ละวิถี แต่ละวาระ โดยไม่ปรากฏว่าเป็นมโนทวาร เพราะว่าทางปัญจทวารปิดบังไว้

ด้วยเหตุนี้สิ่งที่ปรากฏทางตาก็ปรากฏไป ปรากฏไปเรื่อย ๆ และใจก็คิดนึกตามสิ่งที่ปรากฏทางตาไปเรื่อย ๆ เหมือนกัน โดยที่ไม่ได้แยกออกจากกัน แต่การอบรมเจริญสติปัญญานี้ เป็นการที่ปัญญาเริ่มเข้าใจความต่างกันของทางตากับทางใจ เพื่อที่เราจะได้รู้ว่า ทางตาจะเป็นใครไปไม่ได้เลยนอกจากเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏให้เราคิดนึก

เพราะฉะนั้น ในสังสารวัฏฏ์ เราอยู่ในโลกของความคิดนึกทุกภพชาติที่ไม่ได้ฟังพระธรรม แต่เมื่อได้ฟังพระธรรม เราจึงค่อย ๆ แยกว่า ทางตาเพียงเห็น หลับตาแล้วไม่ปรากฏ แต่ความคิดนึก คิดนึกทุกอย่าง นี่เป็นทางที่จะเข้าใจว่า ทางตาปรากฏนิตติเดียวให้คิด ทางหูปรากฏนิตติเดียวให้คิด ทางจมูกปรากฏนิตติเดียวให้คิด ทางลิ้นปรากฏนิตติเดียวให้คิด ทางกายปรากฏนิตติเดียวให้คิด และทางใจคิดนึกตลอดไม่ว่าจะหลังเห็น หลังได้ยิน หลังได้กลิ่น หลังลิ้มรส หลังกระทบสัมผัส เพราะฉะนั้น ต้องแยกออกจากกัน ไม่อย่างนั้นเราจะแยกปรมาตมธรรมออกจากสมมติบัญญัติไม่ได้

การอบรมเจริญสติปัฏฐาน เป็นการอบรมเจริญปัญญารู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง และขณะนี้ตามความเป็นจริงคืออย่างนั้น แต่อวิชชาไม่สามารถจะรู้ได้ จึงต้องอาศัยการฟังแล้วฟังอีก และยิ่งรู้ละเอียดก็ยังมีเหตุให้ละการยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นตัวตนเมื่อสติเกิด ซึ่งเวลานี้ทุกคนบอกว่า สติพอจะเกิดบ้าง แต่ปัญญาไม่พอ เพราะฉะนั้น การที่ปัญญาจะมีกำลังพอที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมเพื่อละคลายความไม่รู้ เพื่อละการยึดถือว่าเป็นตัวตน มีหนทางเดียว คือ เมื่อสติเกิดแล้วยังไม่รู้ก็ระลึกอีก

เรามักจะใช้ชื่อ โลกะ โทสะ แต่ลักษณะของนามธรรมไม่ได้รู้ แต่รู้ชื่อ ด้วยเหตุนี้การอบรมเจริญปัญญาสำคัญที่ลักษณะ ที่ว่าจะละการยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นตัวตน ก็ต้องต่อเมื่อรู้ลักษณะว่า ลักษณะนั้นเป็นสภาพรู้ จึงไม่ใช่เรา เป็นแต่เพียงอาการรู้ ซึ่งมีเหตุปัจจัยจึงเกิดรู้ขึ้นเท่านั้นเอง และก็รู้แต่ละทาง ไม่เหมือนกันด้วย คือ ต้องถึงลักษณะที่เป็นนามธรรมหรือรูปธรรม โดยไม่ใช่เพียงชื่อว่าเป็นนามธรรมนั้นรูปธรรม แต่ต้องถึงลักษณะที่เป็นสภาพรู้ หรืออาการรู้ โดยไม่ต้องเรียกชื่อนานามธรรม ซึ่งขณะนั้นเมื่อรู้ว่าเป็นเพียงอาการรู้อย่างหนึ่ง ก็ค่อย ๆ คลายแต่ช้ามาก ไม่เร็วเลย และบุคคลนั้นก็รู้ว่า ปัญญาไม่ใช่ไปนั่งนิ่ง ๆ ไม่พิจารณาสภาพธรรมที่กำลังปรากฏซึ่งเป็นนามธรรมและรูปธรรมในชีวิตประจำวัน แต่ปัญญาคือ ทุกขณะไม่ใช่ตัวตนอยู่แล้ว เป็นนามธรรมและรูปธรรม หนทางเดียว คือ สติระลึก เพราะได้ฟังจนกระทั่งเข้าใจ และเมื่อระลึกทางทวารไหน ก็ค่อย ๆ เข้าใจลักษณะซึ่งเป็นนามธรรมและรูปธรรมทางทวารนั้น ๆ เพื่อละการยึดถือว่าเป็นเรา ไม่ว่าจะเป็นอย่างไหนทั้งนั้น

ด้วยเหตุนี้ไม่ต้องห่วง โลกะเกิด ก็เป็นของจริงที่จะต้องรู้ว่าเป็นสภาพนามธรรมชนิดหนึ่ง เพราะว่าบางคนกลัวโลกะมาก แต่จริง ๆ แล้ว ไม่มีอะไรที่จะดับโลกะได้ นอกจากปัญญา ตราบใดที่ปัญญายังไม่ถึงขั้นพระอนาคามีบุคคล ไม่มีใครสามารถให้โลกะในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในสัมผัสไม่เกิด เราต้องตรงต่อตัวเอง ตรงต่อ

สภาพธรรม ตรงต่อระดับขั้นของปัญญาว่า ปัญญาขั้นฟังทำอะไรไม่ได้ จะไป
ประหารกิเลสไม่ได้ ปัญญาขั้นพิจารณาทำอะไรกิเลสไม่ได้

ปัญญาขั้นพระโสดาบันก็ยังละโลภะ โทสะไม่ได้ เพียงแต่ดับความเห็นผิดที่
ยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตน ต่อเมื่อใดเป็นพระอนาคามีบุคคล
เมื่อนั้นจึงไม่มีความยินดีในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในสัมผัส แต่ยังเหลือความ
ยินดีในภพชาติ เราจึงจะเห็นความละเอียดของกิเลสว่า กิเลสมีกมาก และกว่ากิเลส
แต่ละประเภทจะดับได้ ต้องเป็นปัญญาจริง ๆ ถ้าปัญญาไม่เกิด ไม่มีทาง คนนั้น
อาจจะเข้าใจว่ากิเลสน้อยลงไปตั้งเยอะ แต่ไม่มีทางเลย อนุสัยกิเลสยังอยู่เต็ม
ตราบใดที่ไม่รู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมตามปกติในชีวิตประจำวัน ดับกิเลส
อะไรไม่ได้เลย

ถ. วันหนึ่งผมขับรถไปต่างจังหวัด มีผู้นำเทพของท่านอาจารย์มาให้
ผมก็ฟังไปตลอดทาง ตอนผมเด็ก ๆ ผมเข้าใจว่า บุญคงเป็นอะไรสักอย่างหนึ่ง
เป็นก่อนอะไรอย่างนี้ เพราะเขาบอกว่า บุญหล่นทับ ผมก็คิดว่าคงจะเป็นก่อนบุญ
และบาปก็คงจะเป็นก่อนด้วย ผมก็จำตั้งแต่นั้นมา จนกระทั่งโตผมก็ยังไม่ทราบว่า
บุญจริง ๆ เป็นอย่างไร เมื่อมาฟังเทพของอาจารย์ มีพระท่านถามว่า กิเลสอย่างหยาบ
เป็นอย่างไร กิเลสอย่างกลางเป็นอย่างไร และกิเลสอย่างละเอียดเป็นอย่างไร

ผมจับใจความได้ว่า ซึ่งก็ไม่ได้แน่ใจว่าจะถูกหรือผิด ท่านอาจารย์ตอบว่า
กิเลสอย่างหยาบเกิดได้ทางกาย ทางวาจา ส่วนกิเลสอย่างกลางนั้นเกิดจากใจคิด
และกิเลสอย่างละเอียดเป็นอนุสัยกิเลส

ผมไปได้เอาเรื่องบุญเรื่องบาป ไปพลไปอีกเรื่องหนึ่ง เรื่องบุญที่ผมเข้าใจว่า
เป็นก่อนที่หล่นทับตามที่เขาบอกอย่างนั้น บุญคงอยู่ตรงนี้เอง อยู่ตรงทุกขณะจิตนี้เอง
ที่คิดว่าคิดอะไรเป็นกุศลก็คงเป็นบุญ คิดอะไรที่ไม่ใช่กุศลก็คงเป็นบาป เพราะฉะนั้น
สิ่งที่เราต้องควบคุมก็คือต้องควบคุมว่า ทำอย่างไรไม่ให้จิตใจเราน้อมไปในสิ่งที่
เป็นอกุศล ให้น้อมไปทางกุศลมาก แต่จะน้อมอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับฐานของจิตใจ
อนุสัยกิเลส ซึ่งผมได้ยินได้ฟังว่าเป็นเครื่องหมักดอง ผมก็นึกว่า คงเหมือนมะม่วงดอง

ศัพท์เหล่านี้ก็มาจากสมัยเด็ก ๆ ทั้งนั้น คงจะเป็นอย่างนี้ว่า ถ้าเขาตองเค็ม น้ำอะไร
รดลงไปบนมะม่วงตอง ถึงแม้จะจีดสนิท ออกมาก็คงเค็ม ถ้าตองเปรี้ยว ทั้ง ๆ ที่น้ำ
ใสสะอาด ไม่มีรสอื่น ออกมาก็จะเปรี้ยว หรือถ้าตองหวานก็จะออกมาหวาน
ตรงจุดนี้มันทำให้จิตใจของคนเราหรือตัวเราเองเวลามองอะไรแล้ว มองออกมาเค็ม
มองออกมาเปรี้ยว หรือออกมาหวาน เพราะฉะนั้น กิเลสที่มีอยู่ แล้วแต่เราจะมอง
เห็นดอกไม้กับบอกว่า ดอกไม้นี้สวยนะ เห็นผึ้งดูแล้วก็น่ารักดีนะ หรือบางครั้งมองดูแล้ว
ก็น่ากลัวเป็นอันตราย ตรงนี้ผมอยากเรียนถามท่านอาจารย์ว่า บุญบาปอยู่ตรง
ทุกขณะจิต ใช่หรือเปล่า

๒๐๐๖

สนทนาธรรมที่โรงแรมโบบินน่า เมืองโครักขปุร

วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๓๓

ส. แต่ละคนจะมีจิตเพียงชั่วขณะเดียวที่เกิดขึ้นและดับอย่างรวดเร็ว และการดับของจิตขณะก่อนก็เป็นปัจจัยให้จิตขณะต่อไปเกิดขึ้น การเกิดของทุกคนหมายความว่าต้องมีกิเลส ถ้าไม่มีกิเลสเลยจะไม่เกิด แม้แต่พระชาติสุดท้ายของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ก่อนที่จะทรงตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ อนุสัยกิเลสเต็ม เพราะฉะนั้น เราต้องทราบว่าอนุสัยกิเลสมีอะไรบ้าง ที่ทราบกันก็มีอนุสัย ๗ ซึ่งคงจะไม่ต้องกล่าวละเอียด

ลักษณะของกิเลสที่เป็นอนุสัยก็คือกิเลสที่ยังไม่ได้ดับ เพราะฉะนั้น ในขณะที่เรานอนหลับสนิทกิเลสก็ไม่ได้ดับ ทำให้เวลาที่ตื่น ทันทีที่ตื่นกิเลสก็ตื่นด้วย เห็นแล้วก็ชอบหรือไม่ชอบในสิ่งที่ปรากฏ ได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส กระแทกสัมผัส หรือแม้แต่คิดนึก เวลานี้ถ้าทุกคนจะคิดถึงคำว่า โครักขปุร จิตขณะที่เกิด โค – รัก – ขะ – ปุร เป็นกุศล หรือเป็นอกุศล

ถ. เป็นอกุศล

ส. แสดงให้เห็นว่า แม้แต่ความคิดในวันหนึ่ง ๆ ก็ยังไม่รู้ว่า เป็นการส่งถึงสภาพของจิตที่คิดว่า ถ้าไม่อยากจะคิดเรื่องนั้น คำนี้ก็ไม่มี เพราะฉะนั้น ถ้าไม่ใช่โทสมูลจิต ก็ต้องเป็นโลภมูลจิต เป็นประจำตั้งแต่ตื่นมา เราจึงมีเพื่อนสนิท คือ กิเลส ใช้คำว่า จรมา หมายความว่า ทางตา หรือทางหู หรือทางจมูก หรือทางลิ้น หรือทางกาย หรือทางใจ กิเลสทั้งหมดเลยผลัดกันเข้ามา ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

แม้แต่เพียงคำว่า โครักขปุร ก็ไม่สามารถรู้ได้ถ้าปราศจากสติสัมปชัญญะว่า ขณะนั้นเป็นอกุศลจิตแล้ว แต่ถ้ามีสติสัมปชัญญะ รู้เลยทุกเรื่องที่เกิด ทุกคำที่คิด เพราะฉะนั้น วันหนึ่ง ๆ อกุศลจะมากสักแค่ไหน ขณะตื่นนอนหลับสนิทเหมือนไม่มี

อกุศลเลย แต่เมื่อตื่นจะรู้ได้ว่าใครมี ใครไม่มีอกุศล คือ พระอรหันต์ตื่นขึ้นไม่มีกิเลสใด ๆ ทั้งสิ้น ถ้าปุณณตื่น ไม่พ้นจากกิเลส ซึ่งเป็นกิเลสอย่างกลาง เป็นปริยฐานกิเลส หมายความว่าพัวพันกับสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ปริยฐานกิเลส กิเลสที่พัวพันอยู่กับรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ แต่ยังไม่มีการถึงกับล่วงทุจริต ถ้าล่วงทุจริตก็เป็นกิเลสหายาบ

เพราะฉะนั้น กิเลสจึงมี ๓ ชั้น คือ อนุสัยกิเลส กิเลสที่ละเอียดมาก คือ ขณะพินอนหลับสนิท ไม่เห็น ไม่ได้ยิน ปริยฐานกิเลส คือ ขณะที่ตื่น มีการเห็น การได้ยิน พวกนี้ กิเลสจะจรมาทิเดียว และขณะที่เป็นกิเลสหายาบ คือ ขณะล่วงทุจริต

สำหรับประเภทของจิต แบ่งออกเป็นชาติกุศลประเภทหนึ่ง ชาติอกุศลประเภทหนึ่ง ชาติวิบากซึ่งเป็นผลของกุศลและอกุศลประเภทหนึ่ง และชาติกิริยาซึ่งไม่ใช่กุศล อกุศล และวิบาก นี่เป็นประเภทของจิตในวันหนึ่ง ๆ ซึ่งเป็นไปอย่างรวดเร็วมาก ถ้าพระผู้มีพระภาคไม่ทรงตรัสรู้และไม่ทรงแสดงธรรมก็ยากที่ใครจะเห็นความเป็นอนัตตา เพียงเห็นจะบอกว่าไม่ใช่ตัวตน ยากแสนยาก ถ้าไม่มีปัญญาที่รู้ละเอียดขึ้น ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายเหมือนกัน

นี่เป็นเหตุที่ผู้จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมต้องเป็นพหูสูต คือ เป็นผู้ที่ฟังมาก และเมื่อฟังแล้วต้องคิด ต้องเข้าใจ และต้องอบรมเจริญสติปัฏฐานที่จะรู้ลักษณะแท้ ๆ ของสภาพธรรมที่กำลังฟังอยู่ เช่น กำลังเห็นเป็นสิ่งที่จริง แต่กำลังฟังเรื่องจิตเห็น นี่คือความต่างกัน กำลังได้ยิน ได้ยินเป็นสภาพที่มีจริง ๆ แต่กำลังฟังเรื่องได้ยิน เพราะฉะนั้น สติจึงมีหลายชั้น สติชั้นฟังเรื่องได้ยินและเข้าใจ ชั้นหนึ่ง และในขณะที่กำลังฟังนั่นเอง สติอาจจะระลึกลักษณะที่กำลังได้ยินเมื่อเสียงปรากฏก็ได้ นี่เป็นการอบรมเจริญปัญญาเป็นขั้น ๆ

ถ. เมื่อที่ฟังท่านอาจารย์ไม่ทัน ได้ยินคำว่า ไครักขปุร เป็นกิเลสแล้วใช่ไหม

ส. เป็นกุศลจิตหรืออกุศลจิต เพราะว่าทุกคนมีจิต และเกิดดับสืบต่อเร็วมาก เพราะฉะนั้น แม้แต่เพียงคำว่า โครักขบุร ที่คิดนึกขึ้นมา ขณะนั้นเป็นจิตประเภทไหนที่คิดคำว่า โครักขบุร เพราะว่ามียุติที่เป็นกุศล มียุติที่เป็นอกุศล มียุติที่เป็นวิบาก มียุติที่เป็นกิริยา

ถ. โครักขบุร ถ้าเราคิดว่า โครักกะบุ

ส. เป็นชื่อเมืองนี้

ถ. เวลาโคเขาเดินไป มีรักมีเมตตาต่อบุ เวลาเขาก้าวไป เขาจะได้น้ำเหยียบบุ ผมก็นึกว่า น่าจะเป็นกุศล

ส. หมายความว่าโคมีเมตตาต่อบุ เพราะฉะนั้น โครักกะบุ โคเดินไปก็ไม่เหยียบบุ น่นเรื่องยาว แต่เป็นเพียงชื่อเมือง บุระ หรือบุรี โครักขบุร แต่เผชิญฟังเป็นชื่อโคกับบุ

พอจะเข้าใจไหมว่า ทันทีที่นึกถึงคำว่า โครักขบุร เป็นอกุศลแล้ว ไม่ใช่กุศล คิดถึงบางลำพูน คิดถึงวิทยุ คิดถึงอะไรก็ตามแต่ ขณะนั้นเป็นกุศลหรือเป็นอกุศล นี่คือการเป็นผู้ตรงต่อธรรม เพราะถ้าความคิดไม่ตรง ปัญญาเกิดไม่ได้เลย

ถ. ไม่เข้าใจว่าเป็นอกุศลได้อย่างไร

ส. ขณะใดที่จิตไม่เป็นไปในทาน ไม่เป็นไปในศีล ไม่เป็นไปในการอบรมเจริญสมณะหรือวิปัสสนา ทั้งหมดต้องเป็นอกุศล

ถ. เวลาที่เราเห็นอะไรหรือได้ยินอะไร ที่อาจารย์บอกว่า ถ้าไม่เป็นไปในทาน ในศีล หรือในภาวนา ก็จะเป็นโลภะ ...

ส. เป็นอกุศลประเภทหนึ่งประเภทใด

ถ. อะไรที่เราคิดขึ้นมาในทางที่เป็นทาน ศีล ภาวนา เป็นกุศล ใช่ไหม

ส. ใช่

ถ. สมมุติว่าเราเห็นของสิ่งหนึ่ง เช่น เห็นโซนี่ตัวนี้ เราคิดว่าเป็นเครื่องบันทึกเทปอย่างนี้เฉย ๆ ก็เป็นอกุศล

ส. แน่นอน

ถ. แต่ถ้าเราเห็นว่า เครื่องบันทึกเทปนี้ดีนะ จะเอาไปถวายพระ ...

ส. ขณะคิดที่จะให้ ขณะนั้นเป็นทาน ต้องเป็นกุศลขณะที่เป็นทาน แต่ถ้าคิดว่าสวยดี ขณะนั้นเป็นอกุศล

ถ. หมายความว่า เป็นความคิดที่เราปรุงแต่ง เป็นความคิดที่ติดตามมา หลังจากที่เราเห็นของสิ่งนี้ ใช่มั้ย

ส. ความคิด เราคิดมากกว่าเราพูด และในขณะที่คิด ถ้าสติสัมปชัญญะ ไม่เกิดเราจะไม่ทราบว่ากุศลจิตคิดหรืออกุศลจิตคิด แต่ทางของกุศล คือ เป็นไปในทาน ๑ ในศีล ๑ ในความสงบของจิต ๑ ในการอบรมเจริญปัญญา ๑ นี่เป็นทางของกุศล นอกจากนั้นเป็นอกุศล

เพราะฉะนั้น กุศลหรืออกุศล เราไม่ต้องถามคนอื่นเลย ต้องเป็นตัวเรา คนเดียวที่จะรู้จริง ๆ เพราะคนอื่นเขาจะบอกได้อย่างไร คนนี้นั่งนิ่ง ๆ คนนั้นก็นั่งนิ่ง ๆ และคนที่นั่งนิ่งคนนี้เป็นกุศลหรืออกุศล คนอื่นบอกไม่ได้เลย ต้องเป็นบุคคลนั่นเอง ที่จะรู้ด้วยสติสัมปชัญญะของตัวเองว่า ขณะนั้นจิตเป็นกุศลหรืออกุศล

ถ. เวลาที่เราเห็น อย่างเมื่อวานนี้ เรานั่งรถผ่านท้องทุ่ง ดิฉันก็คิดว่า จะพยายามฝึกตัวเองที่จะเจริญสติปัฏฐาน วันนั้นฟังอาจารย์บอกว่า เห็นแล้ว ไม่ให้แปล เพราะฉะนั้น เวลาที่เราเห็นตัวโคยืนอยู่ในทุ่งนา เราก็ไม่แปล คือ เหมือนกับแค่แวบผ่านไป เราเห็นว่าเราเห็น แต่เราจะไม่ตีความหมายว่าเป็นโคเพราะว่าเป็นบัญญัติ และใจยังก็ไปคิดเรื่องศีล หรือคิดถึงพระพุทธคุณ จิตอย่างนี้เท่ากับว่า เราได้เจริญสติปัฏฐานหรือเปล่า

ส. การฟังต้องพิจารณา ดิฉันไม่ได้บอกว่า ไม่ให้แปล ไม่เคยบอกว่า ไม่ให้แปล แต่ให้ทราบว่า ชีวิตประจำวันเมื่อเห็นแล้ว หลังจากที่เราเห็นแล้ว มีจิตที่นึกคิดสิ่งที่เห็น การนึกคิดเหมือนการแปลสิ่งที่ปรากฏออกมาเป็นเรื่องราวต่าง ๆ คือ เป็นคนกำลังนั่ง กำลังเดิน เป็นวัวกำลังนั่ง กำลังเดิน แต่ไม่ได้หมายความว่า ไม่ให้คิด

การเจริญสติปัฏฐานไม่ใช่การบังคับ หรือการมีอัตตาที่จะไปพยายามทำอย่างหนึ่งอย่างใด แต่การอบรมเจริญสติปัฏฐาน คือ การที่จะอบรมเจริญความรู้ความเข้าใจในลักษณะของสภาธรรมทุกอย่างที่ปรากฏ ต้องใช้คำว่า ทุกอย่าง ที่ปรากฏ

ในขณะที่เห็นว่าเป็นโค ก็ต้องรู้ว่าเป็นจิตชนิดหนึ่ง ต่างกับเพียงเห็น นี่คือจุดที่จะต้องเข้าใจว่า เห็นมี หลังจากเห็นแล้วนึกถึงสิ่งต่าง ๆ เพราะฉะนั้น ในขณะที่กำลังรู้ว่าเป็นคนหนึ่งคนใดก็เป็นจิตประเภทหนึ่งซึ่งไม่ใช่จิตเห็น แต่ไม่ใช่ไปบังคับว่าเห็นเท่านั้น ไม่ให้ความหมาย นั่นไม่ถูก ถ้าเป็นอย่างนั้นแล้วผิดเลย ไม่อย่างนั้น พระผู้มีพระภาคก็ต้องจำท่านพระสารีบุตร ท่านพระมหาโมคคัลลานะ หรือใคร ๆ ไม่ได้เลย

การอบรมเจริญสติปัฏฐานเหมือนนักรบที่ยิงไวและยิงไกล หมายความว่า สภาธรรมทั้งหมดที่ปรากฏสลับกันอย่างรวดเร็วอย่างไรก็ตาม สติสัมปชัญญะสามารถที่จะรู้ความต่างกันตามความเป็นจริง

ขณะนี้จิตเห็น จริง ขณะนี้มีจิตคิดนึกถึงเรื่องราวต่าง ๆ จริง เพราะฉะนั้น การที่จะไม่ยึดถือว่ามีตัวตน ก็เพราะปัญญาสามารถรู้ขณะที่เห็นและสติเกิด ขณะนั้นกำลังเข้าใจหรือพยายามที่จะรู้ว่า ขณะนั้นเป็นสภาธรรมที่เพียงปรากฏทางตา และขณะที่รู้ว่าเป็นสัตว์ เป็นบุคคล ก็เป็นนามธรรมที่มีจริง เพราะฉะนั้น ผู้เจริญสติปัฏฐาน เป็นปกติ ไม่มีการติดปกติใดๆ เลยทั้งสิ้น ไม่มีวิธีการว่าให้ยกขึ้นมา และค่อยๆ ลงไป และก็เหยียบ ไม่ให้อ่านหนังสือ ไม่ให้ฟังวิทยุ แต่ไม่ใช่เลย ถ้าเป็นอย่างนั้นแล้วผิดจากความจริง ขณะที่ฟังวิทยุก็จะไม่รู้ว่าเป็นนามธรรมที่ได้ยินแล้วคิด ขณะที่รู้เรื่อง

เพราะฉะนั้น เป็นความรวดเร็วของสภาธรรมที่เกิดดับสับต่อกันอย่างรวดเร็ว ปัญญาต้องรวดเร็วที่จะรู้ตาม จึงจะละคลายว่าทั้งหมดไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่ว่าต้องหยุด หรือไม่ให้แปล อย่างนั้นไม่ถูก

ถ. คำว่า สติ สมมติว่าเราตกใจ จะเป็นเรื่องอะไรก็ตาม ในทางโลก เราพูดว่า เรารวบรวมสติ หรือตั้งสติ สติที่ว่ำนี่ ขอเรียนถามว่าคืออะไร

ส. ขณะที่เราไม่เป็นไปในทาน ไม่เป็นไปในศีล ไม่เป็นไปในความสงบของจิต ไม่เป็นไปในการรู้ลักษณะของสภาพธรรม ขณะนั้นไม่ใช่สติ เพราะว่าสติเป็นโสภณสาธารณเจตสิก

ถ. ทางโลก เราก็นึกว่าตัวนั้นเป็นตัวสติ สมมติว่าเรารวบรวมสติที่จะแก้ปัญหาอะไรสักอย่างหนึ่ง เราตกใจและจะให้เกิดสติ สตินี้ เรียนถามอาจารย์ว่าทางธรรมคืออะไร

ส. เจตนามี ความตั้งใจ ความตั้งใจมี สมาธิมี และสมาธิเป็นมิจฉาสมาธิก็ได้ เป็นสัมมาสมาธิก็ได้ แต่สติที่เป็นอกุศลไม่มี

ถ. อย่างไฟไหม้ ต้องรวบรวมตั้งสติ

ส. สมาธิดีกว่าไหม

ถ. อ้อ เป็นสมาธิ

ส. สติต้องเป็นไปในทาน ในศีล

ถ. หมายความว่าใช้คำสับสนกัน ดิฉันอยากจะเคลียร์เรื่องนี้ อีกคำหนึ่งคือ คนสติไม่ดี คนบ้า สติที่ว่ำนี่คืออะไร

ส. คนบ้าจะมีสติไม่ได้

ถ. คนที่เป็นบ้า ไม่มีสติอยู่แล้ว

ส. อกุศลจิตมากมาย

ถ. มีความฟุ้งซ่านมากมาย

ส. นั่นคืออกุศลจิต อกุศลเจตสิกเยอะ

ถ. ตัวสติเราจะใช้กับ ...

ส. สติเป็นโสภณธรรม เป็นธรรมฝ่ายดี

ณ. ในขณะที่เรากำลังนอนอยู่บนเตียงผ้าตัด หมอเขากำลังวางยาสลบ กำลังผ่าตัดเรา แต่เรายังมีความรู้สึกอยู่ และใจเราอาจจะมีความกลัว และต้องการเจริญสติอยู่ข้างในใจลึก ๆ ณ เวลานั้นเป็นจิตอะไร

ส. ย้อนถามไปถึงครั้งโน้น ซึ่งคนที่รู้ดีก็คือตัวเอง และคนนั้นต้องมีความรู้เรื่องสติปัฏฐาน หรือไม่มีความรู้เรื่องสติปัฏฐาน แต่ถ้าไม่มีความรู้เลยจะบอกว่าขณะนั้นจิตเป็นอะไร ๆ ก็บอกไม่ได้ แต่แน่นอนที่สุด คือ ต้องมีจิต ไม่ว่าขณะไหนทั้งสิ้น เกิดมาจนกระทั่งตายต้องมีจิตเจตสิกเกิดพร้อมกับรูปซึ่งเกิดดับ และเป็นจิตประเภทต่าง ๆ ซึ่งต้องอาศัยสติสัมปชัญญะจึงจะสามารถรู้ได้ว่า ขณะนั้นเป็นจิตอะไร เป็นเจตสิกอะไร

โดยมากถ้าไม่อบรมเจริญปัญญาจะมีแต่ความสงสัย สงสัยตลอด ตอนนั้นเป็นอะไร เป็นเวทนาประเภทไหน หรือเป็นกุศลหรืออกุศล และใจก็จะหันกลับไปคิดถึงเรื่องนั้น เพราะว่ายังข้องใจอยู่ ยังสงสัยอยู่ แต่คิดสักเท่าไรไม่มีทางที่จะรู้ความจริง เพราะว่าเป็นสิ่งที่ผ่านไปแล้ว แต่ผู้ที่มีปัญญาไม่สนใจเลย ในกาลครั้งหนึ่งจิตสับสน วุ่นวายไม่รู้ว่าเป็นอกุศลประเภทไหน หรืออาจจะเป็นกุศล หรืออาจจะเป็นอย่างใด ตัดไปได้เลย เพราะว่าขณะนี้กำลังเห็น ขณะนี้กำลังได้ยิน ขณะนี้กำลังได้กลิ่น ขณะนี้กำลังลิ้มรส ขณะนี้กำลังรู้สิ่งที่กระทบสัมผัส ขณะนี้กำลังคิดนึก ถ้าพลาดโอกาสที่สติจะระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมในขณะนี้ สงสัยอีกแล้ว ผ่านไปไม่นานก็ เอ๊ะ เมื่อจิตของเราเป็นกุศลหรือเป็นอกุศลประเภทไหนอย่างไร ซึ่งไม่มีทางเลย ด้วยเหตุนี้สติปัฏฐานจึงทำให้ไม่คำนึงถึงอดีต และไม่นึกถึงอนาคต เพราะว่ามีสภาพธรรมกำลังเป็นของจริงที่ปรากฏให้สติและปัญญารู้ชัดยิ่งกว่า จะไปตามนึกคิดถึงเรื่องเก่า ๆ

เพราะฉะนั้น ไม่มีประโยชน์เลย ต้องทิ้งไป และให้รู้ประโยชน์จริง ๆ คือ ขณะนี้เป็นจิต เป็นสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตนอย่างไร ซึ่งจะทำให้เมื่อเข้าใจแล้ว ปัญหาอื่นจะไม่ติดตามมาอีก แต่ถ้าปัญญายังไม่เกิด ปัญหาจะตามมาตลอด

ถ. เหมือนกับเราเป็นคนไม่รู้ เราก็คงจะเทียบเคียงว่า แหล่งความรู้สึกตรงนั้นมาจากไหน

สุ. ผ่านไปแล้ว ไม่มีประโยชน์ ต้องรู้เดี๋ยวนี้ที่กำลังปรากฏจึงจะหมดสงสัย ต่อให้ใครจะบอกอย่างไร ๆ ก็ตาม เราก็เพียงแต่รับฟัง แต่ความรู้สึกที่กำลังตามคิดเหมือนเดิมหรือเปล่า ขณะไหนแน่นอนกว่ากัน เพราะว่าความรู้สึกขณะนั้นหลายขณะ สับสนวุ่นวาย และเราไม่สามารถรู้ได้ชัดเจนเท่ากับขณะที่กำลังปรากฏเดี๋ยวนี้

ถ. ขอบพระคุณ

สุ. ดีที่สุด คือ พระธรรมให้เราเป็นผู้ละ แต่ทั้งหมดของคำถามอย่างนี้ เรายังเป็นผู้ติด คือ อยากจะรู้เรื่องจิตตรงนั้นตรงนี้ ขณะนั้น ขณะนี้ แต่พระธรรมสอนให้เราละ รู้ว่าขณะนั้นไม่ใช่ปัญญาที่รู้แจ้งได้ แม้แต่ขณะที่คิดถึงเรื่องเก่า จิตเก่า ๆ หรืออะไรก็ตามแต่ ก็เป็นแต่เพียงคิดนึก พระพุทธศาสนาเป็นเรื่องละทั้งหมด

นี่เป็นสิ่งที่ทำให้เราสามารถแยกได้ว่า หนทางปฏิบัติไหนเป็นหนทางที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง หนทางที่ทรงแสดงเป็นเรื่องละเอียดตลอดตั้งแต่ต้น ส่วนหนทางที่ไม่ใช่หนทางที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง หนทางนั้นให้เราติด ให้เราสงสัย และให้เราไม่รู้ตลอด ไม่มีทางที่จะหมดความสงสัยได้เลย

ถ. การอุปมาการเจริญสติว่า เปรียบเหมือนการจับด้ามมีดหมายความว่าอย่างไร

สุ. ลองจับด้ามมีด ถ้าจับนาน ๆ เข้า ด้ามมีดจะลึกลงเพราะการจับ แต่ขณะที่จับครั้งที่ ๑ ครั้งที่ ๒ ครั้งที่ ๑๐๐ ครั้งที่ ๑,๐๐๐ ไม่เห็นว่าด้ามมีดลึกลง ต่อเมื่อไรที่ด้ามมีดลึกลงแล้ว เมื่อนั้นจึงรู้ว่าลึกลงเพราะการจับ

อวิชชา ความไม่รู้ หรือการยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นตัวตน ที่จะค่อย ๆ คลายค่อย ๆ หมดไปได้ ก็เพราะสติระลึกละแล้วระลึกลอีก จนกว่าปัญญาจะค่อย ๆ รู้ขึ้นเจริญขึ้น จนกระทั่งสามารถดับความเห็นผิด ความไม่รู้ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมได้ แต่ต้องคิดถึงความอดทนของคนจับด้ามมีด ถ้าไม่อดทน จับสัก ๑๐๐ ปี ด้ามมีดอาจจะยังไม่ลึกลงก็ได้ แต่จับต่อไปอีก วันหนึ่งก็ต้องลึกลงได้

เพราะฉะนั้น เราพึงธรรมไม่กัวัน ไม่กัเดือนกัปี และสติเรากัเกิดไม่มากเลย แต่เราอยากใหัปัญญาไปถึงขั้นรู้แจ้งอริยสัจจธรรม ก็เป็นการข้ามขั้น เหตุไม่สมควร แก่ผล

ข้อสำคัญที่สุด ไม่ต้องคิดถึงวิปัสสนาญาณ หรือความรู้้อะไรทั้งสิ้น ขณะกำลังเห็น สติกำลังรู้ลักษณะของเห็นหรือเปล่า ถ้าไม่รู้ก็ไม่ต้องไปถึงไหน ขณะกำลังได้ยิน ขณะกำลังได้กลิ่น ขณะกำลังลิ้มรส ขณะกำลังรู้สิ่งทีักระทบสัมผัส ขณะกำลังคิดนึก ปัญญาและสติรู้ลักษณะของสภาพนั้นบ้างหรือเปล่า

ค่อย ๆ ไป ตามปกติ ตามธรรมชาติ มิฉะนั้นก็เป็นเรื่องอยากอีกแล้ว เพราะถ้ามีคำถามว่า ทำไมวันนี้สติเกิดน้อย รู้ได้เลยว่าทำไมคนนั้นถึงถามอย่างนี้ ถ้าไม่อยากจะถามอย่างนี้ไหม แทนทีัจะเป็นปกติธรรมดา มีเหตุปัจจัยสติก็เกิด และก็หลงลืมสติ และเมื่อสติเกิด ควรทีัจะค่อย ๆ เข้าใจ ค่อย ๆ รู้ลักษณะของสภาพธรรม นั้นเป็นการอบรมเจริญเหตุ ซึ่งวันหนึ่งต้องสมบูรณ์ และผลก็ปรากฏได้ แต่ส่วนมากไม่ชอบอย่างนี้

๒๐๐๗

สนทนาธรรมที่โรงแรมโบบินน่า เมืองโครักขปุรี

วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๓๓

ถ. ขณะที่เรามีความกลัวมาก ๆ เราสามารถเจริญสติปัฏฐานได้ ใช่ไหม

ส. ไม่มีเรา เพราะฉะนั้น อย่าไปหวังว่า ตอนเรากลัว และอย่าไปหวังว่า ตอนเราตกใจ หรืออย่าไปหวังว่า ตอนเราดีใจ หรืออย่าไปหวังว่า ตอนสงบนิ่งเฉย ๆ คนเดียว ไม่ใช่เรื่องหวัง แต่เป็นเรื่องที่จะเห็นความเป็นอนัตตาว่า สังขารชั้นนี้ หมายความว่าอะไร ทำไมพระผู้มีพระภาคเมื่อทรงแสดงปรมัตถธรรม ๔ แล้ว ยังต้องแยกปรมัตถธรรม ๓ เป็นชั้น ๕ ก็เพราะเป็นการชี้ให้เราเห็นชัดเจนว่า สภาพธรรมทั้งหลายไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน

รูปชั้นนี้ก็ไม่ใช่ตัวตน เวทนาชั้นนี้ ความรู้สึก เดี่ยวสุขเดี่ยวทุกข์ก็ไม่ใช่ตัวตน สัญญาชั้นนี้ที่จำทุกสิ่งทุกอย่างก็ไม่ใช่ตัวตน และยังมีสังขารชั้นนี้ตั้งมากมาย สติก็เป็น สังขารชั้นนี้ ปัญญาที่เป็นสังขารชั้นนี้ ผัสสะ เจตนา เมตตา กรุณา โลภะ โทสะ อโลภะ อโทสะ พวกนี้เป็นสังขารชั้นนี้ทั้งหมด และทรงแสดงทำไมถ้าเราไม่เข้าใจว่า สังขารชั้นนี้ไม่ใช่เรา แต่เป็นสภาพที่ปรุงแต่งอยู่ทุกขณะที่เกิดขึ้น

ถ. ที่จะถามก็คือ เมื่อมีอาการกลัวเกิดขึ้น สามารถเจริญสติปัฏฐานได้ ใช่ไหม

ส. ไม่ใช่สามารถจะเจริญ สติเกิดได้ทุกขณะ ขณะไหนก็ได้ เมื่อไม่เกิด ก็ไม่เกิด

ผู้ฟัง เมื่อคืนนี้ที่หันทกใส่ศีรษะ ร้องให้ใครช่วยหรือเปล่า

ถ. ร้อง แต่ไม่มีใครช่วย ไม่มีใครได้ยินเสียงแฉ่วเลยจึงได้กลัวมาก ที่จริง กลัวตอนที่โดนเย็บสด ๆ ตอนนั้นกลัวมาก

ส. เย็บหรือเปล่า

ถ. คุณหมอผ่าใจดีมาก บอกว่าไม่ต้องเย็บ

- ถ. คนที่กำลังจะตาย และเขาบอกว่า ตั้งสติ สติที่คนตายตั้งคืออะไร
- ส. ถ้าคนตายจะตั้งได้ ก่อนจะตายก็ต้องตั้งได้ ตั้งเสียเดี๋ยวนี้ ดีไหม
- ถ. สติที่เขามี ๆ กัน
- ส. ที่เขามี ๆ กัน เราผ่านไปเถอะ เพราะว่าเขาไม่ได้ศึกษาพระพุทธศาสนา ก็เอาคำในภาษาธรรมไปใช้ตามใจชอบ
- ถ. บอกให้ตั้งสตินึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ตัวสติที่เขาพูด หมายความว่าถึงอะไร
- ส. กุศลจิต กุศลธรรม สติเป็นโสภณธรรม เป็นธรรมฝ่ายดี
- ถ. เรียนอาจารย์ช่วยให้ตัวอย่างสั้น ๆ เกี่ยวกับสติในเรื่องของท่าน เรื่องของศีล เรื่องของภาวนา ขึ้นตอนเป็นอย่างไร
- ส. เมื่อวานนี้ให้ท่านหรือเปล่า
- ถ. ให้
- ส. นั่นแหละคือสติ ไม่ใช่เรา เพราะว่าวันหนึ่ง ๆ ตั้งแต่เช้าลืมตาตื่น ทุกคนคิดเรื่องเขา ไม่ได้คิดเรื่องให้ ตื่นขึ้นมาก็จะแปร่งพิน จะล้างหน้า จะหยิบนั้น จะทำนี่ จะพูดเรื่องนั้นเรื่องนี้ จะเปิดกระเป๋
- ถ. สมมติว่าเป็นอภัยทาน เราให้อภัยเขา ก็ถือว่าให้ทาน
- ส. วันหนึ่ง ๆ ขณะใดที่มีการระลึกเป็นไปที่จะให้ประโยชน์สุขแก่คนอื่น ขณะนั้นเป็นสติ แต่ถ้าไม่ศึกษาพระพุทธศาสนาก็เป็นเรา ศึกษาแล้วจะรู้ว่า สตินั้นเอง ที่ระลึกเป็นไปที่จะให้ ในขณะที่จะให้ ไม่มีเราเลย เป็นสภาพธรรมแต่ละอย่าง
- ถ. แต่เป็นสติของเรา
- ส. อยู่ที่ไหนเวลานี้ ของเรา หามาซิ
- ถ. คือ ไม่มีตัวสุริย์ แต่ไม่รู้ว่าจะติดอยู่ตรงไหน
- ส. สติที่ให้ทานเมื่อวันก่อนนั้นอยู่ที่ไหน ถ้าเป็นของเรา เอามาซิ อยู่ที่ไหน สติเกิดแล้วก็ดับไปแล้ว สิ่งที่เกิดแล้วดับแล้วจะเป็นของใคร ไม่มีเหลือเลย ยังจะเป็นของใครอีก

- ถ. ตอนนี้อยู่ใจสติเรื่องทาน และเรื่องศีลเป็นอย่างไร
- สุ. ขณะที่วิริติทุจริต ไม่ใช่เราอีกเหมือนกัน เป็นสติที่กำลังวิริติทุจริต
- ถ. เราบอกว่า วันนี้จะไม่ฆ่าสัตว์ เราเห็นสัตว์ เราคิดจะฆ่า แต่วันนี้รับศีล เราไม่ฆ่า คิดว่าอันนี้ไม่ใช่สติ เป็นโลภมากกว่า ถูกไหม
- สุ. แล้วแต่ เพราะว่าจิตเกิดดับสลับกันเร็วมาก ขณะที่ตั้งใจจะรักษาศีล ขณะนั้นเป็นเจตนา เป็นเพียงความตั้งใจ ยังรับประกันไม่ได้ ถ้าเห็นมด เห็นยุง อาจจะฆ่าทันทีทั้ง ๆ ที่สมาทานไว้แล้วก็ได้
- นี่เป็นเหตุที่ขณะที่สมาทานนั้นเป็นตอนหนึ่ง ขณะที่วิริติคือดวงใจจริง ๆ นั้น เป็นอีกตอนหนึ่ง
- ถ. ที่จริงเวลาจะกัดเรา จะตบเลยทั้ง ๆ ที่รับศีลมา แต่ถ้าเราระลึกได้ว่า วันนี้เรารับศีล เราไม่ตบ อย่างนี้เกิดสติหรือเปล่า
- สุ. ขณะนั้นเป็นสติ ไม่ใช่เราเลย ตลอด ตั้งแต่เกิดจนตาย ไม่มีเรา
- ถ. พูดถึงภาวนา อาจารย์กรุณาให้ความกระจ่างนิดหนึ่ง
- สุ. ภาวนามี ๒ อย่าง อบรมเจริญความสงบของจิต กับอบรมเจริญปัญญา รู้ลักษณะของสภาพธรรมซึ่งไม่ใช่ตัวตน ถ้าเป็นการอบรมเจริญความสงบของจิตเป็นสมถภาวนา ถ้าอบรมเจริญปัญญา รู้ลักษณะของสภาพธรรมว่าเป็นสภาพธรรมแต่ละอย่าง ขณะนั้นเป็นวิปัสสนาภาวนา
- ถ. พูดถึงสมถะ ถ้าเรานั่งหลับตา จิตไม่สงบ ตอนนั้นไม่เป็นกุศล ถูกไหม
- สุ. สมถะ ไม่ใช่ นั่งหลับตา
- ถ. เราทำใจให้สงบ
- สุ. ทำไม่ได้ เราอาจจะเข้าใจว่าสงบ แต่ความจริงไม่สงบ เป็นความพอใจ ต้องการ
- ถ. ทำอย่างไรจะรู้นั่นไม่สงบ
- สุ. ไม่ใช่ทำอย่างไร เป็นเรื่องปัญญา รู้ว่า สมถะ ความสงบ คือ ขณะไหน อย่างไร ถ้าปัญญาไม่เกิดก็เป็นความต้องการของเรา ไปนั่งหลับตาและคิดว่าสงบ

ความจริงเราพอใจที่จะให้จิตจดจ้องอยู่ที่หนึ่งที่ไม่ขัดส่าย แต่นั่นเป็นความพอใจของเรา ไม่ใช่ความสงบ

ถ. และตอนปัญญา

ส. ปัญญา ขณะนี้มีสภาพธรรมที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน

ถ. ตราบใดที่เราคิดได้อย่างนั้น

ส. ไม่ใช่คิด สติระลึกที่ลักษณะที่ไม่ใช่เราแต่ละอย่าง และค่อย ๆ รู้ขึ้น ค่อย ๆ เข้าใจขึ้น

ถ. ที่อาจารย์กล่าวว่า ภาวนาจิตของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าน้อยกว่าคนธรรมดามาก ถ้าเราทำสติปัฏฐานมาก ๆ ภาวนาจิตของเราจะน้อยลงไหม และทำไมถึงน้อยลง หรือไม่จำเป็น

ส. เราอยากให้ภาวนาจิตน้อยหรือเปล่า

ถ. ไม่อยาก

ส. ไม่อยาก ก็ไม่ต้องห่วง เพราะว่าการอบรมเจริญสติปัฏฐานเพื่อละความไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรม และเพื่ออบรมเจริญปัญญาละการยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นสัตว์ เป็นบุคคล ตัวตน เพราะฉะนั้น ภาวนาจิตของคนที่ไม่เจริญสติปัฏฐานจะมากจะน้อยต่างกัน ไม่สนใจ ไม่ใช่เราจะไปเป็นอย่างพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่สำหรับพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ภาวนาจิตน้อย ต้องรู้ด้วยว่าในกาลไหน

ปกติธรรมดาจะหว่างที่ทรงเทศนาและประชาชนสาธุการ ทรงเข้าผลสมาบัติ และเมื่อเขาสาธุการจบก็ทรงแสดงพระธรรมต่อ แม้แต่ขณะที่ทรงจงกรม หรือทำอะไรก็ตาม ผลสมาบัติของพระองค์ก็กลับได้ด้วยความเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยเฉพาะขณะที่ทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ซึ่งเป็นปาฏิหาริย์พิเศษ ต้องอาศัยความรวดเร็วอย่างมาก ภาวนาจิตก็ต้องน้อยกว่าขณะอื่น แต่ไม่ใช่เรื่องสำคัญจะน้อยจะมากไม่ต้องห่วง เพราะไม่ใช่เรา ข้อสำคัญที่สุด คือ เมื่อไม่ใช่เราแล้ว ไม่ต้องชวนขวยกระวนกระวายอะไรอีกเลย แล้วแต่การสะสมมาของแต่ละขั้น

ถ. อยากจะพ้นไว ๆ

ส. น้อยากหรือเปล่า พันใด ๆ

ถ. หมายความว่า เป็นฉันทะ

ส. ไม่ได้ ขณะนี้รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตาหรือยัง
เท่านี้ ไม่ต้องไปที่อื่นเลย ไม่ต้องไถ ไม่ต้องเรว ไม่ต้องอยาก ของจริง ตามความ
เป็นจริง ทางตาที่กำลังเห็น สติระลึกแล้วรู้แค่นั้น ทางหูกำลังได้ยิน สติระลึก
ที่ลักษณะของนามธรรมหรือรูปธรรม และรู้ในลักษณะของนามธรรมหรือยัง
รู้ในลักษณะของรูปธรรมหรือยัง เป็นเรื่องชีวิตประจำวันโดยตรงตามความเป็นจริง
ถ้าไม่รู้ก็ไม่ต้องกล่าวถึงกังวลคั่นอย่งมาก

ถ. อาจารย์บอกว่า ถ้ารู้ต้องรู้ครบหมดทุกทาง ถ้าเรารู้ทางเดียว และเอา
ไปแอฟพลาย (apply) กับทางอื่นได้ไหม

ส. ไม่มีทางที่เราจะมีตัวตนไปแอฟพลายโนน แอฟพลายนี้ เพราะว่า
สติทำกิจของสติ ปัญญาทำกิจของปัญญา วิตกเจตสิกทำกิจของวิตกเจตสิก
ปัญญาจะทำกิจของสติเจตสิกไม่ได้ สติจะทำกิจของปัญญาเจตสิกไม่ได้ วิตกเจตสิก
จะไปทำกิจของสัมมาวายามะ หรือความเพียร หรือวิริยเจตสิกไม่ได้

เจตสิกแต่ละอย่างเป็นสภาพธรรมแต่ละชนิดซึ่งมีกิจหน้าที่ ที่ปัญญาจะรู้
ตามความเป็นจริงแล้วละ ข้อสำคัญที่สุด คือ รู้ตามความเป็นจริงแล้วละ

ถ. เมื่อวานนี้แฉ้วสนทนากับสามีเกี่ยวกับเรื่องจะเรียนพระอภิธรรมดีหรือไม่
เรียนดี คือ เราสองคนไม่ได้สะสมมา แฉ้วอยากให้พื้นฐานที่เรียนสติปัญญา
อาจารย์ ตรงและถูกต้อง ไม่คดเคี้ยวไปไหน รู้ตัวเองว่า ความรู้ทางอภิธรรมน้อยมาก
เพราะทั้ง ๒ คนไม่ได้เรียนเลย สามีก็บอกว่า ทำไมเราต้องตามคนอื่น ในเมื่อเราไม่ได้
สะสมมา วันหนึ่งเราอาจจะมีโอกาสได้เรียนและอาจสนใจมาก และเรียนรู้มากขึ้น
แต่ปัจจุบันนี้แฉ้วกับสามีก็ไปเรื่อย ๆ เจริญสติอะไรได้ก็เจริญ คือ เป็นขั้นต้นธรรมดา
ทั่ว ๆ ไป

เมื่อวานนี้แฉ้วหยิบหนังสือเล่มนี้ขึ้นมาอ่าน มีหลายคำที่ไม่เข้าใจ โทสะเกิดขึ้น

ส. ไม่เข้าใจแล้วทำไมต้องมีโทสะ

ถ. โทสะเกิดตรงที่ว่า ถ้าอย่างนั้นเราควรจะทำอะไร ก็เกี่ยวกับสามิว่า ควรจะทำอะไร ถ้าไม่ทำอะไรไม่ได้ว่าอะไรหมายถึงอะไร เพราะอาจารย์เคยบอกว่าการเรียนพระอภิธรรมที่สูง ๆ ขึ้นไป เวลาเมื่อเหตุปัจจัยพร้อม คำ ๆ นั้นอาจจะคลิกในสมองเราก็ได้ว่าหมายถึงอย่างนี้ ๆ และเราก็จะรู้ลักษณะของคำ ๆ นั้น แล้วอยากเรียนถามอาจารย์ว่า แล้วควรจะทำอย่างไรดี เพราะว่าแล้วอยากเรียนรู้เพิ่มขึ้น มีความรู้สึกทุกวันนี้อย่างนี้ตัวเองไปได้กระเตาะกระแตะ นิด ๆ หน่อย ๆ ไม่ใช่ว่าอยากจะมีให้เพิ่มขึ้น แต่บางทีฟังเพื่อน ๆ พี่ ๆ รุ่นน้อง เขามีความรู้มากมาย สามารถสนทนากับอาจารย์ได้ทุกอย่าง ทำไมตัวเราเรียนตั้งหลายปีแล้วยังกระเตาะกระแตะอยู่เลย อาจารย์เป็นตัวอย่างที่ดี แล้วก็อยากจะเรียนหรืออยากเดินตามรอย สามิก็บอกว่าในเมื่อเราไม่ได้สะสมมาเหมือนอาจารย์ ทำไมเราต้องไปตามอาจารย์หรือตามคนอื่น ทำไมเราไม่เป็นตัวของตัวเอง ก็เรียนไปเรื่อย ๆ และเจริญสติเท่าที่จะเจริญได้

สุ. ที่จริงแล้วทุกคนต้องทราบจุดประสงค์ของการฟังพระธรรม นี่สำคัญมากที่สุด แต่ละคนเข้าวัดโดยลักษณะต่าง ๆ กัน ถ้าเป็นกลุ่มอื่นที่อื่นรู้สึกจะไปวัดเพื่อต้องการบุญ ไปฟังธรรมแล้วได้บุญ คือ มุ่งไปที่บุญโดยไม่รู้เลยว่าบุญคืออะไร และก็ถูกคนอื่นชักชวน เช่น ให้ปฏิบัติ ให้นั่งขัดสมาธิ ให้เห็นอะไรต่ออะไร ซึ่งนั่นไม่ใช่ปัญญาของตัวเองเลย ไม่มีธรรมเป็นสรณะ ทั้ง ๆ ที่เรากล่าวว่า พุทธัง สรณัง คัจฉามิ ธัมมัง สรณัง คัจฉามิ สังฆัง สรณัง คัจฉามิ แต่ไม่ตรงใจไหม

ถ้าฟังพระพุทธเจ้าให้หายป่วยไข้ ให้ได้ลาภ ได้ยศ พระพุทธเจ้าไม่ได้มาเป็นสิ่งที่ฟังของเราเพื่อให้เราติดในสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ เราไม่รู้เลยว่าคำสอนของพระองค์ให้เราละ ให้เราเข้าใจว่า สภาพธรรมที่แท้จริงเป็นอย่างไร เพราะฉะนั้น พุทธัง สรณัง คัจฉามิ ก็ใช้ผิดไปสำหรับคนที่ไม่เข้าใจ

ธัมมัง สรณัง ยิ่งไม่มีเลย คือ ยากนัก อาศัยคนอื่นดีกว่า ให้เขาเรียนเขาแล้วให้เขาบอกเรา หรือท่านผู้นั้นเรียนมาตั้ง ๕๐ ปี ท่านรู้เยอะ ท่านบอกว่าอย่างนั้น เราก็ต้องเชื่ออย่างนั้น นั่นก็ไม่มีธรรมเป็นสรณะ

พระสังฆรัตนะ คือ ผู้ที่เป็นพระอริยบุคคล แม้เราไม่สามารถจะรู้ได้ว่าใครเป็น แต่คำสอนของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นคำสอนเรื่องสภาพธรรมที่มีจริง ตรงตามเหตุผล เพราะฉะนั้น บุคคลใดก็ตามที่แสดงธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง บุคคลนั้นเป็นผู้ที่เราสามารถจะรับฟัง และพิจารณาไม่ได้หมายความว่าเราต้องเชื่อทันที แต่รู้ว่านี่เป็นธรรมที่พระพุทธรเจ้าทรงแสดง ไม่ใช่คิดเอาเอง ซึ่งไม่ตรงกับสภาพธรรม ไม่ตรงกับพระธรรม

เพราะฉะนั้น อย่าลืม จุดประสงค์คืออะไร ไม่ว่าเราจะอ่านที่บ้าน หรือเราจะสนทนากับเพื่อน หรือจะฟังวิทยุ หรือจะขีดจะเขียน จะจดจะจำอย่างไรก็แล้วแต่ จุดประสงค์คือเพื่อเข้าใจ เข้าใจนี่คือปัญญา บางคนอยากจะได้ปัญญามาก แต่เขาไม่ทราบว่ ปัญญานั้นคือความเข้าใจถูกในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

ความเห็นถูก ความเข้าใจถูก เป็นความหมายของปัญญา เป็นจุดเริ่มต้นของปัญญาว่า เมื่อเริ่มจากความเข้าใจที่ถูกต้อง เมื่อเริ่มจากความเห็นที่ถูกต้อง ความเข้าใจที่ถูกต้องและความเห็นที่ถูกต้องนั้นก็เจริญขึ้น ๆ เป็นปัญญาระดับชั้นต่าง ๆ

ด้วยเหตุนี้ผู้ที่ศึกษาแม้พระอภิธรรม ไม่ใช่ต้องท่อง ไม่เคยสนับสนุนให้ใครท่อง แต่ไม่ว่าจะได้ยินคำอะไร ต้องเข้าใจความหมายของคำนั้น ครั้งแรก ๆ อาจจะเข้าใจเพียงความหมายเดียว ต่อไปก็เพิ่มขึ้นเป็น ๒ ความหมาย และต่อไปเพิ่มขึ้นอีกได้ คำใดก็ตามที่เราได้ยินได้ฟังเราอย่าผ่าน แม้แต่คำว่า ธรรม คำเดียว เมื่อกล่าวว่า พระผู้มีพระภาคทรงตรัสรู้อริยสัจธรรม รู้แจ้งธรรม และทรงแสดงธรรม เราก็ต้องรู้ว่า ธรรมหมายถึงสิ่งที่มีจริงทั้งหมดในชีวิตประจำวัน ซึ่งสามารถจะรู้ได้ ๖ ทาง คือ ทางตา ๑ ทางหู ๑ ทางจมูก ๑ ทางลิ้น ๑ ทางกาย ๑ ทางใจ ๑

พี่ชวนชมเคยเล่าว่า เคยไปหลายแห่งทีเดียว เหนือ ใต้ สำนักนั้น สำนักนี้ไปหาธรรม แต่เมื่อรู้แล้วว่าธรรมคืออะไร ลืมตาก็เจอธรรม ทุกขณะเป็นธรรมหมด นี่คือผู้ที่เข้าใจ ถ้าเข้าใจอย่างนี้ ธรรม และพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง จากการตรัสรู้ก็สอดคล้องกัน คือ เป็นสิ่งซึ่งไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน

เป็นแต่เพียงธาตุต่าง ๆ สภาพธรรมต่าง ๆ ที่พระผู้มีพระภาคทรงตรัสรู้พร้อมทั้งเหตุและผล บ้างก็ต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดสภาพธรรมนั้น ขอให้เราเข้าใจอย่างนี้ ก็เป็นความเข้าใจที่ถูกต้องเป็นขั้น ๆ

เรื่องท่องไม่มีเลย ขอให้เป็นความเข้าใจจริง ๆ และจะจำได้ ไม่ใช่รีบอ่านให้จบ ๆ และมาสอบกันเป็นหน้า ๆ ใครจำชื่อได้คนนั้นเก่ง ไม่ใช่ชื่อนั้นเลย เป็นเรื่องเข้าใจ แต่ในขณะที่เดียวกันอย่าเป็นคุณประมาท เพราะถ้าเป็นผู้ประมาทก็เตาะเตาะอยู่อย่างนี้ คนอื่นเขาไปไหนกันแล้ว แต่เราก็เป็นตัวของเรา ไม่ต้องทำอะไร เขาไปถึงประตูโน้น เราก็เตาะเตาะของเราอยู่ทางแถวนี้ เพราะเราเกิดมาเป็นเรา ซึ่งก็ไม่ว่าจะเป็นอย่างนั้น

เราจะต้องสะสม ถ้าเรารู้ว่าเราไม่สามารถเข้าใจพระธรรมเพียงโดยการคิดนึกของเราเอง ก็ต้องอาศัยการฟัง ขาดการฟังไม่ได้ นอกจากการฟังแล้ว เราต้องอาศัยการอ่านพระไตรปิฎกและอรรถกถาเพิ่มเติม เพราะว่าการฟัง ฟังเพียงส่วนน้อยนิดของพระไตรปิฎกและอรรถกถา

เพราะฉะนั้น ผู้ที่อยากจะมีความรู้เพิ่มขึ้น ต้องอ่านทั้งพระวินัย พระสูตร และพระอภิธรรม เท่าที่กำลังปัญญาความสามารถของเราจะทำให้เราเพิ่มพูนสติปัญญาได้ เรามีตัวของเราเองเป็นที่พึ่ง มีพระธรรมเป็นที่พึ่ง ไม่จำเป็นต้องไปพึ่งคนอื่น นอกจากคนที่สามารถช่วยให้เราเข้าใจละเอียดขึ้น และเราต้องเพิ่มพูนปัญญาของเราเองจากการอ่านและการฟัง ซึ่งเราไม่ควรจะขาด ไม่ใช่เราไม่ได้สะสมมา เราไม่ต้องอ่าน ไม่ต้องฟัง เราก็จะไม่มีการเจริญขึ้น และเรายังต้องคิด

เพราะฉะนั้น คนที่บ่นว่า ตื่นขึ้นมาตอนดึก นอนไม่หลับ สบายมากเลย ก็คิดถึงธรรมที่ได้ฟัง สงสัยเรื่องอะไร คิดในเรื่องนั้นจนกระทั่งแจ่มแจ้ง ก็เป็นเรื่องที่สบาย ๆ เพราะว่าเป็นกุศลในขณะนั้น

ที่มีคนถามว่า ทำอย่างไรจึงจะเก่ง จึงจะเข้าใจมาก ๆ ถ้าไม่มีการฟังด้วยสติ ไม่มีการพิจารณาสิ่งที่ได้ยินได้ฟังแล้วต่อไปอีก ทุกลมหายใจเข้าออกที่เรามีชีวิต ทำให้เราสามารถเข้าใจเหตุผลและลักษณะของสภาพธรรมได้

ถ. บางอย่างก็เข้าใจ เช่น เมื่อไม่นานมานี้ คิดว่าตัวเองเรียนธรรมมากหลายปี กิเลสก็น่าจะลดลงไป แต่เมื่อคุยกับสามีแล้ว ไม่ใช่อย่างที่เราคิด ไม่ได้หมายความว่าเรียนธรรมแล้วทำให้กิเลสเราลดลงไป แต่จริง ๆ แล้วเป็นการเพิ่มพูนความเข้าใจในลักษณะของสภาพธรรมต่างหาก นั่นคือความรู้ที่เราควรจะสะสม ไม่ใช่เรียนธรรมแล้วทำให้กิเลสหรือความต้องการลดลงไป อันนี้คิดว่าตัวเองเข้าใจถูกต้อง

สุ. เพราะว่าปัญญาที่เกิดจากขั้นการฟังละคลายความไม่รู้ซึ่งเกิดจากการไม่เคยฟังเท่านั้นเอง ทำอะไรไม่ได้เลย ต้องอาศัยปัญญาที่จะต้องอบรมต่อไปอีกมากทีเดียว และเป็นปัญญาของเราเองด้วย สามารถที่จะรู้ว่าใครรู้ ใครไม่รู้ ไม่ถูกหลอก เพราะว่าเรามีความเข้าใจพระธรรม

๒๐๐๘

สนทนาธรรมที่โรงแรมโบบินน่า เมืองโครักขปุร

วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๓๓

ถ. เมื่อวานสนทนากันในรถ ไกลไปถึงเรื่องการเจริญสมถะ ผมจึงอยากจะทราบว่า ข้อที่ ๑ มิจจาสมาธิกับสัมมาสมาธิต่างกันอย่างไร ข้อที่ ๒ มีบางคนกล่าวว่า ถ้าเราเจริญเฉพาะวิปัสสนาไปตลอด เมื่อได้ญาณขั้นสูงขึ้นไปสัมมาสมาธิจะเกิดขึ้นเอง และข้อที่ ๓ เราควรจะทำไหม เจริญสมถะกับวิปัสสนาควบคู่กันไปขณะเดียวกัน

ส. ข้อที่ ๑ มิจจาสมาธิกับสัมมาสมาธิต่างกันอย่างไร

ถ้าขณะใดไม่ประกอบด้วยปัญญาและสติสัมปชัญญะ ขณะนั้นเป็นมิจจาสมาธิ โดยมากพอพูดถึงสมาธิ ไม่มีใครสงสัย ลักษณะของสมาธิ ง่าย เพราะว่าเราเคยมีสมาธิ ทุกคนมีสมาธิ จะมากจะน้อยก็แล้วแต่ เป็นความที่จิตตั้งมั่นในอารมณ์เดียว อย่างเวลาที่กำลังสนใจอย่างหนึ่งอย่างใดไม่สนใจอย่างอื่นเลย นั่นก็แสดงลักษณะของสมาธิ แต่เป็นมิจจาสมาธิ

คนที่ทำสมาธิ ไม่เคยได้ยินได้ฟังว่ามีทั้งสัมมาสมาธิและมิจจาสมาธิ ด้วยเหตุนี้จึงไม่ใช่ผู้ที่รอบคอบที่จะศึกษาเสียก่อนว่า สัมมาสมาธิคืออะไร มิจจาสมาธิคืออะไร เมื่อไม่ประกอบด้วยปัญญา อยากจะทำแต่สมาธิ เพราะฉะนั้นที่ทำสมาธิโดยไม่มีปัญญาเลย ต้องเป็นมิจจาสมาธิทั้งหมด

ถ. ข้อที่ ๒ เป็นความจริงไหมที่ผู้ที่เจริญสมถวิปัสสนา เจริญไปสูง ๆ เข้าสมาธิก็จะติดตามขึ้นมาเอง

ส. ก่อนที่จะถามว่า จริงไหมที่ใคร ๆ เขารู้ว่า ใคร ๆ นั้นเขาเข้าใจ สมถภาวนาและวิปัสสนาภาวนาหรือเปล่า หรือเขาเพียงคิดว่า เขาเข้าใจ เขาจึงพูดอย่างนั้น

ไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ ทุกคำ ทุกเรื่อง เป็นสภาพธรรมที่มีจริง แต่ความที่ไม่ได้ศึกษา ความที่ไม่เข้าใจ และความไม่รู้ ก็คิดกันเอาเองหมด แม้แต่สมถะก็บอกว่า สมถะ

คืออย่างนี้ ๆ วิปัสสนาคืออย่างนั้น ๆ แต่จริงหรือเปล่า พวกที่สามารถกล่าวว่
สมณะคืออย่างนั้น วิปัสสนาคืออย่างนี้ รู้สมณะจริง ๆ รู้วิปัสสนาจริง ๆ ไหม ถ้าไม่รู้
ก็เหมือนกับที่บางคนบอกว่า วิปัสสนาแล้วหายโรค วิปัสสนาแล้วจะมีบุตรหรืออะไร ๆ
แล้วแต่ความปรารถนาว่าอยากจะได้อะไรก็ไปทำวิปัสสนา ซึ่งไม่ใช่วิปัสสนา
แต่เขาเข้าใจว่า นั่นเป็นวิปัสสนา

เรื่องสมณะก็เหมือนกัน แล้วแต่เขาพูด แต่เขาเข้าใจหรือเปล่า เราฟังคนที่ไม่
เข้าใจ และเขาก็มาตาม ๆ กันไป เหมือนขาลือ ยังไม่ทันทราบเลยว่าจริงหรือเปล่า
ไม่สอบสวนเหตุต้นตอ แต่เราพูดตามแล้ว เพราะฉะนั้น ก็ลือกันไปได้

ถ. ข้อที่ ๓ บุคคลบางคนอาจจะมีการสะสมมา และมีความสนใจใน
เรื่องสมณะมาก ขณะเดียวกันก็มาเจอหนทางที่อาจารย์สอน เขาก็บอกว่า อยากจะ
เดิน ๒ ทางควบคู่กันไปในทางที่ถูกอย่างที่ว่าอาจารย์ว่า เป็นการสมควรหรือไม่อย่างไร

สุ. ต้องเป็นบุคคลที่เข้าใจถูกต้องทั้งสมณะและวิปัสสนา และก็มีอุบายของ
ตนเอง และจุดประสงค์ คือ เพื่อละ ถ้าไม่เป็นการอบรมเจริญปัญญาเพื่อละ
ไม่มีทางที่คนนั้นจะถึงความสมบูรณ์ของวิปัสสนา เพราะว่าเขาจะติดอยู่ตรงสมณะ

ถ. ผมได้ฟังอาจารย์มาลินีพูดศัพท์เทคนิคธรรมหลายครั้ง สงสัย อยากจะ
ถามหลายครั้งแล้ว

ม. ต้องขอบคุณคุณธงชัยและคุณนีน่าด้วยที่บอกให้ดิฉันแชร์ความคิด
ออกมาให้ผู้ฟังบ้าง นี่เป็นครั้งแรกที่ดิฉันมากับคณะ ทั้ง ๆ ที่ตั้งทำมานานแล้ว
ดิฉันเป็นพุทธศาสนิกชนโดยกำเนิด และปฏิบัติธรรมมาตามธรรมเนียมในทำนองนี้
ดีใจที่ได้ฟังจากอาจารย์ เพราะอาจารย์พูดถึงปรมัตถธรรม และเห็นด้วยที่ว่า
เราเอาบาลีมาใช้ผิด ๆ คือ ภาษาผิดเพี้ยนไปได้ และดีใจที่ได้ฟังคำแปลที่ถูกต้อง
ตรงตามอรรถพยานะของพระธรรมที่แท้จริง และที่ต้องจดเพราะว่าดิฉันคงไม่ได้
สะสมความจำ คือ จิตรวดเร็วมากอย่างที่เรียนอาจารย์ว่า ฟังปั๊บ แวบไป ๆ ถ้าไม่
จดไว้ ลืมเลย และก็ผ่านไปอีก เพราะไม่ได้สะสม ไม่ได้เป็นไปเพื่อละ เพราะฉะนั้น
ก็ขออนุญาต

ที่จริงฟังแล้วไม่สงสัย คือ เห็นด้วย เห็นตาม และขอแสดงความชื่นชมอาจารย์ อาจารย์อธิบายได้เคลียร์มาก และมีเมตตาต่อผู้ถามด้วย

ดิฉันมีความเข้าใจเรื่องการปฏิบัติธรรมว่า คนไหนก็คนนั้น ใครจะช่วยใครไม่ได้ แต่การฟังธรรมนี้เป็นมงคล ๑ ใน ๓๔ ประการ ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ คบบัณฑิต ไม่คบคนพาล บูชาคนที่ควรบูชา และ ๑ ใน ๓๔ นั้น คือ ฟังธรรมตามกาล

เพราะฉะนั้น การฟังบ่อย ๆ และไม่มีที่ว่าคนนี้สูงกว่าฉัน ต่ำกว่าฉัน ทำให้ได้เนื้อธรรม และเกิดประโยชน์แก่ตัวเราเอง ปัญญา ก็จะสะสมขึ้นมาเอง ฟังใครก็ได้ ฟังเรื่องของสมณะก็ได้ ฟังเรื่องบุญกุศลก็ได้ ฟังเรื่องอะไรก็ได้ แล้วพิจารณาตาม และจะเกิดการละ คือ พระพุทธเจ้าสอนให้ละ แต่เรายังละไม่ได้เลย เหมือนลอยคออยู่ในน้ำและบอกว่า อยากแห้งเหมือนคนที่อยู่บนบก เรายังไม่ใช่พระอรหันต์ที่จะได้ขึ้นไปอยู่บนบกตัวแห้งแล้ว เรายังเปียกอยู่อย่างนี้ ยังเวียนว่ายอยู่อย่างนี้ จะให้อ่านอะไร บุญกุศลอะไรมายกเราขึ้นไปก็ไม่ได้ เราต้องขึ้นไปเอง ต้องขึ้นทีละน้อย ๆ เพราะเราจมลึกอยู่อย่างนี้ ตะเกียกตะกายขึ้นไปเองโดยการที่ฟังคนอื่น และมีผละขึ้นมา โดยการสะสมปัญญา

ขอเรียนว่าที่ดิฉันเล่าเรื่องไขอื้อ เพราะดิฉันอาจสะสมมาทางด้านดนตรี นาฏศิลป์ ศิลปะ และดิฉันสะสมความรู้ด้านนี้เพื่อสอน ทำให้คิดว่า จะต้องย้อนไปอ่านไขอื้ออีกครั้งว่า ธรรมที่ว่าค่อย ๆ ไป ที่ว่ามิจจาสมาธิกับสัมมาสมาธิ มิจจาทิฏฐิ สัมมาทิฏฐิ เขาเปรียบเป็นบุคคลาธิฐาน ปัญญาเหมือนแหงเจีย คือคือเปียกกาย และชั่วเจ็กคือสมาธิ มีอยู่ตอนหนึ่งที่ว่ามิตัวปลอมทั้ง ๓ ตัวเลย คือ แหงเจียก็ปลอม และมีฤทธิ์เหมือนกันทุกอย่าง ไม่มีใครแยกออกว่า เปียกกายปลอม หรือแหงเจียปลอม หรือสมาธิปลอม นอกจากพระพุทธองค์หรือธรรมที่แท้จริงนั่นเอง

ดิฉันยังนึกชมคนแต่งเรื่องไขอื้อว่า เอาพระธรรมทั้งหมดมาแสดงเป็นบุคคลาธิฐาน ทำให้คนที่ยังติดอยู่ในโลกอย่างเราที่ชอบดู ชอบฟัง จำอันนั้นได้ พร้อมกันนั้นก็สวิตช์กลับมาที่ธรรมได้ คนที่จะรู้ได้ คือ พระพุทธเจ้า แต่แหงเจียที่เป็นปัญญาจะไม่หลงทาง จะรู้เลยว่านี่ปีศาจ ปีศาจจะปลอมมาเป็นพระยูไล แหงเจีย

ก็รู้อย่างนี้เป็นต้น ฉันทใด ถ้าเราสะสมปัญญาอย่างนี้ ปัญญาจะบอกได้เองว่า อันนี้ถูก อันนี้ไม่ถูก แต่ถ้าเราไม่ได้สะสมปัญญาให้มามาก เราจะหลงติดไปตามปีศาจที่มาล่อลวงทั้งหลายทำนองนี้

เหิงชั่ว หรือ ๕ ยอด คือ ข่ายพระญาณในชั้น ๕ ของพระพุทธองค์ ซึ่งครอบปัญญาไว้ ทำให้ติดอยู่ในชั้น หนักรมากจนกระทั่งปัญญาหลุดออกมาไม่ได้ จะต้องมีการตั้งจิตที่ดี หรือตั้งใจที่จะหลุดพ้น ปัญญาจึงจะหลุดออกมาได้ แต่ตลอดทางกว่าจะถึง เหิงเจีย คือ ปัญญา ก็จะถูกปีศาจเล่นงานอย่างหนัก คือ พุดงาย ๆ ว่า เราอยู่ต้นทางและอยากจะไปอยู่ปลายทาง ทำไม่ไม่ให้เหิงเจียเหาะอุ้มพระถึงข้ามจ้งไปเสียเลย ดิฉันก็เข้าใจว่า ไม่ได้ จะต้องเดินทางไปเอง เหิงเจียเคยเหาะดีลังกา ๘๔,๐๐๐ โยชน์ ไปถึงไซที่ไปถามพระพุทธองค์หลายครั้ง แต่เหิงเจียก็อยู่ที่นั่นไม่ได้ ต้องย้อนกลับมาพาพรรคพวกเดินทางฝ่าทางทुरกันดารไป ฉันทใดก็เหมือนพวกเราแต่ละคนก็มีเหิงเจีย มีพระถึงข้ามจ้ง อยู่ในตัวทั้งนั้นเลย เรากำลังเดินทาง เราจะให้อาจารย์ก็ดี หรืออธิภุทธิอะไรก็ดี มายกเราไปถึงไซที่ไม่ได้ คงจะต้องสะสมไป และให้โอกาสเหิงเจียฆ่าปีศาจไปตามทาง จนกว่าจะถึงความหลุดพ้นที่แท้จริง คือ ละให้ได้หมดนั่นเอง

ส. ขอบคุณคุณมาลินีที่ทำให้ดิฉันได้รู้จักเหิงเจียฉบับกระเป๋ เพราะว่าเป็นคนที่จำเรื่องยาว ๆ ไม่ได้ รามเกียรติ์ก็จำได้ ๒ – ๓ ตัว อิเหนาก็จำได้ ๒ – ๓ ตัว ไม่ว่าอะไรก็ตาม ปลายทุ่ง นางอะไรเป็นต้นมะเขือ ก็จำได้นิด ๆ หน่อย ๆ แต่ก็ยังดีที่ทราบว่า มีเหิงเจียปลอม มีเหิงเจียจริง และมีตือโป๊ยก่าย ซึ่งตอนเป็นเด็กก็เห็นเป็นรูปหมูตะกละ ก็ยังดีที่ได้รู้จัก ๒ – ๓ ตัว

ผู้ฟัง คุณมาลินีทำให้เราหายเหงา ตอนนั่งรถเบื่อ ๆ ก็เล่าได้ยาวทีเดียว เห็นว่าเป็นลูกหลานหลวงประดิษฐ์ไพเราะ ทั้ง ๒ ท่าน แต่ว่าอมฤมิ โดยเฉพาะคุณมธุรส ไม่ยอมวิจารณ์เลย

ถ. ยังมีความสับสนอยู่เกี่ยวกับเรื่องอารมณ์ ทราบว่า เจตสิก คือ สภาพธรรมที่เกิดพร้อมกับจิต ดับพร้อมกับจิต เกิดที่เดียวกับจิต และรู้อารมณ์

เดียวกับจิต และอารมณ์ก็มีทั้งอารมณ์ภายนอกและอารมณ์ภายใน เรียนถามว่า อารมณ์คืออะไร และมีความสัมพันธ์กับจิตเจตสิกอย่างไร

ส. อารมณ์ คือ สิ่งที่ถูกจิตรู้ เพราะว่าจิตเป็นสภาพรู้ก็ต้องมีสิ่งที่จิตรู้ด้วย เพราะฉะนั้น จิตกับอารมณ์ต้องคู่กัน จะบอกว่า มีจิต โดยไม่มีอารมณ์ไม่ได้ หรือ จะกล่าวว่า มีแต่อารมณ์โดยไม่มีจิตที่รู้อารมณ์นั้นก็ไม่ได้ แต่ธรรมไม่ใช่เรารู้แค่ คำจำกัดความ เราต้องคิดต่อไปอีก เช่น ขณะที่นั่งนอนหลับสนิท มีจิตไหม

ถ. คิดว่า มี

ส. มีแน่ ๆ เพราะเราไม่ใช่คนตาย นี่คือความต่างกันของคนเป็นกับคนตาย และกำลังนอนหลับสนิท เมื่อมีจิตแล้ว จิตรู้อารมณ์ด้วยหรือเปล่าในขณะนั้น

ถ. ตอบไม่ได้ น่าจะมี

ส. การศึกษาธรรม คำใดที่พระผู้มีพระภาคตรัส คำนั้นไม่เปลี่ยน ไม่เป็นสอง คือ ไม่เป็นอย่างอื่น ถ้ากล่าวว่า จิตเป็นสภาพที่เป็นนามธรรม เป็นธาตุรู้ เป็นอาการรู้ เป็นลักษณะรู้ ที่ใช้คำว่า นามธรรม หมายความว่าไม่ใช่รูปด้วยประการใด ๆ ทั้งสิ้น เป็นธาตุอีกชนิดหนึ่งซึ่งต่างจากรูปโดยสิ้นเชิง และนามธาตุที่เกิดขึ้นนั้นต้องเป็นสภาพรู้ นามธาตุมี ๒ อย่าง คือ จิต เป็นสภาพรู้ และเจตสิก เป็นสภาพรู้ที่เกิดร่วมกับจิต แต่เจตสิกมีถึง ๕๒ ประเภท เพราะฉะนั้น เจตสิกแต่ละชนิดก็มีลักษณะ มีกิจการงานเฉพาะ ๆ ของกิจนั้น ๆ ตายตัว

เพราะฉะนั้น เพื่อที่จะให้คนที่ฟังพระธรรมมีความเข้าใจตรง เพียงตรง แน่นนอน ไม่เปลี่ยนแปลง เพราะว่าคำใดที่พระผู้มีพระภาคตรัส คำนั้นไม่เป็นสอง ขอลถามว่า ขณะที่นั่งนอนหลับสนิท มีจิตไหม

ถ. มี

ส. จิตในขณะนั้นรู้อารมณ์ไหม คือ ต้องเป็นความคิด ความมั่นใจของเราเอง จิตเกิดขึ้นขณะใดต้องรู้อารมณ์ขณะนั้น เพียงแต่ว่าขณะที่นั่งนอนหลับสนิท อารมณ์ของจิตขณะที่นั่งนอนหลับไม่ปรากฏ เพราะว่าไม่ใช่อารมณ์ของโลกนี้

ที่เราบอกว่า เราอยู่ในโลกนี้ เราล่าวเมื่อเราตื่นขึ้นและเห็นโลกนี้ แต่ตอนที่นอนหลับสนิทเราจะไม่รู้อะไรทั้งสิ้น เราอนหลับอยู่ที่ไหนก็ไม่รู้ จะโลกนี้หรือโลกอื่นก็ไม่รู้ จะอยู่บนเตียงที่เมืองโครักขปุร หรือจะอยู่เมืองสาวัตถี หรือจะอยู่ที่ไหนก็ไม่รู้ทั้งสิ้น นั่นคือจิตที่เกิดดับทำวัตรกิจ ดำรงภพชาติ โดยที่ยังไม่รู้อารมณ์ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

เพราะฉะนั้น เราแบ่งจิตออกเป็น ๒ พวกใหญ่ ๆ คือ จิตที่ไม่ใช่วิถิจิต กับ จิตที่เป็นวิถิจิต เพียงแค่นี้ อย่าเพิ่งพอใจที่เราารู้แล้ว เราจะต้องเข้าใจว่า วิถิจิตคืออะไร ทำไมเรียกว่า วิถิจิต ทำไมจิตเป็นวิถิ ทำไมจิตไม่ใช่วิถิ

ที่ใช้คำว่า วิถิจิต หมายความว่าจิตที่เกิดขึ้นรู้อารมณ์อื่นซึ่งไม่ใช่อารมณ์ของภวังค์ โดยอาศัยทางตาเห็น หรือทางหูได้ยิน ทางจมูกได้กลิ่น ทางลิ้นลิ้มรส ทางกายรู้สิ่งที่กระทบสัมผัส ทางใจคิดนึก นี่เป็นวิถิจิต หมายความว่าก่อนที่จะเป็นวิถิจิต จิตเป็นภวังค์ ดำรงภพชาติ ซึ่งภวังคจิตเกิดต่อจากปฏิสนธิจิตทันที

ปฏิสนธิจิต คือ จิตขณะแรกที่เกิดในโลกนี้เพียงขณะเดียวนั้น เป็นจิตที่ทำกิจสืบต่อจากจุติจิตของชาติก่อน เมื่อจุติจิตของชาติก่อนดับ จิตอื่นจะเกิดต่อไม่ได้ นอกจากปฏิสนธิจิต

นี่เป็นเหตุที่ทำให้เราเข้าใจโดยการศึกษาพระพุทธศาสนาว่า เมื่อตายแล้วเกิดทันที เพราะว่ามีระหว่างคันฺธเลย ทันทีที่จุติจิตของชาติก่อนดับ ปฏิสนธิจิตของชาตินี้ก็เกิด และเมื่อปฏิสนธิจิตของชาตินี้ดับ จิตขณะต่อไปก็เป็นภวังค์ เพราะว่าการที่ปฏิสนธิจิตจะเกิดได้ต้องมีกรรมหนึ่งเป็นกัมมปัจจัย ทำให้ปฏิสนธิจิตเกิดชั่วขณะเดียวและดับไป แต่กรรมที่เราทำมาแล้วซึ่งเป็นปัจจัยให้ปฏิสนธิจิตเกิด ไม่ใช่เพียงทำให้ปฏิสนธิจิตเกิดขึ้นขณะเดียว แต่ยังทำให้เมื่อปฏิสนธิจิตดับไปแล้ว กรรมนั้นก็ทำให้จิตขณะต่อไปเกิดทำวัตรกิจ ดำรงภพชาติ เกิดดับสืบต่อจนกว่าจะถึงจุติ

นี่เป็นเหตุที่เราตายไม่ได้ เรายังไม่ตาย เพราะว่าการกรรมของเรายังไม่หมด แต่ระหว่างที่เรายังมีชีวิตอยู่ กรรมอื่นก็มีโอกาสจะให้ผลด้วย ไม่ใช่กรรมเดียวกับที่

ทำให้เราเกิดในโลกนี้เท่านั้น เพราะฉะนั้น บางวันเราก็สุข บางวันเราก็ทุกข์ เพราะเห็นสิ่งที่ดีบ้าง ไม่ดีบ้าง ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และก็นึกคิดไปต่าง ๆ

เพราะฉะนั้น วิถีจิตก็คือขณะใดก็ตามที่ไม่ใช่ภวังคจิต ไม่ใช่ปฏิสนธิจิต ไม่ใช่จุติจิต เป็นวิถีจิตทั้งหมด เพราะว่าอาศัยทางหนึ่งทางใดเกิดขึ้นเป็นวิถีสืบต่อกัน เพื่อที่จะรู้อารมณ์นั้น ไม่ใช่เพียงจิตขณะเดียว แต่ต้องเป็นจิตหลายขณะ ซึ่งล้วนเป็นวิถีจิตที่จะรู้อารมณ์ที่กระทบทางตาเป็นวาระหนึ่ง กระทบทางหูก็อีกวาระหนึ่ง เป็นวิถีจิตสืบต่อกันหลายขณะ

ถ. คำว่า อารมณ์ คืออะไร

ส. คือ สิ่งที่จิตรู้

ถ. และเจตสิกกับอารมณ์

ส. จิตเป็นสภาพที่เป็นใหญ่ เป็นประธานในการรู้ จิตไม่รู้สีกขหรือทุกข์ จิตไม่ได้จำอะไร จิตไม่ใช่ปัญญา จิตไม่ใช่ความเพียร จิตไม่ใช่ความโลภ จิตไม่ใช่ความหลง

สภาพโลก โกรธ หลง ไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง ลักษณะของเมตตา ลักษณะของกรุณา ลักษณะของวิชยา ลักษณะของความตระหนี่ พวกนี้เป็นเจตสิกแต่ละชนิด ซึ่งทั้งหมดแล้วมีเจตสิก ๕๒ ประเภท แต่เจตสิกเหล่านี้ เช่น ความโลภ ความโกรธ พวกนี้เกิดลอย ๆ ไม่ได้ ต้องเกิดกับจิต เพราะฉะนั้น จิตเป็นมโนทริย เป็นใหญ่ เป็นประธานในการรู้แจ้งอารมณ์ โดยไม่ได้ทำหน้าที่ของเจตสิกหนึ่งเจตสิกใดทั้งสิ้น จิตเป็นเพียงสภาพรู้ เป็นใหญ่ในการรู้ และรู้แจ้งในอารมณ์ที่ปรากฏ

อย่างทางตา เราเห็นเพชรแท้กับเพชรเทียม เราเห็นหยก กับเราเห็นหิน ทำไมสามารถบอกได้ว่าต่างกัน ก็เพราะว่าจิตเป็นสภาพที่รู้แจ้งในลักษณะ คือเห็นตลอด เห็นชัดเจน ถ้าเป็นจิตที่เห็นสิ่งที่ปรากฏทางตา สิ่งที่ปรากฏทางตาเป็นอารมณ์ของจิตเห็น และจิตเห็นแจ้งในอารมณ์นั้น ส่วนเจตสิกอื่น ๆ ที่เกิดพร้อมกัน ก็ทำหน้าที่ของเจตสิกนั้น ๆ พร้อม ๆ กับจิตที่เกิดขึ้น เกิดขึ้นพร้อมกัน รู้อารมณ์เดียวกัน

อย่างผัสสเจตสิก เป็นสภาพที่กระทบอารมณ์ เวลาที่เรานอนหลับ จิตในขณะนั้นเป็นภวังคจิต อารมณ์ของภวังคจิตสืบต่อมาจากจิตใกล้จุติของชาติก่อน เมื่อข้ามภพข้ามชาติ อารมณ์นั้นจึงไม่ปรากฏ เพราะว่าเราไม่ใช่คนเก่าก่อนที่เราจะตาย เราเป็นคนใหม่แล้ว เพราะฉะนั้น เมื่ออารมณ์ของภวังคจิตสืบต่อมาจากจิตใกล้จุติของชาติก่อน เมื่อมาเป็นอารมณ์ของภวังคจิตในชาตินี้ ข้ามภพข้ามชาติมาแล้ว อารมณ์นั้นจึงไม่ปรากฏ

อารมณ์ของชาติก่อนทั้งหมดไม่มาปรากฏเลย แต่เป็นอารมณ์เดียว คือ อารมณ์ใกล้จุติของชาติก่อน แล้วแต่ว่าจะเป็นอารมณ์อะไร เช่น ความตายอาจจะเกิดในขณะนี้ก็ได้ และขณะนี้ตากก็เห็น หูก็ได้ยิน ใจก็คิดนึก เพราะฉะนั้น คนที่จะตายแล้วแต่ว่าเขาจะมีสิ่งที่ปรากฏทางตาเป็นอารมณ์ หรือมีเสียงเป็นอารมณ์ หรือมีเรื่องที่คิดนึกเป็นอารมณ์ และเมื่อจุติจิตดับ ปฏิสนธิจิตจะมีอารมณ์เดียวกับจิตใกล้จุติ ซึ่งไม่มีใครบอกได้ แต่ถ้าเป็นชาติก่อนบอกได้ เช่น เราจะตายเดี๋ยวนี้เราบอกได้ว่า เราเห็นอะไร ได้ยินอะไร เพราะว่าป็นเรื่องราวของชาติก่อน

อย่างเวลาที่เราเห็น ผัสสเจตสิกจะต้องกระทบสิ่งที่ปรากฏทางตา เวลาที่ได้ยิน ผัสสเจตสิกกระทบเสียง เพราะฉะนั้น จิตรู้อารมณ์เดียวกับผัสสเจตสิก คือ ผัสสเจตสิกกระทบอารมณ์ใด จิตรู้อารมณ์เดียวกับผัสสเจตสิก พร้อมกันเลย ไม่ใช่ว่า ผัสสเจตสิกไปกระทบก่อน และจิตมารู้อารมณ์นั้นทีหลัง เจตสิกทุกดวงที่เกิดร่วมกับจิตดับพร้อมจิต ทันทีที่กระทบอารมณ์ เวทนา ความรู้สึกในอารมณ์ต้องเกิด แล้วแต่ว่าจะเป็นโสมนัส หรือโทมนัส หรือสุข หรือทุกข์ หรือจะเป็นอทุกขมสุข คือ เฉย ๆ แต่ในขณะที่กำลังเห็น ต้องเป็นอุเบกขาเวทนา ยังไม่ทันจะรัก ยังไม่ทันจะดีใจหรือเสียใจเลย เพียงเห็นเท่านั้นเอง นิดเดียวเอง

๒๐๐๙

สนทนาธรรมที่โรงแรมโบบินน่า เมืองโครักขปุรี

วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๓๓

ถ. นั่นคือสติเกิด

สุ. ยัง นี่เรากำลังพูดถึงเรื่องกิจต่าง ๆ ของเจตสิกที่เกิดกับจิต จะแยกให้เห็นความต่างกันของจิตกับเจตสิก

ผัสสเจตสิกรู้อารมณ์โดยกระทบ ถ้าเขาไม่รู้ เขาก็กระทบไม่ได้ แต่ที่รู้ เขารู้เพียงกระทบเท่านั้นเอง รู้มากกว่านั้นก็ไม่ได้ นั่นเป็นหน้าที่ของผัสสะ ทันทิที่ผัสสเจตสิกเกิดกระทบ เวทนาที่เกิดพร้อมกันก็รู้อารมณ์ มีความรู้สึกในอารมณ์ที่ผัสสะกระทบ และจิตก็รู้อารมณ์นั้น แต่เวทนาเป็นสภาพรู้สึก อย่างอื่นจะรู้สึกไม่ได้ นอกจากเวทนาเจตสิก เพราะฉะนั้น ที่เราดีใจ คือ เวทนาเจตสิก ที่เราเสียใจ ก็คือเวทนาเจตสิก ที่เราเฉย ๆ ก็คือเวทนาเจตสิก

สัญญาเจตสิกเกิดพร้อมกับเจตสิกอื่นและจิตทุกดวง มีหน้าที่จำอารมณ์ทุกอย่างที่ปรากฏ นอกจากนั้นก็มีเจตสิกอื่น ๆ ซึ่งเกิดร่วมกันและทำหน้าที่ของตัว เช่น โลภะชอบในอารมณ์ที่จิตรู้ ถ้าจิตไม่เห็น จะชอบในสิ่งที่ไม่เห็นนั้นก็ไม่ได้ ถ้าจิตไม่ได้ยิน จะชอบในเสียงที่ไม่ได้ยินก็ไม่ได้ แม้โลภะก็ต้องเกิดกับจิต แต่จิตเป็นสภาพที่เป็นมโนทริย เป็นสภาพที่เป็นใหญ่เฉพาะในการรู้อย่างเดียว ส่วนเจตสิกที่เกิดร่วมกันก็ทำกิจหน้าที่ของเจตสิกนั้น ๆ ต่าง ๆ กันไป

ถ. และอารมณ์ที่ปรุงแต่งภายใน คือ ความคิดนึก

สุ. ไม่ใช่ เราฟังความหมายที่เราเคยได้ยินได้ฟังมาจากที่อื่นทั้งหมดเลย เขาเป็นว่าจิตเกิดขณะใด รู้อารมณ์ขณะนั้น ทางตา จิตเห็นสิ่งที่ปรากฏทางตา เราจะเรียกว่าอะไรหรือไม่เรียกว่าอะไรเลยในขณะนี้ สิ่งนั้นก็ใช่อารมณ์ของจิตเห็นทางหูเป็นจิตที่ได้ยิน เพราะฉะนั้น เสียงเป็นอารมณ์ของจิตได้ยิน ทางจมูก กลิ่นเป็นอารมณ์ของจิตที่ได้กลิ่น ทางลิ้น รสต่าง ๆ เป็นอารมณ์ของจิตที่ลิ้มรส ขณะที่บอกว่า

เค็ม ก็เพราะจิตลิ้มรสเค็ม ขณะที่บอกว่าหวาน จิตลิ้มรสหวาน ไม่ใช่เรา เป็นจิตที่สามารถจะลิ้มรสหวาน หรือรสเปรี้ยว รสเผ็ดก็แล้วแต่ ทางกายที่กระทบสัมผัส รู้สึกว่าอ่อนหรือแข็ง เป็นสุขหรือเป็นทุกข์ นั้นเป็นเวทนา แต่สภาพของจิต คือ กำลังรู้อารมณ์ที่อ่อนหรือแข็ง หรือ เย็นหรือร้อน หรือ ตึงหรือไหวทางกาย ส่วนทางใจ มโนทวารวิถีจิตรับรู้อารมณ์ได้ทุกอย่าง เพราะฉะนั้น เขารู้อารมณ์ต่อจากทางตาที่เห็น ต่อจากทางหูที่ได้ยิน นอกจากนั้นแล้วเขายังคิดนึกด้วย ขณะที่เรากำลังคิดนึก เป็นเรื่องราวต่าง ๆ เช่น โครักขปุร ขณะนั้นเป็นจิตทางมโนทวารซึ่งกำลังมีคำ หรือบัญญัติเป็นอารมณ์ ไม่ใช่มีปรมาตถเป็นอารมณ์

ก่อนที่คุณมธุรสจะมาเมืองนี้ ไม่มีคำว่า โครักขปุร ใช้ใหม่ ที่คุณมธุรสจะคิด ในใจว่า โครักขปุร ต้องได้ยินคำนี้แล้ว และก็จำเสียงของคำนี้ด้วย เพราะฉะนั้น ในขณะที่คิดนึกเป็นคำต่าง ๆ เพราะสัญญาเจตสิกจำเสียง และขณะนั้นจิตนึกถึงเสียง จึงเป็นเรื่องราวต่าง ๆ ไม่ว่าจะคิดอะไรทั้งหมดที่เป็นเรื่อง ขณะนั้นต้องเป็นความ จำเสียง ทุกอย่างเป็นอารมณ์ของจิตได้หมด

ปรมาตถธรรมมี ๔ จิต ๑ เจตสิก ๑ รูป ๑ นิพพาน ๑ และสภาพที่ไม่ใช่ ปรมาตถธรรม คือ บัญญัติ เรื่องราวต่าง ๆ จิตสามารถจะรู้อารมณ์ได้ทุกอย่าง เพราะฉะนั้น จิตรู้รูปก็ได้ รู้เจตสิกก็ได้ รู้จิตก็ได้ รู้นิพพานก็ได้ รู้สมมติบัญญัติก็ได้

ถ. ทางโลกอีก ที่บอกว่า คนนี้อารมณ์ร้ายจริง อารมณ์นี้คือตัวธรรมอะไร

ส. คิดดู มีจิต มีเจตสิก มีรูป มีนิพพาน เพราะฉะนั้น จะเป็นอะไร

ถ. อารมณ์ร้ายก็ต้องเป็นเจตสิก

ส. เป็นเจตสิกที่เกิดกับอกุศลจิต

ถ. อย่างนั้นอารมณ์ทางโลก ก็ผิดกับทางธรรม

ส. ไม่ได้ ใช้ไม่ได้ คือ ภาษาไทยเราบอกว่าวันนี้อารมณ์ดี หมายความว่า วันนั้นจิตเห็นสิ่งที่ดี ได้ยินเสียงที่ดี ได้กลิ่นที่ดี ลิ้มรสที่ดี ทุกอย่างเป็นอารมณ์ดี แต่คนไทยเราใช้คำทำย คือ อารมณ์ดี แต่ความจริงแล้วต้องเป็นจิตรู้อารมณ์ที่ดี

ถ. ที่อาจารย์พูดถึงความนึกคิด ที่มีสัญญา ...

ส. ถ้าคิดเป็นเรื่อง คือ สัญญาจำเสียง แต่ถ้าไม่คิดเป็นเรื่อง เราก็จำสี
จากรูปร่าง จารส และคิดถึงได้เหมือนกัน

ถ. มีสัญญาแล้วจะเกิดการปรุงแต่งไป ทำให้เกิดเป็นโลภะ โทสะ โมหะ

ส. กุศล อกุศลจิต

ถ. ทั้งหมดนี้ไม่ว่าจะเป็นกุศลหรืออกุศลก็ตาม ก็เป็นอนัตตา

ส. ธรรมทั้งหมด ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา ไม่เว้นเลย

ถ. บางทีคิดนึกไป เพลิดเพลินไป ทำอย่างไรจึงจะเจริญสติให้ ...

ส. เลิกใช้คำว่า ทำอย่างไรจึงจะเจริญ เมื่อศึกษาเข้าใจธรรมขึ้น
ก็เป็นสังขารขันธ์ที่จะปรุงแต่งให้สติระลึกตามที่ได้ฟัง และตามที่ได้เข้าใจแล้ว
อย่างมาก ๆ ถ้าฟังนิดหน่อย และเราก็คุ้นเคยกับอวิชชามาตั้งแต่เกิด จะให้สติปฏิฐาน
เกิดบ่อย ๆ ก็เป็นไปได้ไม่ได้ พยายามจะทำก็ไม่ได้ ต้องรู้เหตุว่า ถ้ามีความเข้าใจ
ในเรื่องนามธรรมและรูปธรรม มีการฟัง มีความเข้าใจเพิ่มขึ้น สังขารขันธ์ก็จะปรุงแต่ง
ให้สติปฏิฐานเกิดระลึก

ถ. ขณะที่เป็นเรื่องราวอยู่ จะเจริญอย่างไร

ส. ไม่ใช่เจริญอย่างไร ให้รู้ว่าคิดนึกก็เป็นนามธรรมชนิดหนึ่ง รู้ตั้งแต่
เดี๋ยวนี้เลยว่า กำลังคิดนึกเป็นนามธรรม ไม่ใช่เรา และรู้อย่างนี้บ่อย ๆ สติก็จะระลึก
ได้ว่า ขณะที่กำลังคิดเป็นสภาพคิด สภาพคิดนั้นมีจริง ๆ ไม่ใช่เรา เป็นแต่เพียง
สภาพธรรมที่คิด

ถ. ที่อาจารย์บอกว่าเวลาที่เรานอนหลับสนิท จิตตอนนั้นเป็นภวังคจิต
ลักษณะของภวังคจิตเป็นอย่างไร

ส. ภวังคจิต คือ ขณะหลับสนิท

ถ. ภวังคจิตของแต่ละคนก็ไม่เหมือนกัน

ส. ภวังคจิตเป็นจิตที่ทำกิจภวังค์ ขณะกำลังเห็น จิตทำทัสสนกิจ คือ
จิตทุกขณะเรามีกิจการงานหน้าที่ เกิดมาเพื่อทำกิจและกัณฑ์ อย่างจิตเห็นจะทำกิจอื่น
ไม่ได้เลยนอกจากเห็น จิตได้ยินก็ทำกิจอื่นไม่ได้ นอกจากได้ยิน จิตทุกขณะมีกิจหน้าที่

อย่างปฏิสนธิจิต จิตขณะแรกที่เกิดทำกิจสืบต่อจากชาติก่อน และเมื่อเป็นภวังคจิต ก็หมายความว่าดำรงภพชาติความเป็นบุคคลนี้ ยังตายไม่ได้

ถ. ตอนหลับเป็นภวังค์ ก็เหมือนกับ ...

ส. เป็นจิตที่เกิดดับดำรงภพชาติอยู่

ถ. โดยที่ไม่รู้อารมณ์อื่น คือ เหมือนกับนิ่งเฉย ๆ อยู่ เหมือนเครื่องที่เรา pause อยู่ ใ้หรือเปล่า

ส. ไม่ต้องไปเปรียบกับอะไรเลย ธรรมคือธรรม จิตเกิดแล้วดับ จิตเกิดแล้วไม่ดับ ไม่มี แม้แต่ภวังคจิตก็ต้องเกิดดับ และภวังคจิตมีอารมณ์เหมือนปฏิสนธิจิต ปฏิสนธิจิตมีอารมณ์เดียวกับจิตใกล้จะจุติของชาติก่อน เพราะฉะนั้น ไม่มีทางที่อารมณ์ของภวังคจิตจะปรากฏ เพราะว่าข้ามภพข้ามชาติ เรารู้ได้แต่เพียงว่า หลับสนิทคืออย่างนั้น คือ ไม่รู้อะไรเลย นั่นคือหลับสนิท ขณะที่หลับสนิท เราเรียกว่า หลับสนิท แต่ความจริง คือ ภวังคจิตเกิดขึ้นทำภวังคกิจ ดำรงภพชาติ จนกว่าวิถิจิต ทางหนึ่งทางใดจะเกิดขึ้น

ถ. ลักษณะภวังคจิตของแต่ละคน ...

ส. คือ จิตที่เกิดขึ้นทำกิจภวังค์ เหมือนกับปฏิสนธิจิตของทุกคนเกิดขึ้น ทำปฏิสนธิจิต นี่เรากำลังพูดถึงเรื่องกิจของจิต แต่เรายังไม่ได้จำแนกว่า ปฏิสนธิจิต มีถึง ๑๙ ประเภท และปฏิสนธิจิตของใครเป็นอะไรใน ๑๙ อย่าง

ถ. ภวังคจิตนี่คือกิจของจิตหรือ

ส. เหมือนปฏิสนธิจิต ก็คือปฏิสนธิกิจ บางครั้งเราจะเรียกจิตตามกิจหน้าที่ที่เขาทำ บางครั้งอาจจะเรียกตามอารมณ์ อย่างโลกุตตรจิต เราเรียกตามอารมณ์ เพราะว่ามีนิพพานเป็นอารมณ์ จึงเป็นโลกุตตรจิต

ถ. เวลาที่เราฝัน เรานอนอยู่เฉย ๆ แต่เราก็กฝันไป อันนี้จิตเรา ...

ส. รู้อารมณ์ทางมนทวาร ไม่ใช่ภวังคจิต

ถ. รู้อารมณ์ทางมนทวาร แต่ในความฝันบางครั้งเราไม่เคยเห็นมาก่อนเลย และเราไปฝันถึงสิ่งนั้น สิ่งนั้นมาจากไหน

ส. จำ ความจำของเรา ทุกอย่างที่เราเห็น ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

ถ. สมมติว่าเราไม่เคยเห็นในชาตินี้

ส. ไม่มีทาง เพราะว่าสิ่งที่เราเห็น คือ สิ่งที่ปรากฏทางตา และเรานึกเอา เป็นเรื่องเป็นราวจากสิ่งที่ปรากฏ สิ่งที่ปรากฏทางตาก็อภภักชีชาติเหมือนกันหมด คือ เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏ ส่วนเรื่องราวเรานึกนึกออกมาจากสิ่งที่ปรากฏ

ถ. สมมติว่าเราฝันถึงสถานที่ที่เราไม่เคยไปมาก่อน ตัวนี้จะมาจากไหน

ส. อย่างไรก็ตาม คือ การคิดนึกหลังจากเห็น จะก่อนหรือหลัง เคยหรือ ไม่เคยก็แล้วแต่ ให้ทราบว่า ต้องมีการคิดนึกหลังจากที่เห็น

ถ. บางครั้งอยู่ ๆ ฝันถึงสิ่งนี้ และเมื่อตื่นเราก็มารู้จัก

ส. ก็ไม่เป็นไร ให้เป็นเรื่องของการคิดนึก เป็นเรื่องของการละ เพราะว่า เรื่องล่อ มีมากเหลือเกิน เรื่องที่จะให้เราติด ทำไมอย่างนี้เป็นอย่างนั้น ทำไมอย่างนั้น เป็นอย่างนี้ ความจริงแล้วเป็นเรื่องของการสะสม บางคนสะสมสมาธิ บางคน สะสมฌานตั้งแต่ชาติก่อน ๆ บางคนอาจจะเคยเหาะได้ สะสมอภิฌานอะไรมา และขณะนี้หลงเหลือเศษเล็ก ๆ น้อย ๆ นิด ๆ หน่อย ๆ ซึ่งเราไม่ควรสนใจ ข้อสำคัญที่สุด คือ การละ ต้องมาถึงจุดที่เราจะละ หรือเราจะติด อะไรรู้ตามที่ละ เป็นเรื่องติด ให้รู้ว่าเราถูกล่อ จะฝันแม่นสักเท่าไรไม่สำคัญ ขณะนี้สภาพธรรมกำลัง ปรากฏทางตา ไม่ใช่เรา ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน

โจนาธาน ที่นั่งฟังอาจารย์อธิบายเรื่องธรรม ก็เข้าใจบ้าง และเห็น ความสำคัญของการมีสติเกิดขึ้น แต่เวลาลุกขึ้นไปทานข้าว ลืมไปแล้ว เรื่อง ความสำคัญคือสติไม่เกิดขึ้นเลย อาจจะเป็นเพราะว่าสติยังไม่เจริญพอ ใช่ไหม

ส. คุณโจนาธานมีวิชามาก หรือมีวิชามาก

จ. มีวิชามาก

ส. ก็เป็นของธรรมดาที่วิชาเกิดบ่อย เพราะฉะนั้น เราจึงต้องสะสมวิชา และกุศลธรรมทั้งหมด เพื่อที่จะได้เกิดบ่อยกว่าอกุศล

จ. หมายความว่า เหตุที่ทำให้สติเกิดขึ้นเพราะการฟัง ...

ส. ไม่จำเป็น ขณะนี้แม้สติจะไม่เกิด แต่ความเข้าใจธรรมสำคัญมาก ที่จะให้สติเกิดเมื่อไรก็ได้ เพราะฉะนั้น ไม่มีการหวังรอคอยว่า เราต้องมาฟังธรรม เราต้องรีบมาฟังกันเพื่อสติจะได้เกิด ไม่ใช่อย่างนั้น

จ. แต่ปรากฏว่า นั่งฟัง มีสติเกิดบ้าง ไม่นั่งฟังก็ไม่ค่อยเกิด

ส. อย่าลืม เครื่องล่อมาอีกแล้ว เขาจะล่อให้คุณใจนาธานเดินมาฟังธรรม เพื่อหวังว่าสติจะเกิด แต่จะเป็นอย่างนั้นไม่ได้ เป็นเรื่องละเอียดจริงๆ ยิ่งเจริญสติปัฏฐาน ยิ่งต้องรู้เรื่องละเอียด และยิ่งเจริญสติปัฏฐานไป ต้องรู้ว่าโลภะเข้ามาเมื่อไร

เป็นปกติจริงๆ ที่ว่า ปัญญาเท่านั้นที่จะทำให้ไม่สนใจเรื่องสติที่นี้ สติที่โน่น สติที่นั่น แต่เมื่อสติเกิด คือ ค่อยๆ เข้าใจลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

ถ. ระหว่างฟังธรรมอาจารย์ เกิดสติหรือเปล่า

ส. จิตเป็นกุศลหรือเปล่า

ถ. เป็น

ส. เวลาเสียงดังก็อกแกกในครัว จิตเป็นกุศลหรือเปล่า

ถ. ไม่เป็น

ส. ก็สามารถจะรู้ได้

ถ. อาจารย์สอนเราเมื่อกี้ว่า สติต้องมีทาน ศีล ภาวนา อยากทราบว่า ในขณะที่เราฟังธรรม เราเกิดสติในข้อทาน หรือศีล หรือภาวนา

ส. สงเคราะห์ในข้อภาวนา เพราะถ้าไม่มีปัญญา เจริญภาวนาไม่ได้ เพราะฉะนั้น ต้องมีปัญญา ความเข้าใจถูกต้อง และขั้นภาวนาจึงจะเกิดได้

ถ. ย้อนไปทางโลกอีกแล้ว ถ้าเราฟังอาจารย์สอนวิชาการอะไรก็ตาม ก็ตั้งใจฟัง อย่างนี้เกิดสติหรือเปล่า

ส. ขณะนั้นเป็นกุศลหรือเป็นอกุศล

ถ. คงจะไม่เป็นอกุศล

ส. เป็นทานหรือเปล่าขณะนั้น

ถ. ไม่เป็น

ส. เป็นศีลหรือเปล่า

ถ. ไม่เป็น

ส. เป็นภาวนาหรือเปล่า

ถ. ไม่เป็น

ส. ก็ต้องเป็นอกุศล

ถ. แต่ก็เป็นทางที่ดีนี่ ทางโลก หมายความว่าเราก็ได้ปริญญา

ส. เราชอบใช้ไหม เราติดใช้ไหม กุศลหรืออกุศล

ถ. โลก อย่างนั้นทุกคนในโลกนี้ก็โลกกันหมด

ส. แน่นอน เรารู้ธรรมตามความเป็นจริง ถ้าโลกะก็ต้องเป็นโลกะ เราจะบอกว่าโลกะเป็นอโลกะไม่ได้ เมื่อเป็นอโลกะเราก็ต้องบอกว่านี่คืออโลกะ จะบอกว่าโลกะเป็นโลกะไม่ได้ ธรรมคือความตรง

ถ. ความแตกต่างก็คือตัวเนื้อหา

ส. โลกะทั้งนั้น

ถ. ทางธรรมก็ถือเป็นโลกะเหมือนกันได้ไหม

ส. ธรรมเป็นอย่างไรก็เป็นอย่างนั้น เราต้องเข้าใจให้ถูกต้อง ไม่ใช่แล้วแต่ใครจะถือเอาตามใจชอบ ไม่ใช่ เราเกิดมาเรามีวิชา ความไม่รู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ทุกวันตั้งแต่เกิด และเรายังติดพอใจในทุกสิ่งทุกอย่าง และเรายังยึดถือว่าเป็นเรา ของเรา

เพราะฉะนั้น เราเต็มไปด้วยวิชาและโลกะ ไม่ว่าเราจะคิดก็เพราะวิชา และโลกะทำให้คิดไปอย่างนั้น ๆ

ถ. ถ้าเราฟังธรรมเพื่อตัวเรา ก็ไม่ใช่กุศลแล้ว

ส. เพื่อเข้าใจสภาพธรรม เพื่อปัญญารู้ธรรม

ถ. ถ้าฟังเพื่อที่จะขึ้นสวรรค์ นั้นไม่เป็นกุศล ไปฟังเทศน์ นั่งหลับไปบ้าง เพื่ออยากจะไปสวรรค์ ไม่เป็นกุศล

ส. ต้องตรง จิตเป็นโลกะก็เป็นโลกะ จิตเป็นอกุศลก็ต้องเป็นอกุศล

ถ. บุคคลที่เจริญสติปัฏฐานนั้น ไม่เคยมีปรมาตมเป็นอารมณ์เลยใช่ไหม

สุ. พูดอย่างนี้ไม่ได้เลย ก่อนจะถึงปรมาตมธรรมเป็นอารมณ์ของสติปัฏฐาน ถ้าไม่มีความรู้ขั้นฟังว่าปรมาตมธรรมคืออะไร เจริญสติหรือสติจะเกิดระลึกถึงลักษณะของปรมาตมธรรมไม่ได้ ถ้าสติไม่ระลึกถึงลักษณะของปรมาตมธรรม ปัญญาก็เจริญไม่ได้

ในขณะนี้กำลังกระทบแข็ง มีจริง ๆ ไม่ต้องเรียกว่าแข็ง ลักษณะที่แข็งเป็นปรมาตมธรรม และสภาพที่กำลังรู้แข็งก็ไม่ใช่เรา แต่เป็นนามธรรม เป็นสภาพรู้เป็นอาการรู้ที่อาศัยกาย จึงได้รู้ลักษณะที่อ่อนหรือแข็ง

นี่ขั้นฟัง เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญปัญญา ต้องค่อยตามหรือตรงกับความรู้เข้าใจอันนี้ คือ เมื่อสติเกิดจะระลึกที่ไหน สติก็ต้องระลึกถึงลักษณะของปรมาตมธรรมที่กำลังแข็ง และสภาพที่กำลังรู้แข็งก็เป็นปรมาตมธรรมด้วย ไม่ใช่ว่าสติไม่ระลึกที่ปรมาตมธรรม แต่หมายความว่าขั้นฟังรู้ แต่ว่ารู้เรื่องของปรมาตมธรรม เช่น เห็น ขณะนี้ทุกคนกำลังเห็นและก็ฟังเรื่องการเห็น เข้าใจว่าเห็นเป็นจิตประเภทหนึ่ง เป็นปรมาตมธรรม นี่คือทั้ง ๆ ที่กำลังเห็น แต่สติไม่ได้ระลึกถึงลักษณะเห็น เพราะที่กำลังฟังและพิจารณาเข้าใจเรื่องเห็น แต่ผู้ที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม ในขณะที่กำลังฟังเรื่องจิตเห็น และจิตที่กำลังเห็นด้วย เพราะฉะนั้น สติของบุคคลนั้นระลึกถึงลักษณะที่กำลังเห็น

นี่คือความต่างกันของผู้ที่ฟังพระพุทธเจ้า และบางท่านสามารถรู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระอรหันต์ บางท่านเป็นพระอนาคามี บางท่านเป็นพระสกทาคามี บางท่านเป็นพระโสดาบัน บางท่านวิปัสสนาญาณเกิด บางท่านเริ่มเข้าใจธรรม บางท่านก็ไม่ว่างเรื่องเลย นี่ก็แล้วแต่ เพราะว่าสภาพธรรมก็เป็นสภาพธรรม แต่การสะสมมาของสติปัญญาที่จะฟังและพิจารณาและเข้าใจจะเป็นสังขารขั้นที่จะปรุงแต่งให้สติปัฏฐานเกิดหรือไม่เกิด และเมื่อเกิดแล้วปัญญาจะเข้าใจหรือรู้มากน้อยแค่ไหน ก็เป็นเรื่องของแต่ละบุคคล

๒๐๑๐

สนทนาธรรมที่โรงแรมโบบินน่า เมืองโครักขบุรี

วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๓๓

ถ. ผู้ที่มีการศึกษา มีความเข้าใจในขั้นการฟัง ในขั้นเหตุผล และเริ่มมีสติ
สมมุติว่าได้สะสมสติมา คงจะไม่ใช่อะไรใหม่ ๆ จะไม่มีครั้งใดเลยหรือที่จะมีปรมัตถธรรม
เป็นอารมณ์

ส. ตั้งแต่เริ่มเจริญสติปัฏฐานทีเดียว จะต้องมามีปรมัตถธรรมเป็นอารมณ์
ถ้าไม่มีปรมัตถธรรมเป็นอารมณ์แล้วเมื่อไรจะมี ตามปกติธรรมดาขณะนี้กำลังมี
ปรมัตถธรรมเป็นอารมณ์ แต่ไม่รู้ว่าเป็นปรมัตถธรรม

เพราะฉะนั้น ความต่างกันของสติปัฏฐานกับขณะที่หลงลืมสติก็คือว่า
ขณะที่หลงลืมสติก็มีปรมัตถธรรมเป็นอารมณ์แต่ไม่รู้ สำหรับขณะที่สติปัฏฐานเกิด
มีปรมัตถธรรมเป็นอารมณ์ และค่อย ๆ รู้ขึ้นว่าเป็นปรมัตถธรรม

ถ. แสดงว่ามีปรมัตถธรรมเป็นอารมณ์ แต่ค่อย ๆ รู้ขึ้น

ส. ว่าเป็นปรมัตถธรรม คุณธงชัยมีแจ้งปรากฏที่ไหนบ้าง

ถ. ก็มีที่พื้น

ส. เป็นปรมัตถธรรมหรือเปล่า

ถ. เป็น

ส. สติปัฏฐานรู้หรือเปล่าว่าเป็นปรมัตถธรรม เป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่ง
สติปัฏฐานเกิดระลึกหรือเปล่า นี่คือความต่างกัน คือ หลงลืมสติ หรือสติเกิด
เห็นปกติธรรมดา ได้ยินปกติธรรมดา ได้กลิ่นปกติธรรมดา ขณะนี้ทุกคนกำลัง
ลิ้มรส ปกติธรรมดา ขณะนี้กำลังกระทบสัมผัสสิ่งที่แจ้งหรือเย็น เป็นปกติธรรมดา
แต่หลงลืมสติเสมอ คือ ไม่ได้มีการระลึกรู้ตรงลักษณะที่มีจริง ๆ และค่อย ๆ สังเกต
ค่อย ๆ พิจารณา ค่อย ๆ เข้าใจขึ้นว่า ลักษณะนั้นเป็นแต่เพียงสภาพธรรมอย่างหนึ่ง
นี่คือความต่างกันของขณะที่หลงลืมสติกับขณะที่มีสติ

ขณะที่หลงลืมสติ ตื่นน้ำชาก็มีรสน้ำชา นี่หลงลืมสติ ก็อร่อยดีเป็นน้ำชา แต่เวลาที่สติเกิดก็คือว่า ในขณะที่รสกำลังปรากฏ ไม่ได้ต่างกับขณะที่หลงลืมสติเลย แต่สติระลึกที่รส นี่คือความต่างกัน เพราะว่าขณะนี้แข็งมีเสมอ ๆ แต่หลงลืมสติ เพราะฉะนั้น เวลาที่สติเกิดขึ้นก็คือที่แข็งที่มีเสมอนั้น สติระลึกตรงนั้นเพื่อที่จะได้รู้ ลักษณะที่ไม่ใช่ตัวตน

เพราะฉะนั้น ผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน ไม่มีอาการผิดปกติใด ๆ ทั้งสิ้น และก็รู้ความต่างกันว่า ขณะหลงลืมสติคืออย่างนั้น ขณะที่สติเกิดคืออย่างนี้ คือสภาพธรรมเหมือนเดิมทุกอย่าง แต่สติระลึกจึงรู้ตรงลักษณะนั้นที่แข็ง หรือเป็น รสหวาน หรือเป็นกลิ่นอะไรก็ตามแต่ หรือเป็นเสียง หรือเป็นสภาพที่กำลังได้ยิน เพื่อที่จะค่อย ๆ รู้ขึ้นในสภาพของปรมัตถธรรมซึ่งมีเหตุปัจจัยเกิดขึ้นเป็นปกติธรรมดา

ถ. เมื่อก็พูดถึงปุณฺณ เพราะฉะนั้น แม้สัตว์วิวิธญาณก็มีปรมัตถธรรมเป็น อารมณ์หรือ

ส. ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล มีแต่สภาพธรรมที่มีเหตุปัจจัยปรุงแต่งเกิดขึ้น ใครจะรู้หรือไม่รู้ ปรมัตถธรรมก็คือปรมัตถธรรม

ถ. เพราะมีอยู่แล้ว

ส. มีสัตว์ใหม่ คุณพรชัย สัตว์ที่เกิดขึ้นมา เป็นจิต เจตสิก รูป ไข่มุข เป็นปรมัตถธรรม ไข่มุข

ผู้ฟัง ปรมัตถธรรมมีอยู่ตลอดเวลา รู้หรือไม่รู้เป็นสภาพของจิต เป็นเรื่องของ จิตที่จะรู้ลักษณะที่ปรากฏ ซึ่งไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล ไม่มีตัวตน เข้าใจแล้ว

ส. เข้าใจว่าปัญหาอยู่ตรงที่ว่า จิต เจตสิกเป็นสภาพรู้ และรูปไม่ใช่สภาพรู้ เพราะฉะนั้น ในขณะที่เห็นเป็นจิตเจตสิกที่กำลังรู้สิ่งที่ปรากฏทางตา ทุกคนมีจิต กุศลจิตก็มี อกุศลจิตก็มี วิบากจิตก็มี กิริยาจิตก็มี เป็นจิตที่เกิดขึ้นทำกิจการงาน ตามประเภทของจิตนั้น ๆ แต่ปัญญาที่เกิดกับกุศลจิต และเข้าใจลักษณะของ สภาพธรรม และอบรมจนกระทั่งเจริญขึ้นจากมหากุศลจิตจนถึงโลกุตตรจิต นั่นเป็น ปัญญาที่ได้อบรมเจริญขึ้นแล้ว เพราะฉะนั้น ก็ไม่ใช่เป็นแต่เพียงจิตซึ่งเป็นสภาพรู้

แต่ต้องเป็นปัญญาซึ่งจะต้องค่อย ๆ อบรมเจริญขึ้น เพราะจิตเห็นก็เป็นจิตอยู่แล้ว ไม่ต้องทำอะไร จิตได้ยินก็เป็นจิตอยู่แล้ว ไม่ต้องทำอะไร แต่ที่จะรู้ว่า เห็นเป็นจิต เป็นสภาพรู้ ไม่ใช่เรา นั่นต้องเป็นปัญญา อวิชชาไม่รู้ลักษณะของ ปรมาตมธรรม แต่ปัญญารู้ลักษณะของสภาพธรรม

ถ. ถ้าหากว่าผ่านทางปัญจทวารวิถีไปทางมโนทวารวีนั่น มีรูป เป็นอารมณ์ ต่อจาก

ส. แนนอน ต่อจากทางปัญจทวาร

ถ. แต่บางครั้งไม่ได้ผ่านทางปัญจทวาร เกิดทางมโนทวารอย่างเดียว

ส. ก็เป็นเรื่องที่คิดนึกขึ้น

ถ. ก็มีนามรูปด้วย

ส. รูปต้องมี ขาดไม่ได้เลยในภูมิที่มีชั้น ๕ แต่ไม่ใช่เป็นอารมณ์ เพราะว่ามันกำลังคิดนึกเรื่องราว

ถ. หมายความว่าทางมโนทวารที่ไม่ผ่านทางปัญจทวารนั้น มีแต่นามธรรม

ส. นี่เป็นเรื่องที่ใครไม่ทราบไปจับคู่

ถ. ผมเอง เป็นคนจับคู่

ส. เขาจัดกันมานานแล้ว ทางตา เห็นเป็นนาม สีเป็นรูป ทางหู ได้ยิน เป็นนาม เสียงเป็นรูป ทางจมูก ได้กลิ่นเป็นนาม กลิ่นเป็นรูป ทางลิ้น รู้รสหรือลิ้มรส เป็นนาม รสเป็นรูป ทางกาย รู้เย็นรู้ร้อน รู้อ่อนรู้แข็ง รู้ตึงหรือไหวเป็นนาม เย็นหรือร้อน อ่อนหรือแข็ง ตึงหรือไหวเป็นรูป เมื่อถึงทางใจ ไม่ได้ตรงกับปริยัติที่ได้ ศึกษาเลย เพราะว่าไปพยายามหารูปมากคู่กับนาม แต่ตามความเป็นจริง สิ่งที่กำลัง ปรากฏทางตา เมื่อจักขุทวารวิถีจิตเกิดตามลำดับของวิถีจิตแล้วดับ โดยรูปดับหมด ภาวังคจิตเกิดขึ้น มโนทวารวิถีจิตรู้รูปนั้นต่อ ไม่มีใครยกขึ้นมากล่าวเลยว่า มโนทวารรู้รูป รู้เสียง รู้กลิ่น รู้รส รู้ผฏฐัพพะ แต่ไปพยายามจับคู่ ไปหารูปมาให้ มโนทวารรู้ ซึ่งไม่ใช่เรื่องราวอะไรที่จะต้องไปทำอย่างนั้นเลย นี่เป็นเหตุที่ทำให้คนรุ่นนี้

เกิดความสงสัยว่า มโนทวารมีรูปอะไร หรือรู้รูปอะไร ไม่ใช่ว่าไปรู้รูปอะไร มโนทวาร
รับรู้รูปต่อจากทางปัญจทวาร ทุกวาระของทางปัญจทวาร

ถ. ผมฟังอาจารย์มาก็อย่างนี้

สุ. แล้วทำไมต้องหาคุให้กับทางใจ

ถ. สงสัยเพราะทางทวารอื่นมีเป็นคู่

สุ. นักจับคู่ก็หา คู่ ความจริงไม่ใช่เรื่องอย่างนั้นเลย เรื่องอะไรที่ไกลไป
อย่าไปคิดจะดีไหม เพราะว่าคิดแล้วก็สงสัยอยู่ในตำรา ต้องพลิกเล่มนั้นเล่มนี้
เอาเหตุเอาผลของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏและเข้าใจเป็นลำดับขั้นจะดีกว่า ถ้าเข้าใจ
สภาพธรรมในขณะนี้มากขึ้น จะช่วยแก้กฏในการศึกษาของเราอย่างมาก เพราะไม่ว่า
เราจะอ่านตำรับตำราเล่มไหนต่อไป ก็ต้องเป็นเรื่องของสภาพธรรมทางตา หู จมูก
ลิ้น กาย ใจ โดยละเอียดขึ้นเท่านั้นเอง

เพราะฉะนั้น ถ้าเราสามารถรู้เรื่องของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ว่า
เป็นธรรม จะทำให้ต่อไปเราอ่านความละเอียดแล้วเราก็เข้าใจได้ แต่พื้นฐานต้องสำคัญ
โดยเฉพาะเรื่องของนามธรรมและรูปธรรม ปรมัตถธรรม และบัญญัติ

ถ. ย้อนไปถึงตอนกลางวันที่แฉ้วถามอาจารย์ และคุณธงชัยมีข้อแนะนำ
๒ ข้อ คือ ต้องเรียนอภิธรรมเพื่อเข้าใจการเจริญสติปัฏฐานได้ง่ายขึ้น อีกข้อหนึ่ง
ถ้าจำเป็นต้องท่องก็ควรท่อง ถ้าจำไม่ได้ อยากจะขอคำแนะนำเพิ่มเติม

ผู้ฟัง เท่าที่ผมอยู่ในวงการเผยแพร่วรรณมา ผมเห็นว่า ถ้าไม่ได้มีโอกาสศึกษา
พระอภิธรรม ซึ่งการศึกษาในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าให้เข้าไปในห้องเรียน ท่อง
และก็สอบอภิธรรมตรี โท เอก ไม่จำเป็นอย่างนั้น แต่ขอให้มีโอกาสอ่านตำรา
ที่เป็นพระอภิธรรม เช่น หนังสือปรมัตถธรรมสังเขป ก็มีปรมัตถธรรมย่อ ๆ ซึ่งผม
ชอบซึ่งคำบรรยายของท่านอาจารย์สุจินต์ที่บรรยายที่วัดสระเกศ แต่ไม่หมด เพียงจิต
เจตสิกเท่านั้น ส่วนปริเจทอื่นยังไม่มี แต่ก็รู้สึกที่สำคัญมากทีเดียวเรื่องจิต เจตสิก
ผมว่าคำบรรยายนั้น ผมอ่านแล้วชอบซึ่ง และผมถ่ายเอกสารให้ผู้อื่นอ่าน เขาก็เข้าใจ
ผมเห็นว่าเมื่อได้ศึกษาอย่างนี้แล้ว ฟังธรรมเข้าใจมากขึ้น ไม่ถึงกับต้องท่อง ผมคิดว่า

พระอภิธรรมนี้ท่องยากมากโดยเฉพาะผู้มีอายุมากอย่างผม ท่องแล้วก็ไม่จำ แต่อาศัยความเข้าใจ ส่วนที่ไม่เข้าใจก็ผ่านไป ส่วนที่เข้าใจก็ค่อย ๆ เก็บไว้ ส่วนที่เข้าใจหมายความว่า เมื่ออ่านไปแล้ว ฟังจากท่านอาจารย์อธิบาย และสังเกตในชีวิตประจำวัน จะทำให้มีความรู้เพิ่มขึ้น ตัวอย่างเช่น โลภะมีลักษณะอย่างไร และมีข้อสรุปด้วย คนที่ไม่เคยเรียนพระอภิธรรมมาเลยคงยากที่จะเข้าใจ แม้เรียนมาแล้วก็อาจจะยังไม่เข้าใจ เช่น อโลภะ ผมก็ไม่ค่อยเข้าใจ และไม่เคยมีสติพิจารณาอโลภเจตสิกตัวนี้ด้วย ส่วนโทสะเข้าใจง่าย แต่ถ้าเราไม่ได้เรียนพระอภิธรรมเราก็คิดว่าเป็นความโกรธ ความขุ่นเคืองที่มาก ๆ แต่ความจริง แม้ความหงุดหงิด ความไม่สบายใจเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือความกังวล ถือเป็นโทสะทั้งสิ้น ละเอียดลอออย่างนั้นเลย

เพราะฉะนั้น ผู้ใดมีโอกาสเรียนก็เรียน และจะเข้าใจ แต่ถ้าไม่เรียนเลยและมาฟัง จะต้องปะติดปะต่อกันนานหน่อย เข้าใจแต่ต้องใช้เวลานานหน่อยกว่าจะฟังท่านอาจารย์บรรยายครบทุกองค์ธรรม เป็นอย่างนั้นหรือเปล่า คุณธนิต

ผู้ฟัง ผมเองจำได้ครั้งหนึ่งไปที่บ้านท่านอาจารย์ คุณพรชัยถามอวินิพโกครูปมีอะไรบ้าง เชื้อไหม หนังสือเล่มสี่เทา ผมอ่าน เมื่ออ่านใหม่ ๆ รูป ๒๔ นี้ จำได้ท่องได้ แต่วันนั้นจำไม่ได้ หลังจากนั้นมาก็เปิดทบทวน จำได้อีก เวลานี้จำไม่ได้อีกแล้ว ผมมานึกถึงตัวผมเองว่า เรื่องการศึกษาพระอภิธรรม ตอนนี้อยู่ ๖๐ กว่าแล้ว คงจะไม่มีโอกาสในชาตินี้ที่จะเข้าใจพระอภิธรรม ก็เอาแค่นี้ก่อนว่า ปรมัตถธรรม คือ จิต เจตสิก รูป จิตคืออะไร จิตเป็นอย่างไร และสังเกตความหมายของคำว่า จิต คือ สภาพรู้ ขณะนี้สภาพรู้กำลังปรากฏ เห็นขณะนี้ก็เป็นสภาพรู้ ได้ยินก็เป็นสภาพรู้ ฟังอาจารย์อยู่ทุกวัน ๆ เวลาได้ยินท่านอาจารย์พูดว่า ขณะนี้สภาพธรรมกำลังปรากฏ เพราะฉะนั้น เสียงที่กำลังปรากฏนี้รู้ ชาตินี้เอาแค่นี้พอ เอาว่ารู้ในขณะที่เกิดขึ้นเมื่อคิดอย่างนี้ ผมว่าชาตินี้ผมคงไปไม่ได้ไกล

ผู้ฟัง พระอภิธรรมผมศรัทธาเลื่อมใส ที่ศึกษาเพราะพระอภิธรรมอธิบายธรรมชาติแต่ละตัวไว้ และพิจารณาในชีวิตประจำวันทำให้ซาบซึ้ง เช่น ความตระหนี่

มัจฉริยะ มีอาการปรากฏ คือ มีการปกปิดทรัพย์สินของเรา เรามีเงินมีทองไม่ยอมให้ใครรู้ พยายามปกปิดว่าเรามีน้อย หรืออีกบางคนอื่น ก็มีทรัพย์สินชื่อเสียงผู้อื่นเป็นอารมณ์ ทำให้เราอิจฉาเขา ทำให้เราซาบซึ้ง คนอื่นมีทรัพย์สินมาก ๆ ทำให้เราอิจฉา มีลาภ มียศ มีชื่อเสียง ผมว่าเป็นเรื่องวิเศษที่เราควรจะต้องศึกษา

ส. จากที่คุณธงชัยกับคุณธนิชพูด ก็พอจะเห็นความจริงอันหนึ่งว่า เรื่องของการทอง เป็นเรื่องที่ฟังดูเผิน ๆ เหมือนมีประโยชน์ แต่ความจริงแล้วที่คุณธงชัยพูดถึงความซาบซึ้งในการศึกษาพระอภิธรรมก็คือความเข้าใจ อย่างลักษณะของมัจฉริยะ เข้าใจว่ามีลักษณะอย่างนั้น หรือริษยา อิจฉา ก็มีลักษณะอย่างนั้น ๆ เพราะฉะนั้น จริง ๆ แล้วไม่ใช่เรื่องทอง ใครคิดว่าไม่มีเวลาทอง ไม่ต้องเป็นห่วง เพราะว่าไม่ต้องทอง หรือใครพยายามเอาเวลาไปทอง ก็อย่าเอาเวลานั้นไปทองเลย เพราะว่าคุณธนิชทองมาแล้วก็ลืม

ขอให้ทราบว่า อย่างท่านอัญญาโกณฑัญญะ ในอดีตชาติท่านก็เคยฟังพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ก่อน ๆ ซึ่งได้แสดงธรรมเหมือนกันหมด คือ อริยสัจธรรม และพระอภิธรรมก็ต้องแสดง และแสดงโดยละเอียดเหมือนกัน ก็นั่นแหละ แต่ในบางชาติท่านไม่มีโอกาสพบพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือแม้ในชาตินั้น ก่อนที่จะได้พบ ท่านก็ไม่ได้มีโอกาสไปนึกถึงเรื่องเหตุปัจจัย หรืออาร์มมณปัจจัย หรือจิตที่ดวง เจตสิกที่ดวง แต่ความเข้าใจธรรมมี ทันทีที่ได้ฟังพระธรรม

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า ในขณะนี้ธรรมมี และการศึกษาของเราจะเป็นปริเฉท ๆ หรือจะเป็นตำราคัมภีร์ก็เล่มก็ตาม ทั้งหมดเพื่อให้เข้าใจลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ โดยไม่ใช่ไปทองหรือไปจำเป็นครั้งคราวโดยที่ไม่เข้าใจ

แทนที่จะทอง พยายามนึกตรึกพิจารณาจนกระทั่งเข้าใจจริง ๆ เพราะว่าวันนี้ก็มีท่านที่ได้ทำสิ่งที่ถูกต้อง คือ ส ข จิ ปุ ลิ คือ ท่านฟัง ท่านคิด ท่านถาม และก็จะ

แสดงให้เห็นว่า การที่เราจะเข้าใจเป็นเรื่องส่วนตัวของแต่ละคน เพราะถ้าเข้าใจและจดไว้ ก็เตือนความจำ แต่ถ้าเราไม่กลับมาพินิจดูอีก สมุดเล่มนั้นก็ไม่มีประโยชน์เลย เพราะที่เราจด เราจดทำไม ก็จดเพื่อเวลาที่เรานึกถึงธรรมข้อหนึ่งข้อใด

จะเป็นทางที่เราจะได้พลิกดูได้ว่า ธรรมข้อนี้เราเคยเข้าใจว่าอย่างนี้ จดไว้อย่างนี้ เพราะฉะนั้น ตำรับตำราที่ท่านพระเถระทั้งหลายได้สืบทอดมาถึงเรา ตั้งแต่มุขปาฐะ คือท่องจำกันมาจนกระทั่งได้จารึกเป็นตัวอักษร ก็เพื่อเตือนให้คนที่ได้เห็น ได้อ่าน ได้พิจารณา ได้เข้าใจสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

ทั้งหมดนี้ขอให้เข้าใจว่า เป็นเรื่องของความเข้าใจมากกว่าเป็นเรื่องของการท่อง คนที่ไม่อยากจะท่อง ก็ไม่ต้องไปเสียเวลาท่อง คนที่คิดจะท่อง ก็ขอให้พิจารณาจนกระทั่งเข้าใจ และเมื่อเข้าใจแล้วก็อาจจะจำได้ แต่ถ้าจำไม่ได้ จะมีการจดไว้ พลิกดูอีก ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่ให้ทราบว่าเป็นเรื่องที่ต้องเข้าใจจริง ๆ และเข้าใจสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ไม่ใช่เข้าใจไปสอพลอ แต่เข้าใจโดยที่วาทะขณะนี้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตา ที่ได้ยินแล้วในวันนี้ และกำลังเห็นอยู่ในขณะนี้ เป็นสภาพรู้ อย่างไรก็ตาม กำลังเป็นสภาพรู้ ไข่มุม เป็นลักษณะอาการของธาตุรู้ชนิดหนึ่ง นี่คือการพิจารณาทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

และภพหน้าต่อไปเราก็ต้องเปลี่ยนสภาพจากความเป็นบุคคลนี้ สิ่งที่เราเคยเข้าใจธรรมแล้ว เวลาที่เราไม่มีโอกาสได้ยินได้ฟังอีกก็ตาม สังขารชั้นนั้นก็จะต้องทำให้ความคิดอ่านของเราเป็นไปในคลองของธรรมพอที่จะระลึกได้ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างไม่เที่ยง ซึ่งปกติธรรมดาเราอาจจะไม่นึก หรือเราอาจจะระลึกถึงความตาย หรือระลึกถึงอะไรก็ได้ที่เป็นแนวทางของธรรม แม้ไม่ได้ออกมาเป็นข้อ ๆ ว่าอยู่ในหมวดของสมถภาวนาที่เท่าไร เช่น อนุสสติมี ๑๐ หรืออะไร ก็ไม่ใช่อย่างนั้น แต่เป็นการที่จะเกื้อกูลให้สภาพจิตของเราสะสมสิ่งที่เป็นไปในคลองของการที่จะเข้าใจสภาพธรรมยิ่งขึ้น

ชาติหน้าต่อไปจะเป็นอย่างไร สิ่งที่เราได้รับฟังในวันนี้ก็สะสมสืบทอดที่จะเป็นการตรึกนึกคิดในคลองของธรรม และถ้าเราสะสมไว้มาก ๆ เมื่อมีโอกาสได้ฟังพระธรรม จะเข้าใจได้เร็ว ไม่ต้องช้า แล้วแต่บุคคล มีโอกาสเฝ้าพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าจะเป็นพระองค์ไหนก็ตามแต่ ก็อาจจะเป็นอย่างท่านอัญญาโกณฑัญญะ หรือพระสาวกท่านหนึ่งท่านใดก็ได้

เราไม่สามารถรู้อนาคตข้างหน้าของเราว่า เราจะเกิดเป็นใคร ที่ไหน และจะมีโอกาสได้ยินได้ฟังพระธรรมอีกไหม แต่สิ่งที่เราเข้าใจในวันนี้จะติดตามไปทุกภพทุกชาติ จนกว่าเราจะรู้แจ้งอริยสัจธรรม

ผู้ฟัง เมื่อตอนเช้าผมมีโอกาสสนทนากับคุณนี่นำเรื่องสติปัฏฐาน ไม่ทราบคุณนี่นำมีอะไรเพิ่มเติมไหม และมีเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจมาก คือ เรื่องวิปัสสนาญาณกับสติปัฏฐาน ขอให้คุณนี่นำแยกแยะให้เราฟังด้วย เรื่องสติปัฏฐานกับวิปัสสนาญาณต่างกันอย่างไร

นิน่า อารมณ์เหมือนกัน นามธรรมและรูปธรรมในชีวิตประจำวันที่ปรากฏเดี๋ยวนี้ แต่ขณะที่วิปัสสนาญาณเกิดขึ้น ปัญญาชัด รู้ทางมโนทวาร ไม่มีตัวตนเลย ไม่มีโลก มีแต่นามและรูปที่ปรากฏ และรู้ลักษณะ และวิปัสสนาญาณดับ มีโลกอีกต้องอบรมต่อไป

ถ. คุณนี่นำถามว่า ถ้าเป็นสติปัฏฐานจะชัดอย่างไร ผมกับบอกว่าตามความเห็นของผม ถ้าสติปัฏฐานเกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรม สภาพธรรมจะปรากฏที่ละเอียดและชัดเจน ไม่ใช่คิดนึก ถ้าเป็นคิดนึกอาจจะเป็นปัญญาขั้นอื่นที่ยังไม่ใช่สติปัฏฐาน อาจจะเป็นมหากุศล หรือเป็นโลกะก็ได้ ไม่ทราบถูกต้องหรือเปล่า

ส. สติปัฏฐานหมายความว่าสติที่ระลึกลักษณะของสภาพธรรม เวลานี้สภาพธรรมทั้งนั้น ใช่ไหม ทางตาที่กำลังปรากฏก็เป็นสภาพธรรม ทางหูที่กำลังปรากฏก็เป็นสภาพธรรม ถ้ามีทางจมูก ทางลิ้นปรากฏ ก็เป็นสภาพธรรม ทางกายที่ปรากฏก็เป็นสภาพธรรม ทางใจที่คิดนึกก็เป็นสภาพธรรม เพราะฉะนั้น ในขณะที่สติเกิดที่เป็นสติปัฏฐาน ขณะนั้นกำลังระลึกตรงลักษณะของสภาพธรรมหนึ่ง แต่ไม่ได้หมายความว่าไม่มีสภาพธรรมอื่นปรากฏเลย

ทั้ง ๆ ที่ทางตาก็เห็น และทางกายกำลังกระทบสัมผัส ซึ่งสลับกันอย่างเร็วมาก เป็นปกติธรรมดาไม่เปลี่ยน เวลาที่สติระลึกที่ลักษณะของสภาพธรรมหนึ่งหมายความว่าในขณะที่นั้นไม่ได้ระลึกที่สภาพธรรมอื่น แต่ไม่ได้หมายความว่า

สภาพธรรมอื่นไม่ได้ปรากฏ นี่จึงจะเป็นความจริง เช่น ในขณะนี้ เห็น และทุกอย่าง
ก็มีปรากฏ แต่ถ้าจะระลึกที่ลักษณะที่แจ้ง ก็หมายความว่าในขณะที่นั้นแจ้งก็มี
และสติเริ่มระลึกตรงลักษณะแจ้ง ทั้ง ๆ ที่ทางตาก็กำลังเกิดดับสลบอยู่
ไม่ได้หมายความว่าขณะใดที่สติปฏิฐานเกิดและระลึก ทางอื่นจะไม่มีหายไปหมดเลย
ใช่ไหม ต้องเป็นความจริงอย่างนั้น แต่เวลาที่เป็นวิปัสสนาญาณเท่านั้นที่สภาพธรรม
จะปรากฏทีละขณะ ไม่ก้าวกาย ไม่สับสน ไม่ปนกันเลย จึงจะเป็นวิปัสสนาญาณ

